

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

6

junij 1981

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1981

6

letnik LXXXI izhaja od leta 1895

vsebina

Janez Benkovič	Ni se treba ozirati za delom	261
Marijan Lipovšek	Klic Rzenika	264
Dr. Ervin Mejak	Durmitor in še kaj	267
Ines Božič	Leto 1918 v tirolskih gorah	270
Edo Torkar	V Steni	
Nada Kostanjevič	Na črnogorskem divjem zahodu	273
Marija Lah-Vildova	Mesto na gori	275
	Bogatih sedemdeset let	
	Erne Meškove	276
Silvo Kristan	Izleti z otroki	278
Marijan Krišelj	Oživelo lesje pod Blegošem	280
	Društvene novice	284
	Varstvo narave	293
	Iz planinske literature	296
	Alpinistične novice	299
	Razgled po svetu	301
	Na kratko ...	305

Naslovná stran:

Anič Kuk — Foto Aleš Doberlet

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, naslov: 61000 Ljubljana, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak, Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Oreš (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, ing. Albert Sušnik (fotografija), Franc Vogelcnik, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50105-678-47046, telefon 312 553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 350 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 550 din (28 S). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Le redka planinska kočica se lahko še pohvali s planinsko romantiko, ko so kočice oskrbovali tako, kot to prikazuje slika. Zapisali smo »romantika«. Pa je vendarle bila, saj je predstavljala oskrba kočice eno tistih prepotrebniš opravi, ki so bila nujna, da je planinska kočica »dihala« in je obenem pomenila tudi stalno povezavo z novostmi v dolini. Zdaj so časi seveda drugi. Ta »romantika trdega kruha« se je morala umakniti zavoljo vse večjega navala na gore novim rešitvam, ki so kos povpraševanju po potrebnih rečeh, ki naj bi jih kočica imela za obiskovalce na voljo. Ostala je pa sem in tja vendarle še živa. Z njo pa seveda tudi spomini na osebna doživetja v gorah, kočah, planinskih poteh...

Morda ima kdo izmed bralcev v svojem planinskem fotografskem albumu kakšen tak spomin, ki še ni bil objavljen, pa bi sodil na strani naše revije. Pošljite nam ga!

Slika prikazuje razkladanje »robe« pri Kocbekovem domu na Korošici. Fotografiral je Franc Sluga.

NI SE TREBA OZIRATI ZA DELOM...*

V vsem povojnem času so se mladi Jugoslovani v resnici z velikim navdušenjem vključevali v reševanje problemov, ki so bili pred celotno družbo. Vse to je mladina delala vedno bolj ob svojem rednem delu, učenju in študiju. Vključevali so se v nastajajoče organizacije, ker je bil to način obnavljanja normalnega življenja in razvoja. Seveda tudi takrat, ob vsej enotnosti in navdušenju, ni bila vsa mladina enaka. Bili so taki, ki so stali ob strani, ker niso mogli ali hoteli sprejeti nove resničnosti. Bili pa so tudi taki, ki jih je sicer navdušenje potegnilo za seboj, pa sicer niso bili niti družbeno niti politično aktivni oziroma niso znali, mogli ali hoteli svojega strokovnega dela, učenja ali ožje interesne ali ljubiteljske dejavnosti povezovati s širšim političnim oziroma družbenim življenjem in razvojem.

* Podpredsednik predsedstva SFRJ Sergej Kraigher je ob 30. obletnici taborniške organizacije Jugoslavije, katere prvi predsednik je bil, sprejel predsednika predsedstva Zveze tabornikov Slovenije Ljuba Jasniča, podpredsednika predsedstva, glavnega urednika revije Tabor Romana Zupana in odgovornega urednika Gojka Bervarja. Odgovoril jim je na vprašanja v zvezi z življenjem in delom jugoslovanske mladine v današnjem času.

Ker je vsebina odgovorov na vprašanja tudi taka, da zadeva mladino v današnjem času v širokem spektru družbenega utripa, torej tudi tisto, ki organizirano deluje v planinskih vrstah, objavlja tudi PV najbolj bistvene misli tega pogovora.

Danes je življenje seveda popolnoma drugačno. Zato se tudi mladina na drugačen, današnjim časom ustrezen način vključuje in sooblikuje družbeno življenje. Poleg dela v tovarnah, ustanovah, pisarnah, kmetijah in kmetijskih posevkih, v mestih in na vasi je šolanje in izobraževanje za mnoge tudi ob delu in iz dela glavna vsebina in tudi glavna dolžnost, s katero prispevajo svoj delež družbenemu razvoju. Brez dvoma so velikega pomena obnavljanje in gojitev tradicije našega narodnoosvobodilnega boja in socialistične graditve kakor tudi obnavljanje in razvijanje tradicij iz mladinskih delovnih akcij. Nič manjšega pomena ni vključevanje desettisočev mladincev in mladink, zlasti pri nas v Sloveniji, v številne družbene organizacije in društva, kjer zadovoljujejo svoja nagnjenja, se ob tem sami oblikujejo in razvijajo pa tudi usmerjajo v našem družbenem življenju, razvoju in njegovih problemih.

Vsekakor se tudi danes za delom ni treba ozirati prav nikjer, nasprotno, zlasti še, če pomislimo na znano dejstvo, da se mnoga vprašanja pri izboljšavi pogojev življenja, dela in razvoja mladine, lahko rečemo, v mnogih družbenih okoljih in področjih rešujejo počasi in marsikje zapostavljajo, čeprav spadajo med glavna vprašanja celotne družbe. Drugo pa je, da je pri tem mladina sama in s svojimi organizacijami premalo zavzeta in aktivna in da ne izkorišča v tem pogledu možnosti in prednosti, ki jih ima v naši socialistični samoupravni demokraciji.

Mislim, da so taborniške organizacije v Sloveniji in drugod v Jugoslaviji v primerjavi z drugimi interesnimi organizacijami mladine zelo kmalu in razmeroma z lahkoto zaživele z novo vsebino našega družbenega in političnega življenja in tudi z vso za našo družbo prepletенostjo različnih protislovij ter se po svojih močeh in s svojo vsebino in načinom dela vključevale v njihovo reševanje.

To bo z lahkoto ugotovil vsak, ki se bo lotil zgodovine taborniškega gibanja v Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Naj navedem to, kar je bilo v teh programskih usmeritvah vsem skupno, kar pa se je izražalo na najrazličnejše načine in oblike tako, kot sta raznoličnost in enotnost na skupaj usklajenih temeljih značilni za celotno družbeno in politično življenje in razvoj Jugoslavije:

Spoznavanje narave, njenih posebnosti in lepote v svojem kraju, v republiki in Jugoslaviji, spoznavanje njenih zakonitosti ter s taborjenji in izleti živeti z naravo, se naučiti njej prilagajati ter se na sestankih vodov in čet na to pripravljati, hkrati pa celotno svojo dejavnost prežeti z izpolnjevanjem zlasti naslednjih programov in ciljev:

— spoznavanje z narodnoosvobodilnim bojem in njegovo zgodovino v domačem kraju in širše, z njegovo tradicijo in izkušnjami;

— gojitev bratstva in enotnosti, čim boljšega in neposrednejšega seznanjanja mladih iz vseh republik in pokrajin v taborniškem življenju in delu pa z življenjem in razvojem njihovih krajev, republik in pokrajin; seznanjanje z zgodovino, s tradicijami in kulturo naših narodov in narodnosti;

— spoznavanje in vključevanje v veličastno delo industrializacije, seznanjanje s tehniko in njenimi pridobitvami in njihovo obvladovanje z veččinami; gojiti solidarnost in medsebojno pomoč ter bogatiti z življenjem in delom v naravi in z delom na sestankih svojih vodov in čet gojiti kulturno življenje;

— narodnoobrambna vzgoja in obvladovanje ustreznih spretnosti in znanja;

— sistematična gojitev telesne kulture, seznanjanje in gojitev vseh vrst športnih disciplin in njihovo organiziranje po željah in nagnjenjih članstva vseh starosti;

— sodelovanje z drugimi mladinskimi organizacijami.

In končno naj omenim in poudarim, da je taborniška organizacija že po svojem bistvu zgrajena na samoupravljanju njenega članstva in njenih organizacij. Zato je gojila od vsega začetka samoupravljalno samostojnost, zavest in odgovornost, lahko rečemo od murnov in čebelic do planink in izvidnikov v njihovih vodih, četah in odredih, ob ustreznem sodelovanju starejših članov mentorjev, kjer je tako mentorstvo tudi pedagoško upravičeno in potrebno. Tako je življenje in delo v taborniških organizacijah in še posebej v gozdnih šolah za vzgojo taborniških kadrov že od prvih korakov po ustanovitvi navajalo desettisoče tabornikov in planink k samoupravljanju v vsej povezanosti samostojne odgovornosti s pravicami in obveznostmi ter solidarnosti do drugih. To pa ni majhnega pomena za vzgojo in oblikovanje mladine, čeprav ta pomen ni našel ustreznega odmeva pri učiteljih in vzgojiteljih, v šolah in domovih pri uveljavljanju samoupravljaljskih odnosov.

Odnos Zveze mladine in Sloveniji do drugih družbenih organizacij in društev mladih oziroma organizacij, ki združujejo mladino, dolgo časa ni bil jasen niti načelno in zlasti ne v praksi. Zato so nastajale težave pri sodelovanju in koordiniranju dela med temi organizacijami in vodstvi organizacij v zvezi mladine. To je zdaj kot usmeritev razjasnjeno, v praksi pa, kot pravite, težav še ni konec. Vsaka družbena aktivnost, ki že sama po sebi temelji na uresničevanju neposrednih interesov mladih, težko prenaša hierarhične odnose, ki so tudi sicer tuji bistvu samoupravljanja. Taborniška organizacija, ki ji je bilo samoupravno odločanje mladih ena od bistvenih vsebin

pri delu in razvoju, seve tega ni mogla sprejeti. Tako so se pojavljale ponekod in včasih nekakšne napetosti, ki so se pa sčasoma premagale ter na delo in razvoj organizacije, kolikor jaz lahko presojam, niso mnogo vplivale. Taborniška organizacija je že imela v svojem programu in je tudi razvijala široko sodelovanje z drugimi mladinskimi organizacijami in enotami v družbenih organizacijah in društvih. Njeni aktivni člani pa so se sčasoma zaradi ugleda, ki so si ga pridobili, vse bolj uveljavljali kot pomembni družbeni in politični delavci, ne le v zvezi mladine in njenih organizacijah, temveč tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah in v celotnem našem družbenem življenju in razvoju.

Iz obširnega in vsebinsko bogatega nadaljevanja tega pogovora, ki obravnava predvsem specifiko dela taborniške organizacije, smo izluščili še dvoje razmišljanj. Prvo zadeva mladino, organizirano mladino in vprašanja o obrambnih načrtih, drugi del pa obravnava naloge v stabilizacijskih procesih in prizadevanjih, ki jim sledi tudi mladina tako v okviru svojih organizacij, kjer deluje, kot tudi na delovnem mestu samem.

Že odkar smo začeli razvijati sistem splošne ljudske obrambe, smo v načrtih njenega razvoja vedno poudarjali vlogo in pomen družbenih organizacij in društev in med temi še posebej tabornikov. Nekatere so tabornike in taborniške organizacije vključili v svoje programe. Drugje gre to počasneje in težje. Mislim, da bi morali vsi odgovorni organi za razvoj SLO in DZS skupaj z vašo organizacijo bolj izkoristiti zdaj vse znane možnosti, ki jih za izpolnjevanje obrambnih programov dajejo taborniške organizacije. To velja za vzgojo potrebnih kadrov in tudi za usposabljanje in izvajanje posameznih v obrambnih programih določenih nalog in akcij. Čim bolj se bodo teritorialna obramba in druge sestavine SLO in DSZ sproščale delovnih oblik in metod enot JLA in drugih specializiranih organizacij, tem bolj se bodo uveljavile vse možnosti in pomen takih družbenih organizacij, kot so taborniki ipd., za organsko rast in razvoj SLO in DSZ, iz enot najširših ljudskih množic in posebej mladine.

Kar pa zadeva vprašanje, kdaj bomo ob stabilizacijskih prizadevanjih pri osebni porabi lahko malo bolj sproščeno zadihali, naj najprej rečem, da vprašanje ne velja za tiste, ki so že doslej preveč sproščeno dihali in živeli čez svoje možnosti in še bolj čez dejanski prispevek družbi in njeni produktivnosti ob raznih nekontroliranih zaslužkih in za tiste izmed njih, ki živijo tako še zdaj.

Kot splošen in poseben odgovor na vaše vprašanje lahko rečem samo to, da pri osebni porabi in zlasti pri njej kot pri nakupu surovin in strojev bomo toliko bolj sproščeno zadihali, čim hitreje bomo večali produktivnost dela in zmanjševali proizvodne stroške in stroške poslovanja, čim bolje bomo delali in gospodarili, čim manj lenuharili in izostajali z dela, čimprej bomo temu podredili vse oblike porabe in resnično vsakega nagrajevali po njegovem delu. Tako bomo ustvarili in širili tudi materialno osnovo za potrebno solidarnost v združenem delu in družbi in osnove zdravega družbenega razvoja. Tu imajo svojo odgovornost državni organi. Največja odgovornost pa leži na nas vseh in vsakem posebej, na naših samoupravnih organizacijah in skupnostih ter njihovih samoupravnih organih in družbeno-političnih organizacijah.

Zveza socialistične mladine že goji, ob vključevanju mladih v stabilizacijska prizadevanja, poleg mladinskih delovnih akcij, tudi druge dejavnosti. Upravičeno poudarjate, da je boj za večjo produktivnost, večjo delovno disciplino pri tem velikega pomena. Ne bi se pa strinjal s tem, da so pri tem mladi, kot vi pravite, kot se zdi, brez moči, zlasti če bi opozarjali na to starejše sodelavce. Marsikje so brez dvoma konflikti neizbežni in prav zato so tam nujno potrebni in jih je treba izbojevati do kraja, pa naj gre za starejše ali za mlajše sodelavce. Mladi in tudi stari jih bodo uspešno izbojevali, če bodo pri tem vztrajni, če se bodo pri tem oprli na lastno organiziranost v mladinski organizaciji in v zvezi sindikatov, če ne bodo ob prvem neuspehu ali nerazumevanju vrgli puške v koruzo, če se ne bodo ustrašili groženj ali posmeha, skratka, če bodo videli prav v tem eno tistih nalog, ki jih morajo sedanje generacije izbojevati in po katerih se bo presojal njihov prispevek k izpolnjevanju zahtev sedanjega časa.

Zdi se mi zelo prav, da to povezujeate z razvojem samoupravljanja. Prav gotovo bi večja neposredna zavzetost mladih delavcev pomagala k ustrežnejši samoupravni organiziranosti TOZD in resnično samoupravnemu položaju delavcev v njih. V še večji meri velja to za samoupravljanje v šolah, kjer so učenci in študenti še veliko premalo samostojen in aktiven samoupravni dejavnik. Brez dvoma je zavzetost in nepopustljivost mladine, da uveljavi samoupravne odnose v tozidih in šolah itd. eden od pogojev njenega svobodnega in vsestranskega razvoja, tako danes kot v bodoče. Zato se tudi vsaka površnost, nedoslednost, umikanje pred pritiski in lagodnost maščujejo predvsem mladini in seveda družbi v celoti, če ne pritegne mladine ali je ne spodbuja dovolj v njeni aktivnosti. Zato mora mladina v vseh oblikah svojega organiziranja v vseh samoupravnih

organizacijah in skupnostih od tozda in krajevne skupnosti do občine in republike najti ustrezne oblike in metode, da se bosta njen vpliv in njena moč čutila pri reševanju mladinskih vprašanj, tako kot se pojavljajo v določenih okoljih in v družbi. Seveda pa morajo mladinske organizacije in prav tako Zveza tabornikov in taborniški odredi biti zgled samoupravnega reševanja vseh vprašanj, pa tudi vzgoje svojega članstva na temelju in v duhu socialistične samoupravne demokracije in njenega humanizma.

KLIC RZENIKA

JANEZ BENKOVIČ

Nisem več vzdržal,
v meni je tlelo,
v pesti skelelo,
pa sem udaril!

Kajuh

Nad dolino Bele se dviga stena, ki ji ni enake v Kamniških Alpah. Za mrzlo tenčico sence skrite rdečkaste razčlembе učinkujejo mogočno. Nehote pritegnejo pogled in zaustavijo korak mladih ljudi, ki jih pot zanese do Orglic in naprej pod Vežico ali na Presedljaj. Oči so priprte, včasih pogled poroma za hip na zelena pobočja pod Presedljajem ali pa se ustavi na kamnih v grapi pred njim, kot da bi pred prijatelji hoteli skriti obrise stene, ki se zrcalijo v očeh.

Včasih je tamkaj čisto tiho, daleč naokrog ni nikogar; na sinjem nebu so v brezkončne prepletajoče tančice razporejeni oblaki. Takrat se lahko zgodi, da se nemir te stene naseli vate, kot da bi veter z grebena zaplal po tvojih žilah, kot da bi se ti zamolkel stok padajočega kamenja naselil v srce. Nekako obseden postaneš: bojiš se in vendar veš, da boš šel.

Tudi z mano in z drugimi fanti moje generacije iz kamniškega AO je bilo tako. Rzenik nas je pritegnil. V krušljivih previsih in na njegovih zelenih policah smo iskali utehe in notranjega miru. Nikoli nas ni razočaral, čeprav smo v začetku veliko tvegali. Rzenik nam je dal veliko. V smereh, ki smo jih preplezali, smo nabirali dragocene izkušnje. Vedno znova smo se iz drugih sten, ki imajo boljše skalo, vračali pod rdeče — sivi kolos nad dolino Bele. Tudi ko smo se borili v velikih stenah, smo si dejali: »Šlo bo, tudi v Rzeniku je šlo!« Nismo pozabili nanj, nasprotno, primerjali smo ga s tujimi stenami in se vedno znova vračali.

Navadno smo prišli zvečer in prespali v Rdeči votlini pod steno. Največkrat po dva, včasih tudi več, smo trepetaje spali v večernem hladu.

Misli pa niso bile več z nami, niso plale pod nebo z iskrami iz pojemajočega in prasketajočega ognja, ki smo ga kurili, in tudi se niso izgubljale v nastajajočem večeru. Z vso dušo, z vsem našim bitjem, smo bili že v steni, vstopali smo ob zori, ko je bila na travah še mrzla rosa, garali in tresli smo se od strahu v težkih in izpostavljenih krušljivih raztežajih, kjer plezaš po mačje. Tam ni pomembna moč, temveč gibanje in tvoja notranja sila, ki si jo zmožen preliti v plezanje. Od sreče smo se smejali na vrhu in si stiskali roke...

Tako smo zaspali ob ognju, ki je ugašal. Kot da bi se hoteli steni prikupiti. Vse je utihnilo. Le včasih si lahko slišal zamolκλο kletvico: »Hudič, mraz pa je!«

Spomin na tisti dan, ko sem preplezal prvo veliko smer v Rzeniku, je še zelo svež. Takrat sem bil še tečajnik in naslednji teden si z Duletom na odseku niti povedati nisva upala, da sva zlezla Rzenik. Takole sem takrat zapisal:

Vse to in prijatelj, ki me spremlja, vse to je alpinizem. Življenje za bogove. Pa vendar povsem človeško.

In ko primem grčavo rogovilo rušja, vidim ogenj prejšnjega večera, vidim vse zelene police, strme počī, vidim steno, ki je pod mano. Po njej sem prišel na vrh. In zdaj sem tu. Trava je tu zelena in v skladnem ritmu valovijo nasršene veje rušja. Kako ne bi bil srečen, saj celo sonce sije prijazneje!

Prepovedali so nama! Midva za v petice nisva! Še najmanj pa za Rzenik! In Zdaj sva na vrhu! Uspela sva!

Kot na stojišču s petimi klini, ki so bili vsi skupaj zanič, se počutim na AO naslednji četrtak. Ta teden sem splezal najtežji vzpon, pa vendar sedim in — molčim. Odrekla sva se vzponu: za statistiko na društvu in na zvezi.

V meni pa živi. Postal je in ostal bo del mene, kot vsi drugi ali pa še bolj, ker je nekaj posebnega. Zato sem se tudi odločil napisati zgodbo o njem:

»... Še malo, še dva metra in spet sva v smeri,« si mislim.

Toda prečka je težka in krušljiva. Pod levo nogo se mi podre tisti edini rdečkasti stop, ki je gledal iz pokončnih skrotastih trav.

»Tudi oprimek pod desno roko se maje! Ves!« zavpijem.

»... Pazi!«

Gledam globino, grušč in trave pod seboj. Nekaj sto metrov nižje so. Dovolj, da bi letel...

»Še dva metra!« Neizprosna stena!

Poprimem trdneje in zmorem. Dule ima na stojišču slabe kline. Šlo je za las. Zaveva se nevarnosti. Sedeva in zreva tja daleč proti zahodu. Kako zelen je planotasti svet Kalc! Lepa stena!

Spodaj je šlo vse gladko. Šele zdaj se je stena pokazala v luči, v kakršni jo poznajo vsi ljudje, ki so jo že preplezali. Tista stena, ki jo popoldne le za nekaj ur obsije sonce, nato pa jo s svojo tančico spet zajame senca. Tista stena, ki pritegne, čeravno ne veš natančno, zakaj si prišel v to dolino. Da se povzpneš?

Odgovor je skrit nekje za robom, kjer se stena položi in na mah postane krotka zelena planota, porasla z macesni in rušjem.

Odpraviva se. Smer poteka skozi navpičen, ilovnato rdeč in zelo krušljiv kamin. Bloki padajo tik zraven mene. Dobiva star klin. Torej sva spet v smeri! Dva hripava vriska presekatata tišino in se izgubita tam nekje daleč za grebenom Zeleniških špic.

»Da bi le vreme držalo!« Stiskam zobe in gledam črne oblake, ki jih žene od Planjave sem.

Kot trebušasti baloni plovejo nad naju, prestopnika, da naju zastrašijo in onemogočijo. Hitiva kot blazna. Smer je zgoraj bolj strma, krušljiva pa ni več tako kot v spodnjem delu. Še en težak raztežaj pa še eden. Potekata tik ob velikem balvanu, ki štrli iz stene. Kako sva gledala zjutraj to skalo, kako sva si želela biti tu gori in gledati drevesa v dolini Bele in gore v ozadju.

V prijateljevih očeh opazim del svojega navdušenja. To je bil najin prvi resnejši skupni vzpon. Vseeno se razumeva brez besed. Kratek stisk potrди moje misli.

In že pride čas slovesa. Nerodno se valiva po smolnatem rušju v dolino. Razpoloženje raste, po poti razgrinjava nove načrte...

... V Bistrici pa, kjer pijeja vsak svoj bambus, vidaiva mnogo nasmejanih, srečnih, mladih ljudi, ki se veselijo življenja, čeprav niti slišali še niso za kak Rzenik, kaj šele da bi ga preplezali.

Kako čudna so pota življenja! Še bolj »zakleneva« današnji vzpon vase; postal bo del naju. Umrli bo z nama, dotlej pa bo, prav kot danes, tlel v najinih mislih in srcih.

Morda je to del alpinizma. Morda je to tisti njegov prvobitni misel. Plezati zato, da si srečen, da zadovoljš sile, ki te vlečejo v gore.

Ko spet gledam to ostenje, čudovito v svoji mračni, grozljivi lepoti, tokrat pozimi, ko so bele vse police, se zavem, da je ta zid pravzaprav neskončno strm. Vendar ga pozdravim kot starega znanca in zarežem globoke brazde v sveži pršič pod Presedljajem.

Tudi v steni vijugamo, tudi v življenju. Vse to neskončno vijuganje se mi zdi kot droben pršič, ki se vzdiguje pod težo mojih smučí, nato pa spet pada, pada, dokler se ne združi v eno z vso to neskončno belo odejo, ki se ji ne more ogniti niti tista mogočna stena v ozadju.

Suhe, rjave veje, pred mojim oknom, se stegujejo gor v sivo nebo. Pod drevesi pa je vse belo in spet zahrepenim po slokih grebenih in po snežnih razstavah, ki jih budi veter in jih odnaša z vrhov. Jutri, jutri kreneva...

(Kamniško smer v Rzeniku sva 29. 8. 1976 plezala Dušan Podbevšek in Janez Benkovič.)

* * *

Tisti »jutri« je prišel še večkrat. Ponovili smo vse smeri v Rzeniku. Spet je kljuvalo v meni.

Zajeda. Velika rdeča Zajeda, ki razi steno po vsej njeni višini. Že mnogo poskusov je bilo, vendar so se vsi končali le nekaj metrov nad mestom, do katerega so že pred leti prišli kamniški plezalci (Škarja, Humar). Vnebovpijoč problem, največja neznanka v stenah Kamniških Alp.

Spet sva prišla pod steno. Pubi in jaz. Vstopila sva po smeri Dular—Juvan (po Centralnem steburu) do začetka Zajeda. Po klinih, ki sta jih pustila Tone in Metod sva se povzpela v svet, kjer še niso plezali. Izpostavljena prečka čez sive plati in še dva skrajno krušljiva in nevarna raztežaja; to je ključ smeri. Ob dvanajstih sva bila na polovici stene, že na položnejšem, krušljivem pasu (v isti višini izstopi smer Dular—Juvan iz prečke pod strehami).

Začelo je deževati; iz dežja je nastala prava nevihta z grmenjem, bliski in sodro. Razpela sva bivak vrečo in čakala. Kljub temu sva bila premočena do kože.

Nehalo je grmeti, tudi dež je ponehal; toda stena je bila od sodre tako bela, kot jo poznam pozimi. Preveč sva bila mokra in premražena, da bi lahko nadaljevala začeto smer.

Do večera sva izplezala po smeri Dular—Juvan.

(Opomba: Smer je še isto poletje dokončala odlična celjska naveza Franček Knez—Smiljan Smodiš.)

* * *

Minilo je leto; vedno znova se odpravimo pod stene. Vedno večje cilje si zastavljamo in vedno se prijetno utrujeni vračamo domov, da povemo vsem, ki nas le hočejo poslušati, vsem, ki opazijo, kako se nam bleščijo oči in kako zdelane so naše roke, kako je bilo lepo, kako nas je bilo strah in kako smo zmagali ali kako hudo je bilo, ker smo morali odnehati.

Čeprav včasih ne znamo prav odgovoriti na rahlo izzivalno vprašanje: »Zakaj v steno?«, lahko vsak, ki je tudi sam kdaj krotil v sebi izbruhe mladosti, njene prekipajoče strasti in ognjeviti smeh, spozna, da ne igramo. Iz naših kretenj in besed, iz naših priprav in iz nemirnih pogledov lahko sklepa, da nam je zares nekaj do alpinizma, da nam gore niso le sredstvo izživljanja, temveč neskončna arena, kjer lahko dograjujemo svojo osebnost, kjer doživljamo zmage in poraze, da bi nekoč lahko uspešno nastopili v veliki igri, ki ji pravimo: Življenje.

Naši ljudje so navezani na svojo zemljo. To potrjuje zgodovina. Vedno so jo branili, če je bilo treba tudi s krvjo in s tistim, kar je naše edino pravo bogastvo: z življenjem.

Naše gore, naša polja in gozdovi in reke, naše morje — vse to je naša zemlja. In tako kot je kmet navezan na polje in gozd, tudi mi ne moremo brez gora. Tja, kjer se lažje zadiha, kjer lahko zapoješ (tudi če si brez posluha), tja se vračamo, ker smo navezani na našo zemljo. Na videz ni nobene zveze med domovino — zemljo in našim alpinizmom. Pa vendar obstaja! Nosimo jo pod vrvmi, vponkami in klini, skrito, zavarovano na dnu nahrbtnika.

Tako mi je prišlo na misel, da bi šel še enkrat v Rzenik. Sam. Suho in žalostno zveni ta beseda. Sam. Saaaamm ... Kot da bi zaslišal krik ujede, ki se neskončno elegantno, v velikih krogih spreletava nad nami.

Velike, morda celo malo nore ideje, kakor jim nekateri pravijo (čeprav vedno pomenijo korak naprej), se začuda skoraj vedno pojavijo enako: neopazno, tako rekoč čez noč. In potem se zaveš, da bi bila to pravzaprav logična posledica tvojega dela, ki ga razviš že dolgo. Obenem se ti zdi, da je kaj takega nemogoče narediti, zato jo potlačiš in pozabiš. Čas še ni dozorel. Toda, če ima res trdno podlago, se pojavi spet, vsa svetla in velika zagori in te prevzame. Takrat veš: »Izpeljal bom!« Potem se pripraviš in čakaš dneva, natančno določenega trenutka, ko je stvar dokončno nared. Le zla sreča te lahko ustavi!

Pod Rzenikom sem. V votlini si navesim opremo in nekaj pojem. Nato grem tistih nekaj metrov do vstopa. Ura je deset. Vidim le spodnji del stene, zgornji je v megli. Vstopim. Po nekaj raztežajih me zagrne megla. Skala je spolzka, vidljivost slaba. Iz megle prši. Varujem se, zato gre počasi. Zgodí se, da moram tudi nazaj, da rešim vrv, ki se je zataknila. Prišel sem do prečnice pod strehami. Spet varujem, ker klinom ne zaupam. Splezam jo trikrat.

Pridem v krušljiv svet pod velikim macesnom, kjer sta bivakirala Dular in Juvan. Žejem sem. Zelo. Zato spijem gosto rdečkasto tekočino iz zarjavele konzerve, ki sta jo pustila še prva plezalca. V njej bi morale biti slike. Na dnu so. Le fotografija Janeza Uršiča-Jaka iz Županjih njiv je kot po čudežu nepoškodovana. Dodam še svojo, skrbno obrnemo konzervo in jo položim med kamne možica.

Utrujen sem, v ustih imam trpek okus.

Zaplezam v kamin. Zgoraj, čez previs, kjer so klini, varujem. Vrv se še enkrat zatakne. Spet moram nazaj.

Dan se je prevesil v pozno popoldne. Počasi grem naprej. Res ne hitim. Vsak stop in oprimek je treba preskusiti, kajti jaz bi rad še plezal, tudi v Rzeniku, in počel še toliko zanimivih stvari, ki mi jih ponuja življenje.

Včasih se pogovarjam sam s sabo. Na glas. Za vzpodbudo večkrat grdo zakolnem. Na koncu dodam: »Ne smem pasti!« To mislim zelo resno, kajti jaz rad živim, pa čeprav sem šel sam v Rzenik in si je to na videz v rahlem protislovju.

Poči do vrha zmorem do devetnajstih. Vrh! Sesedem se v rušje in odvržem opremo. Prazen sem. Zlasti psihično sem zdelan, tako da težko mislim.

Nekaj pogrešam. Že vem kaj! Prijateljev smeh, nekoga, ki bi mu lahko stisnil roko, človeka, ki bi mu lahko dejal: »Fant, tista poč je bila pa res težka!« Ali pa: »Tole bo pa treba v Bistrici zaliti, saj res, kam bova pa jutri šla?«

Vsega tega ni.

Le dva sva: Rzenik in jaz.

S počasnimi gibi premaganca pospravim opremo in se spotikajoč vzpenjam po rušju v meglo. Pobit sem. Drznil sem si sam v Rzenik. Sprejel me je hladno; niti pokazal se mi ni, svoje stope in oprimke je prevlekel s spolzkim nadihom megle, kot da ne bi bila stara znanca.

Čisto sam sem prišel čez, pa vendar je dobitok mnogo manjši kot takrat, ko sva pred petimi leti z Mirom, oba še popolna zelenca, prvič preplezala Rzenik. Po smeri Kemperle-Benkovič-Presl; po najlažji in najkrajši, kar jih je. Brezmejno navdušena in razigrana sva na vrhu dobesedno divjala. Danes pa sem sam, utrujen in prazen.

Vse to je le malo preveč za fanta enaindvajsetih let!

Treba bo doživeti ... Zdaj, ko sem preživel!

Sredi noči me zbudita prijatelja. Milan in Dule sta.

»Doma so sprožili akcijo,« povesta.

»Saj res, doma sem pustil listek,« se zavem. Sestopimo v noč. Popolnoma pozabim na Rzenik. Le kako sem mogel narediti tako grobo napako. V četrtek na odseku bo obravnava ... V grajo meni in v svarilo drugim.

Skrbi me ... Upravičeno!

Opomba: Pregovor pravi, da človek ne more iz svoje kože. Letos pozimi sva bila s Škarjevim Metodom spet v Rzeniku. Plezala sva smer starih kamniških plezalcev Bineta Benkoviča in pokojnega Pavleta Kemperla. Smer je bila pozimi prvič v celoti ponovljena.

O tem več kdaj drugič. Naj zapišem le to, da sva se počutila majhna in neogljenja pred sposobnostimi in veliko duševno silo starih mojstrov, ki sta smer zmogla pred borimi štirimi desetletji in jo speljala tako drzno in elegantno, da je takih smeri v naših stenah bolj malo.

Zlasti težji zgornji del, kjer je skala sicer boljša, po najini sodbi zasluži oceno V + in je ob takratni kakovosti opreme (čevlji, klini, vrvi) pomenil vrhunec.

Smer je povprečno za stopnjo težja od smeri Modec-Režek in težja so mnogo bolj izpostavljena mesta kot v smeri Dular-Juvan.

Priporočam jo vsem, ki si morda kdaj zaželijo plezati v rahlo krušljivi in na vrhu skrajno izpostavljene skali.

DURMITOR IN ŠE KAJ

MARIJAN LIPOVŠEK

V februarski številki PV je bilo objavljeno poročilo F. Vogelnika o Cerovičevem vodniku: Nacionalni park Durmitor. Poročilo je, kot pravi Vogelnik, »le grob izvleček iz uvodnega splošnega dela Cerovičevega tekoče, sveže in doživeto napisanega vodnika po Durmitorju«. Omenjena pa je, seveda le v skopih besedah, tudi vsebina drugega dela, v katerem je durmitorsko pogorje bržkone podrobneje opisano. Čeprav nam je poročevalec navedel le nekaj stavkov Cerovičevega besedila, je iz njih mogoče sklepati, da je ocena pravilna: sveže, zanimivo in živo opisan tamkajšnji gorski svet.

Cerovičevega vodnika v Ljubljani žal nisem mogel kupiti. Take knjigotrške zveze so v Jugoslaviji sploh odlične. Ko sem pred dvema letoma iskal nekaj (dovoljenih in v nakup danih) specialk Črne gore, so mi tu svetovali, naj grem v Nikšić, nemara tudi v Beograd ponje. No, v Nikšiću ni o durmitorskih specialkah nihče nič vedel ...

Novega durmitorskega vodnika torej nimam, zato lahko pripominjam in povem, kar mislim, da je treba povedati, le k Vogelnikovemu poročilu.

Med naštevanjem obiskovalcev Durmitorja od zadnjih desetletij prejšnjega stoletja (1873) naprej, mimo prvih botanikov, geodetov, planincev, alpinistov (1883) naletimo takoj na znanega učenjaka dr. J. Cvijića (že od 1898 naprej), nato pa na »prvo skupino planincev« in na dr. Branimira Gušića, ki je bil bržkone glavni pobudnik za takratno raziskovanje Durmitorja (1926). Ker je takoj nato omenjen dokumentarni film (1930) in atlas Durmitorja (1932), ki mu sledi monografija (1935), bi pa vendar pričakovali, da bi vsaj Vogelnik omenil — če Cerović morda ni — tudi slovenski delež na Durmitorju. Mislim, da res ni nič lažjega, kakor seči po odličnih (doslej štirih) »splošnih kazalih«

Nekdanji Žabljak

Foto M. Lipovšek

in pogledati, kaj sta oba vestna sestavljalca Wester in Mazi zabeležila o Durmitorju iz PV. In ker gre v našem primeru seveda le za določeno obdobje okrog 1930 do 1940, bi zadostovalo le prvo kazalo, objavljeno v PV 1940.

No, teh navedb ni. Žal mi tudi poročilo »prvega alpinista« dr. Baumanna ni na voljo, zato ne vem, koliko alpinističnega področja na Durmitorju je bilo predelanega, pregledanega in preplezanega, preden je prva slovenska skupina »planincev« prišla tjakaj. Vendar mislim, da je ta skupina, v kateri so bili Marij Avčič, Jana Bleiweiss, Miloš Krofta, Lev Pipan in pisec tega poročila, prehodila in preplezala med Slovenci gotovo prva nekaj predelov durmitorskega sveta, najbrž pa je tudi prva opravila plezalne vzpone čez jugozahodne stene Bezimenega vrha, Bobotovega Kuka, po grebenu med tema obema vrhovoma, čez severno steno Prutaša in severno steno Grude. Ta odprava je bila leta 1933 in opisi so izšli še isto leto v »Jutru« in »Slovincu«, naslednje leto pa v PV (vsega sedem nadaljevanj). Opisi torej niso tako pičili, da bi jih mogli prezreti, zlasti ob nedvoumni točnosti navedbah v kazalih. Sicer pa sta pomembni še dve sporočili: eno je poročilo dr. ing. F. Avčina o plezalnem tečaju na Durmitorju 1940 (vodil ga je Avčič ob moji — manj pomembni — asistenci), drugo pa je v več dobrih člankih prikazana prva zimsko odprava Slovencev na Durmitor 1940 (Padersič, Malovrh, Dolar, Kopač, pisci člankov).

Delež Slovencev na Durmitorju je torej vsaj opazen, to moje sporočilo pa ni drugega kakor opomba o tem — brez osebnih ambicij, že zaradi objektivnega zapisa v durmitorski zgodovini gorniškega odkrivanja.

Vendar ne verjamem, da bi Cerović na to pozabil. Leta 1978 sva se z Mirjano Turelovo vračala z morja čez Črno goro domov in sva na tej poti mimo Skadrskega jezera, skozi Titograd, dolino Morače in Mojkovac obiskala po novi cesti ob Tari tudi Žabljak in Durmitor. Zame je bilo seveda do malega pretresljivo skoraj po štiridesetih letih spet videti Žabljak, Crno jezero, durmitorske vrhove. Kakor je bila odlična cesta od Levertare, od slovitega mostu čez Taro do Žabljaka svojevrstno doživetje po širnih planjavah, tako sem bil razočaran nad Žabljakom, nad krčevito neskladnimi oblikami nekaterih novih hotelov sredi mesteca in zunaj njega, v kraju, ki je bil nekoč edinstven v izvirni arhitekturi tedaj pač skromnih hiš. Izredno skladno so se ujemale s skoraj reliefno začrtanimi gorami na širnem južnem krogu obzorja.

Žal nisva imela dovolj časa na voljo, da bi se povzpela na Bobotov Kuk, pač pa sva obiskala Ledeno pečino (pribl. 2100 m), tja čez Male, nazaj čez Velike Lokvice. Ob tem

pa bi vendarle pripomnil, da je navedba v vodniku, kakor sporoča Vogeltnik po Cerovičevih napotkih, češ da so vrhovi »stisnjeni na tako majhnem prostoru, da jih dober pešec lahko obhodi v enem samem dnevu« — taka, kakor da bi bila vzeta iz kakega tekmovanja v hitri hoji. Že samo vzpon na glavni vrh iz Žabljaka pobere gotovo ves dan, če hodimo preudarno in pogledamo tu in tam tudi kakšno cvetlico tamkajšnje izredno bogate in lepe flore.

Ko pa sva si ogledovala prelepo Zmijinjje jezero, sem tamkaj ob izviru kraj jezera naletel prav na Ceroviča, ki se je natanko spominjal naše slovenske skupine iz leta 1932. Pravil mi je, da pripravlja ta vodnik in tudi kakšne težave in nasprotovanja ima pri tem, kakor povsod tam, kjer ugledni mož »na položaju« poseže z osebnimi ugovori, željami in prenekaterikrat tudi z modrostmi v delo prizadevnega strokovnjaka. Vendar je Cerovič, kot kaže, nazadnje le uspel.

Ne dolgo potem, ko sem se vrnil domov, sem opazil v »Delu« lep in kolikor morem presoditi objektivno napisan člančič o Durmitorju in tamkajšnjih vprašanih človekovega posega v naravo. Kakor vedno, gre tudi v njihovih naddimenzioniranih hotelih za obstoj podjetja. Torej: izsek dosti velikih gozdnih pasov za vlečnice, žičnice, sedežnice itn., da bi zimski šport, ta zajedavec gorskega svetá, pomagal k aktivni bilanci. Ne vem, kako bodo Črnogorci to rešili. Spričo psihoze, ki je na svetu, bodo najbrž podlegli vsesplošni usmeritvi in »naravni park« — kakor pri nas krčevito se porajajoči Triglavski — bo zagotovo postal prizorišče tehničnih dosežkov. Durmitorju, temu čudovitemu odročnemu svetu, pravljlično lepemu in v zgodovini nedvomno tudi junaškemu, pa bo čar vzet.

Ko sva se vračala, sva s ceste proti Šavniku zavila na gorsko pot, ki pa jo tudi povprečno vozilo še zmore. Ta drži z vzhodnih planto visoko čez prelaz med Gredami (Crvena greda, Uvita greda in druge) nad Dobrim dolom daleč naprej v Sušico. Kraj, kjer smo tedaj leta 1932 hodili iz Škrk, osrednje gorske doline z dvema jezeroma, mimo Šarenih pasov in Štita v Komarnico, je sedaj preprežen z gorsko cesto. Sicer je slaba, toda prevozna. Prav gotovo bo v kratkem urejena za večji promet. In kjer so nas nekoč čobanke prosile za WC-papir, da bi si zvižale tobak v cigarete, kjer je stara pastirica vzkliknila: »Jao, naočalac!« ko me je zagledala z naočniki — tam že sedaj drdrajo sicer redki, toda vedno pogostnejši avtomobili. Nad njimi pa se vzpenja nad vse veličasten, nam neznan in v oblikah čisto samosvoj svet.

Žabljak leta 1940

Foto M. Lipovšek

LETO 1918 V TIROLSKIH GORAH

DR. ERVIN MEJAK

Spomladi leta 1981 se je uresničila tudi med slovenskimi fanti stara slovenska vojaška pesem »Pobič sem star šele 18 let...« Prva svetovna vojna je trajala z vso silovitostjo že tretje leto, ko smo morali nekateri gimnazijci, petošolci, zapustiti šolsko klopi in vzeti v roke puško ter po dvomesečni vaji v zaledju oditi na bojišče. Vojna se je tedaj na vzhodnem bojišču že nekako končavala. Glavno bojišče za Avstro-Ogrsko monarhijo je tako postala fronta proti Italiji in to na Tirolskem, posebej pa na Soči. Na Soči se je bližala 11. soška ofenziva in avgusta 1918 smo bili tam z drugimi, starejšimi vojaki, tudi 18- in 19-letni mladeniči. Prišel sem v strelske jarke na hribu Sv. Gabrijela, visokem 610 m, v sklopu celjskega 87. pešpolka. Na desnem krilu smo imeli Bosance, na levem krilu pa Dalmatince, torej Jugoslovani pod avstrijsko zastavo, v srcih pa prepričani, da branimo tod preboj sovražnika v osrčje Slovenije. Trdim, da se je že na soški fronti kovalo jugoslovansko bratstvo, čeprav položaj branilcev takrat še ni bil rožnat. Mi mladi smo bili polni duha tajne dijaške organizacije »Preporod«, objavljena je bila tudi »Majniška deklaracija«. Vedeli smo, da prihaja za Jugoslovane naš čas po večletnem suženjstvu pa osvoboditev izpod nemškega jarma in da pridemo Jugoslovani, in z njimi Slovenci, do svoje državnosti.

Nesrečna rapalska mirovna pogodba z Italijo tega še ni uresničila, pač pa nam je to prinesla po drugi svetovni vojni sklenjena mirovna pogodba. V tej je bilo določeno, da glede na rezultate bojev na soški fronti v prvi svetovni vojni ne poteka državna meja med Italijo in Jugoslavijo, razen tik ob morju in pri Trstu, nikjer zahodneje, kot so potekali v prvi svetovni vojni prednji italijanski strelski jarki. Velike so bile žrtve slovenskega naroda v bojih ob Soči! Pa, kakor so pokazali kasnejši zgodovinski dogodki, ne zamenjajmo. Slovenski fantje in možje so dali življenje res za svobodo domovine, kakor pravi Prelovec v svoji, nam tako znani in lepi pesmi: »Oj Doberdob, slovenskih fantov grob . . . , kjer so kri prelivali za svobodo domovine . . . ! Zato je povsem napačno mišljenje tistih ljudi, ki tega ne priznajo in prikazujejo našo borbo ob Soči v I. svetovni vojni drugače! Naše tedanje žrtve so ubranile svoje narodnostno ozemlje za prihodnost, ki je nastopila sedemindvajset let pozneje. S tem je tudi zgodovinsko ugotovljeno, da je bilo zadržanje slovenskih vojakov na italijanski fronti v I. svetovni vojni pravilno, kakor je zgodovinsko dejstvo, da bi nikoli ne imeli Spodnje Štajerske, Prekmurja in vzhodnega dela Koroške, če bi ne bilo v letih 1918/19 generala Rudolfa Maistra in Franja Malgaja ter njihovih borcev-prostovoljcev, med katere je takrat šla večina vojakov, ki se je borila v I. svetovni vojni na Soči.

Po končani 1. soški ofenzivi sem dobil 6 tednov študijskega dopusta, da sem opravil izpit za 6. razred gimnazije, nato pa so me poslali v šolo za rezervne častnike. Po končanem šolanju sem se moral javiti kadru, kjer so pravkar sestavljali 32. marškompanijo. Z njo smo pozimi 1917/18 odšli na Tirolsko.

Avstro-ogrsko vojaško poveljstvo je domnevalo, da bodo Italijani po velikem vojaškem porazu na Soči, v katerem so se ustavili šele na reki Piavi, poskušali prodreti iz Severne Italije na Tirolsko. Zato je avstrijsko poveljstvo kopičilo veliko vojaštva tu. Pripeljali smo se v Bozen (ital. Bolzano). Vprašali so nas, kdo bi se javil v vojaško enoto, ki bi odšla v visokogorje potem, ko bi se morala enota uriti v smučanju, zlasti v patroljnem smuku. Vabilu sem se rad odzval in tako prišel v sestav 22. jurišnega bataljona, ki je štel 300 mož, večinoma mladih fantov. V njem so bili različne narodnosti monarhije, tako Slovenci, Poljaki, Čehi in Nemci. Med Nemci je bilo nekaj domačinov, Tirolcev, vajenih gora in poznavalcev terena, kar je bilo tudi važno zaradi snežnih plazov, ki so pogosti spomladi. Z menoj je šel v ta bataljon tudi vojni tovariš s početka vojaške službe, Gabrijel Tomažič, poznejši profesor na filozofski fakulteti na ljubljanski univerzi, doma iz Vipave. Smučarski tečaj je bil v Meranu (ital. Merano). Po enomesečnem urjenju, ki meni ni delalo težav, ker sem se že kot dijak vsako zimo veliko drsal v Celju, smo dobili dodatno zimsko opremo, vsak seveda tudi svoje smuči, zapustili smo lepo mesto Meran in šli v visoke gore z nalogo, da branimo sovražniku prehod čez Stilfser Joch na tromeji Švica, Italija in Avstro-Ogrska (2756 m). Temu prelazu nasproti se dvigujeta gorska velikana, znani Ortler (3899 m) in Königsspitze (3851 m). Tu na pobočju pod prelazom smo zasedli postojanko v več ledenih kavernah, vsekanih v skale, pokrite z ledom in snegom, ko smo zamenjavali dosedanje branilce, ki so bili tu dva meseca, kolikor je bilo določeno tudi nam. Tako se je začelo naše vojaško zimsko življenje z določenim dnevnim redom. Vsak dan smo s smučmi patroljirali na pobočju v izmenah in se večkrat približali prelazu, odkoder smo si ogledali teren na drugi strani prelaza, če bi videli kako sumljivo premikanje sovražnika, ki je

Imel vojaško zbirališče v mestu Bormio. S švicarskimi graničarji smo prišli v stik samo enkrat, ko se je njihova patrulja povzpela na tromejo. Italijani so čestokrat s havbicami obstreljevali avstrijsko stran, za nas brez škode. Naša artilerija je imela svoje topove v obeh imenovanih gorskih predelih in bila pripravljena, če bi Italijani prišli čez prelaz, kar pa se je zgodilo tedaj, ko sem bil tam, samo enkrat. Nekega dne smo zagledali močno skupino na prelazu, morda kakih 200 mož alpincev, ki so se previdno pričeli spuščati navzdol na tirolsko stran; nameravali so ugotoviti, kje so naše postojanke. Razporedili so se v strelce. Mi smo jih, skriti v svojih zaklonih, pustili, da so prišli blizu, in na povelje so zagrmel naše puške in strojnice. Italijani so se hitro pričeli umikati, pobirali so mrtve in ranjene tovariše. Tedaj so zgubili gotovo več kot polovico svojih mož. Streljanje samo je bilo hrupno, k temu hrupu pa je svoje prispeval tudi večkratni odmev v gorah.

Bivanje v kavernah ni bilo prijetno. Kamnite stene so bile sicer obložene z žakljevino, vendar je, zlasti čez dan, če je bilo zunaj sončno, kapljalo na naše pograde. Pa tudi to smo morali prenašati. Hrana je bila precej skromna. Kuhinjo smo sicer imeli v skalnatem oboku, toda tu smo smeli kuhati le ponoči, za zajtrk in večerjo; zjutraj smo dobili kavo z rumom, zvečer pa konzervo in tudi kavo. Kruha smo dobili pol hleba na moža, dobili smo tudi pol litra vina, dobrega, tirolskega. Toplo hrano so pripeljali po žičnici okrog poldneva. Pred našo postojanko se je menjala straža podnevi vsako uro, ponoči pa vsake četrte ure, saj je bilo ponoči vedno zelo mraz.

Vreme je bilo tisto spomlad leta 1918 še kar znosno; včasih je snežilo, večkrat pa je čez dan sijalo toplo sonce. Proti pomladanskim plazovom smo se branili s streljanjem na določena mesta na pobočjih. To delo so opravili naši tovariši Tirolci. Tu in tam so zagrmeli plazovi z vrha dol v dolino, nam pa niso napravili nobene škode.

Tako je minevalo naše vojaško življenje marca in aprila 1918 na tem visokem gorskem svetu. Po dveh mesecih je prišla zamenjava, ko je naš jurišni bataljon, brez posebnih izgub, imeli smo le nekaj bolnih tovarišev, odšel v dolino, v Meran. Tam smo oddali večino zimske opreme in smuči, pa zapustili zahodni del prelepe severne Tirolske in se izkrkali iz vlaka šele v Bocnu. Odtod smo odkorakali z deloma obnovljeno opremo na vzhodni del Tirolske skozi mesto Fugine, kjer smo mimogrede našli še vojake mariborskega 26. strlskega pešpolka, ki so imeli svojo postojanko na prelazu Tonale.

Kmalu smo se začeli vzpenjati in dosegli obronke verige Montazo (čez 2000 m), po katerem so potekali avstrijski položaji. Tu smo zamenjali posadko, ki je po večmesečnem bivanju odšla v dolino na oddih. Naš bataljon je dobil novega poveljnika, poročnika Hrbeka, profesorja iz Prage. Bil je pravi vojaški oče, zlasti je bil naklonjen nam, Slovencem. Sovražnik je naše položaje vsak dan, pa tudi ponoči, obstreljeval. Italijani pa se niso prikazali iz svojih zaklonišč, ker jih je avstrijsko topništvo obsipalo z granatami kot odgovor njihovemu početju.

Čudoviti so bili v tem poletnem času tu gori naravni pojavi. Tako smo lahko večkrat občudovali »Elijev ogenj«; bila je to dolga, goreča bakla, ki se je nekaj časa premikala gor in dol, potem je pa zginila. Še bolj pogostne so bile nevihte z bliskanjem in s strelami, ki so švigale in udarjale v že deloma zasnežene skale, da so drobci kamenja leteli na vse strani. Takih prizorov na svojih poznejših številnih planinskih pohodih ni bilo toliko, kot jih je bilo tukaj.

Na Montazu je bila hrana mnogo slabša. Bili smo lačni. Jedli smo koruzni kruh, zdrobljen, pa še tega je bilo komaj za pol kg. Vsak dan je bilo slabše, povsod se je kazala naveličanost vojne in našega tako težkega življenja.

Zame se je malo pred koncem vojne položaj spremenil. Drobec granate me je bil ranil in tako so me odnesli v dolino, v bolnico. Po treh tednih sem se spet vrnil na Tirolsko, v Trident, kjer je mrgolelo vojaštva, ki je zapuščalo postojanke in hitelo domov. Italijani so pritiskali za njimi. Z zadnjim vlakom, ki je še odpeljal iz Tridenta, sem se rešil pred italijanskim ujetništvom. Po dvodnevni vožnji v prenapolnjenem vlaku sem 2. novembra 1918 prišel zvečer domov v Celje in že drugi dan sem se prostovoljno javil v slovensko vojsko za osvoboditev Maribora oziroma Spodnje Štajerske in Slovenske Koroške.

V visokem tirolskem gorskem svetu pa sem do dna spoznal lepoto in zanimivost, pa tudi nevarnost gora. Vzljubil sem planinski svet in mu ostal zvest. Že leta 1958 sem zlahka prehodil Slovensko planinsko transverzalo.

»Naša mladina pa naj ve ... Planinstvo ni samo sebi namen, je le sredstvo, ki človeka v mladih letih krepi za boje, ki ga v življenju čakajo, ko zrelemu možu ohranijo moči, ko zadržuje srečo mladosti in človeku za starost pripravlja zaklad vedrih spominov, ki jih ne more nič na svetu skaliti! Srečni tisti, ki ostanejo preprostega srca in do konca dni presunjeni od lepote gorske narave ...«*

* Te besede so odlomek iz avtorjeve knjižice »Pojdimo v gore«, ki jo je bil napisal in izdal 1968 ob 75-letnici organiziranga planinstva na Slovenskem (op. avt.).

V STENI

INES BOŽIČ

Misli begajo iz sedanjosti v preteklost, ko se zamaknjena približujem steni. Napredujeva hitro, saj se vdira le do gležnjev. Tako čudni občutki se rojevajo v meni! Želela sem si v Steno, zdaj pa me njena navzočnost bega in sprašujem se, če jo bom zmogla. Končno sva pri vstopu in te čudne misli odplavajo v dolino. Naveževa se. Le rahel dotik s skalo zadostuje, da se mi povrne samozavest. Saj je vendar tako lepo plezati! Si nisem želela v gore, v Steno? Razmere so dobre, zato plezava hitro. Dereze dobro prijemljejo. Strme plati in počli pa so v glavnem kopne, vendar plezava vseeno z derezami.

Dobršen del dneva je že mimo, ko prilezeva na ozek grebenček, kjer naju čakata še dva raztežaja do Gradu. Na grebenu naju sprejme ozek raz napihanega snega, ki se ponekod prevesi v manjše opasti. Nič kaj prijetno se ne počutim, ko moram čez... Šele, ko je to mimo, sem bila sproščena; kmalu priplezava skozi majhen kamin na vrh stolpa.

Šele zdaj si vzamem toliko časa, da se razgledam po obsijanih julijskih vrhovih, da se zazrem navzdol, kjer se mogočni stebri izgublajo v snežiščih pod steno. Zaželim si sonca, sonca, ki naju obkroža, pa vendar ne more obsijati stene. Vendar jo imam tudi tako rada; mračno, hladno in tako zelo mogočno in ponosno!

Vpiševa se, nato pa nadaljujema po grapi navzgor do police, kjer nameravava prečiti v Dolgo nemško.

Mrak se že spušča v Vrata in kmalu bo dosegel tudi naju. Odločiva se za »nekoliko udobnejši« bivak, zato si ob skalah urediva luknjo v snegu in se pripraviva na bivak. Veselim se že, da me sploh ne zebe, ko me proti jutru vendarle nekoliko »stisne«. Nestrpno pričakujem zarje na obzorju in brž ko se prične svitati, pospraviva in greva naprej.

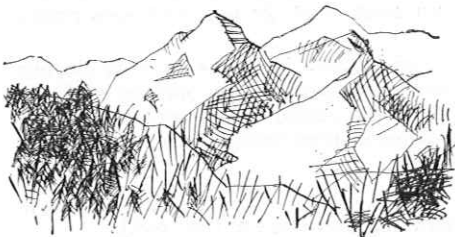
Prečka, ki je na videz zelo udobna, polna krhkega ledu, sicer pa nama ne dela posebnih preglavic. »Za robom« nadaljujema po desni čez strme skoke, žlebove, pa tudi čez »položnejši« svet, dokler ne prideva na raz. »Nekaj raztežajev« po vodniku se je pošteno razvleklo, tako da dvomim, če bova že danes izplezala.

Na razu se skala postavi nekoliko bolj pokonci, je pa kopna. Ta raztežaj plezava brez derez. Pošteno me zebe v roke, ker so oprimki premajhni, da bi lahko plezala z rokavicami. V drugem raztežaju naju pričaka skalni trehuh s požledom, pa je vendarle šlo. Ko se ozreva po okolici, ugotoviva, da se je dan že krepko prevesil v pozno popoldne. Sence vztrajno lezejo iz doline proti vrhovom okoliških gorah. Sprašujem se, če bova morala še enkrat bivakirati, vendar nama je tokrat sreča naklonjena. Vsaj tri raztežaje sva pridobila, ko sva drug za drugim prečila v žleb in po njem pod majhno steno pod Kugyjevo polico. Sneg je dober, pa tudi v naslednjem raztežaju, v slapu, se nama obeta lepa plezarija. Mrak se spušča nad vrhove, midva pa ugrabiva, kje je Kugyjeva polica. Slap hitro preplezava, saj dereze dobro držijo, poleg tega pa nekje nad sabo čutim rob...

Ko zlezem čez manjši snežni previs, zagledam nekaj metrov nad seboj stopinje. Zunaj sva! Prilezla sem čez!

Ne razmišljam, samo vrv vlečem za sabo, dokler se ne napne. Počakam Benija, da pride do mene. V nahrbtniku poiščeva baterijo in skupaj nadaljujema čez ledenik na Kredarico, kjer naju čaka topel čaj in topla meteorološka sobica...

Dolgo nemško smer (III—IV, 1000 m, 17 ur) sva 29. in 30. 1. 1981 plezala Ines Božič (Obalni AO) in Janez Benkovič (AO Kamnik).

NA ČRNOGORSKEM DIVJEM ZAHODU

EDO TORKAR

Ko bi znal moliti, bi zavzdihnil: »O, Bog, reši me civilizacije, v divjini se bom že nekako znašel!«

Celo popoldne sem posedal na obali Črnega jezera; brez zanimanja sem opazoval ljudi, ki so se sprehajali ob jezeru ali pa se v živopisanih kanujih in gumijastih čolnih prevažali po njem.

»Oprostite, mladi gospod, ali mogoče veste, kako se imenuje tale gora nad jezerom? Ne tista, tale. Ne veste? Niste od tod? Iz Slovenije da ste? Vešte, Žabljak je za Črnogorce to, kar je za vas, Slovence, Bled. Kaj?! Da ne marate Bleda? Čudno! Jaz grem vsako leto tja. Mislite, da bo deževalo? Ali ta pot drži okoli jezera? Kaj, čez Durmitor nameravate? Se mi je takoj zdelo, da ste nekakšen alpinist. Ne, ne, prav nič se ne dolgočasim. Veliko zanimivih ljudi je mogoče srečati tukaj. Veste, sem zahajajo pustolovci, romantiki, športniki... Ravno zadnjič sem videla nekega igralca iz Beograda, tudi vi ga morate poznati, saj ste gledali tisto serijo po televiziji, kajne? No, on je tam igral glavno vlogo. Seveda, on, on! V resnici je mnogo starejši, kot je videti na ekranu. Pa tudi drugi umetniki prihajajo sem: pisatelji, slikarji... Seveda, umetniški poklic je težak, treba se je razdajati, se žrtvovati za ideale... Tukaj pa je tako nenavadno mirno, se vam ne zdi? Nobene gneče, nobenega hitenja, čist zrak, čudovita narava...«

* * *

Naslednje jutro sem v Pašini vodi, tam, kjer je začetek (ali pa konec — odvisno od kod gledate) sedem kilometrov dolgega durmitorskega asfalta, zavil na stransko makadamsko cesto. Pravi Durmitor pa se začne šele nekaj kilometrov naprej, v Suvi lokvi, veliki podolgovati kotanji, ki jo obkrožajo strmi skalnati vrhovi, melišča, snežne zaplate, redko drevje. Bližal sem se že višini 1800 m, sonce pa je še zmeraj po dolinsko žgalo. Vodo v moji aluminijasti čutarici sem moral zlititi proč, ker se je bila že preveč segrela, v prazno čutarico pa sem natlačil snega z bližnjega snežišča.

Z vrha prelaza med Suvo lokvo in Dobrim dolom se mi je odprl razgled, ki se ga še naši dobri stari Julijci ne bi sramovali: ošiljeni vrhovi, prepadne stene, gozdnate doline v daljavi, neskončni pašniki, pastirske kolibe, jezera, ovčje črede... Nasproti mi je prihajal mož z osedlanim konjem na povodcu. Konjenik in prepadne gore v ozadju! To moram fotografirati, sem si rekel, taka priložnost se mi zlepa ne bo več ponudila. Možakar je z veseljem pristal na to, da ga slikam, še na konja se je povzpел, da bi bil posnetek veličastnejši. Nekam čudno togo in otrplo se je ustopil predme, kot da ga bom slikal za legitimacijo.

Moram reči, da nikoli nisem bil kdove kako zagnan fotograf, na potovanjih pa še sploh ne. Kot da me fotografska kamera okoli vratu potiska v tisto brezimno turistično čredo, v katero se nikoli nisem hotel šteti, ali pa sicer maloštevilnejšo, pa zato nič manj topoglavo krdelo časnikarskih vohljačev, ki vse zapiše, vse posname na filmski in magnetofonski trak, zraven pa nič ne vidi, nič ne sliši in še manj razume. Zadnja štiri leta, odkar se bolj ali manj redno ukvarjam s pisanjem za časopise, sem bil že večkrat v dilemi: Čemu sploh pisati? Mlad si še, vse je pred teboj, ali ne bi bilo bolj pametno, če bi si začel služiti kruh s kakšnim bolj poštenim delom — v kakšni fabriki, recimo, ali v gozdu ali pri zidarjih. Čemu bi izgubljal živce po časopisnih redakcijah in si obremenjeval vest z nečednimi novinarskimi posli? Odgovor je seveda zmeraj eden in isti: denar. Niti enega stavka ne bi napisal za javnost niti ene slike posnel, če me ne bi zato plačevali. To je moja edina obramba: pišem za denar in pa zato, da imam v tej družbi, ki ji pripadam (beri: ki si me lasti), vendarle tudi jaz nekakšen svoj predalček. Človek brez predalčka je kot človek brez doma in brez imena — to je ena izmed poglavitnih izkušenj mojih klateških let. Vprašanjem: »Kdo si?« in »Od kod si?« zmeraj obvezno sledi še tretje vprašanje: »Kaj si? S čim se ukvarjaš?« In če se že ne moreš pohvaliti s tem, da si delavec, uradnik ali študent, in si ne upaš priznati resnice, da si pravzaprav »en čisto navaden postopač«, potem ti ostane še zadnji izhod: potegneš glavo med ramena in izdaviš: »Pišem za časopise.«

* * *

Kam nas je spet zaneslo? V katere metafizične višave? Ostanimo kar lepo na zemlji, ne trapimo se preveč z nepotrebnimi vprašanji, če hočemo, da bomo dolgo živeli in da nam bo dobro na svetu. Ostanimo na tej prašni durmitorski cesti, vztrajajmo na poti, ki smo si jo začrtali, ne glede kam nas pripelje. Če se nam že cilj odmika, nam ostane

vsaj pot. In nekega dne si bomo morda lahko z olajšanjem rekli: »Nič nismo iskali, ne sreče, ne smisla, in ne zlata, potovali smo pač, ker nas je veselilo potovati.«

Daleč pred menoj mi je prašil nasproti avtomobil, kot drobna rdeča uš na beli črti ceste. Nak, kjer vozijo te smrdljive škatle, pa že ne bom hodil, sem se užaljeno namrdnil. Še preden je avto priropotal do mene, sem zavil s ceste v neko grapo. Grapa je bila ozka in strma, toda kmalu se je pred menoj razprostrla nova širjava — Pivska planina. Nekje zadaj, za temi gorami nekje, teče reka Piva in tam, na onem bregu te reke bo tudi konec moje poti. Ni še blizu pa tudi ne tako strašno daleč. Jutri bom mogoče že tam. V pastirski naselbini ob poti sem napolnil čutarico, zraven pa sem se seveda napil kislega mleka in najedel skupura in kajmaka. Čeprav se je že večerilo in so me pastirji vabili, naj prespim pri njih v kolibah, se nisem dal zavesti. Hotel sem izpolniti malce romantično oblubo, ki sem si jo dal, še preden sem šel v Črno goro: zarekel sem se namešč, da bom vsaj enkrat na svoji poti preživel noč pod milim nebom na planini, brez vsakršnega zavetja, daleč od ljudi in njihovih prebivališč. Visoko na Pivski planini sem naletel na veliko, samotno skalo, ki se je kdove od kod, kdove kdaj in kdove zakaj zavalila na travnato planjavo, po kateri sem hodil. Tu bom ostal, sem si rekel. Sicer pa je bil že zadnji čas, saj je sonce že zašlo in se je sinjina neba že prelila v kobalt. Pod skalo sem si napravil skromno ležišče, ki sem ga zavaroval s šotorskim krilom, da me ne bi zmočil morebitni dež. Dežja seveda ni bilo, na nebu so vso noč brlele zvezde — kot oljne svetilke, ki jim zmanjkuje stenja. Še vetrnc ni zapihal, brezmejna tihota se je razlivala po planini. A ta tihota me je bolj motila kot mirila. Nisem in nisem mogel prav zaspati, vso noč se me je lotevala nekakšna živalska opreznost, vso noč sem strigel z ušesi in segal za vzglavje, da bi se prepričal, če imam nož in baterijo še zmeraj na svojem mestu. Noč, ta divja planina okoli mene, moja samota na tej planini, moja izpostavljenost — to mi je odvzelo vso domišljavost in nadutost, s katero se moderni civilizirani človek postavlja nasproti naravi. Spal sem oprezno kot žival — z enim očesom in enim ušesom. Samo žival sem bil, nič drugega kot žival; zver, ki drhti v svojem brlogu, zavedajoč se svoje golote na tej goli zemlji, pod tem golim nebom, vsak trenutek pripravljena na beg ali boj.

* * *

Šele jutranje sonce, ki je odvzelo planini nadih strašljive skrivnostnosti, me je zazibalo v trdno in sproščeno spanje. Toda komaj sem utonil vanj, že me je prebudilo peketanje konjskih kopit in vzkliki jezdecev »Hej, heeejaaa!« Štirje možje in eno dekle, vsi z rumenimi slamniki na glavah, so se v zastri jutranji svetlobi lagodno pozibavali na konjskih hrbtih. Bili so zatopljeni v pogovor; izginili so za skalami, ne da bi me zagledali. Nekaj minut za njimi je prijezdila mimo nova skupina. Tudi ti me niso opazili. In potem še ena. Ti so imeli bistrejše oči: »Hej, prijateljček, kako si kaj spal? Te je zeblo ponoči, kaj? Na kamenju še psu ni toplo, kaj?« In jezdecji so planili v krohot, ki bi utegnil sprožiti plaz.

Nemudoma sem zlezel iz spalne vreče in jo stlačil v nahrbtnik, še preden bi utegnil priti še kdo mimo, da bi zbijal šale na moj račun in na račun mojega ležišča. Spodaj na planoti sem se izognil veliki čredi volov, ki se je šla napajat k bližnji mlakuži. S šibkimi jutranjimi nogami in s praznim, krulečim želodcem sem se zagrizel v hrib. Ko bom prišel na vrh, sem si mislil, bom na oni strani že videl Pivo. No, namesto razgleda na Pivo se mi je na vrhu odprl razgled na še en vrh. Šele s tega drugega vrha sem ugledal kanjon. Še daleč je bilo do njega, dlje kot sem si bil prestavljal. No, vsaj vzpenjati se mi ne bo več treba, sem se tolažil. A če je človek lačen in utrujen, mu tudi sestopanje ni v kakšen poseben užitek.

S pivske planote delajo zdaj novo cesto, ki bo povezovala te od sveta odmaknjene kraje z avtocesto Nikšić—Foča. Cesta se spušča z višine 1600 m na vsega 600 m, kolikor znaša gladina reke Pive, potem pa se po drugi strani spet zvija po strmem pobočju kanjona do njegovega roba na 1300 m višine. Oba kraka ceste naj bi povezoval most čez Pivo. No, o tem mostu tedaj, ko sem tod hodil, ni še bilo duha ne sluha, moral sem iti po delavce na gradbišče ceste, da so me prepeljali čez reko s splavom. Z druge strani sem potem poslušal eksplozije dinamita in gledal velike skale, ki so se valile po pobočju in pljuscale v reko. Neznosna vročina je lebdela v kanjonu. Kje so zdaj tiste sveže planinske sapice, ki so me hladile na vsej moji poti doslej? Bil sem izžet kot cunja, ko sem slednjič prilezel na vrh. V trgovini sem se oskrbel z litrsko steklenico ribezovega soka in s polkilogramsko škatlo keksov, potem pa zalegel pod prvo drevno ob cesti. Kako sem pil! Kako sem jedel! Kako sem potem spal po tej božanski gostiji! Kakšno razkošje, narahlo se prebujati iz sna, prisluškovati šelestenju drevesnih krošenj nad seboj, pomežikovati soncu in migati s palci na nogah. Kako prijetna je misel na to, da je za teboj še ena dolga in naporna pot, še ena etapa več na tvoji življenjski dirki. Katera bo naslednja?

MESTO NA GORI

NADA KOSTANJEVIC

Med vsemi slovenskimi naselji, ki nosijo ime »Planina«, je najbrž edino Planina nad Ajdovščino tista, ki opravičuje to ime. Na izpostavljenem kraju je, dviga se razmeroma strmo nad Vipavsko dolino, nad reko Vipavo. Seveda, na Planini žive Planinci, planinci z malo začetnico pa le redkokdaj zaidejo tja. Škoda. Najbrž vas sploh ni dobila ime zavoljo svoje lege, temveč zato, ker je na visoki planoti, ki jo obrobajo vrhovi: Sv. Pavel z zelo staro cerkvico, Ostri vrh, s katerega je mogoče videti morje, in drugi bolj skromni griči.

Danes je Planina povezana z dolino z lepo, asfaltno cesto, redne avtobusne zveze pa nima. Enkrat na teden jo obišče »bibliobus« — potujoča knjižnica pa tudi »ribabus« — kombi, v katerem je potujoča prodajalna rib.

Nekega zimskega dne so me dekleta iz naše »klape« poprosila, naj jih popeljem na Planino. Več poti drži tja, me smo se odločile za ono čez Smeti. Izstopiti je treba v Logu; če pa se vas šofer ne bi usmilil, se boste pa morali peljati do Dolge Poljane, Neugledna makadamska cesta se vije mimo osrednje »smetišnice« ajdovske občine. Tu je več mrtvih rokavov reke Vipave; tu je močvirje, ki je ostalo od nekdanje opekarne (Cegenca), a ga zdaj urejajo. V letošnji mrzli zimi smo opazili ob reki Vipavi na stotine galebov. Tudi tistokrat so se cele jate galebov, več jih je le ob morju, spreletavale z glasnimi kriki nad smetišnico; iskali so hrano. Le kaj je te morske ptice prignalo sem? Ostra zima ob morju? Saj je tu še bolj mrzlo! Morda pozidava okolice Trsta in Tržiča? Ali pa te ptice prihajajo s severnih morij sem prezimovat? Kolikor je bilo mogoče oceniti, gre za mlade ptice ali pa za kakšno drugo vrsto galebov, ki jim vipavsko podnebje posebej ugaja. Približujemo se reki Vipavi, ki je tu globoka in mirna. Čez njo drži trden, kamnit most, še iz Napoleonovih časov. Postaviti so mu morali novo, železno ograjo, da ga bi razširili. Skozi vas Dolenje bomo zavili na prijazno ozko stezico, ki se izgublja v pobočju, ob vodi. To je prav majhen potoček — Vrenak. Stezica drži do gozdiča. Na ovinku je velik skalni previs, z votlino, kjer izvira Honica. Votlina je visoka in več metrov globoka. Ima nekaj skromnih kapnikov. Voda v njej je razmeroma topla in je nismo pile, ker ima ta izvir zvezo s Planino in zato najbrž ni neoporečna. »Ali veste, čemu so včasih služile Honice?« »I, ženske so tu prale!« »Seveda so, še v najhujši zimi in v dežju so imele zavetje. Še danes hodijo sem prat, pa ne perila, saj imajo stroje, temveč svinjsko drobovino. Pa še za nekaj so bile Honice dobre!« Poslušajmo:

Honice so nekdanj pomagale pri spolni vzgoji! Tu so namreč rekli, kadar se je rodil otrok, da ga je »prinesla« Honica. Babica je iz Ajdovščine prihajala vedno po tej poti, zato so otroci temu verjeli. Mnogo generacij radovednih otrok pa je s svečami hodilo raziskovat Honice, da bi vendarle videli, od kod le prihajajo otroci. Vselej sproti pa so se vračali domov z dolgimi nosovi in šele tedaj so jim starši razodeli, kako je s to rečjo ...

Globoko v leščevju ob stezici je zanemarjena cerkev Sv. Marjete v Leščevju. Nad Leščevjem pa je travnik, poraščen z grmičevjem. Tu smo pa že blizu prvih planinskih hiš. Planina je lepa, snažna in prostorna vas. Vse slemenske vasi med dolinama Vipave in Branice so prostorne — le Goče in Križ se ne moreta ubraniti gneče. In kljub temu, da posvečajo vso skrb vodovodu, se ne morejo znebiti poletne suše; pomagajo jim gasilci. Izpostavljena lega Planine je bila vzrok, da so si jo lastili razni zavojevalci. Ko so se tu naselili Slovani, so jih Rimljani imenovali »rustici«, kar je pomenilo preproste ljudi in od tedaj je tu doma tudi priimek Rušt in Rustja. Za turških časov so se Planinci utaborili na griču krog cerkvice Sv. Pavla, ki je bila nekoč keltska molilnica, od tam pa so se pred Turki umaknili čez Slap v utrjen tabor v Vipavi. Zato najdemo danes na Slapu in v Vipavi tudi priimek Planinc, čeprav ga sicer na Primorskem ni. Tudi vipavski Kostanjevci so prišli v petnajstem stoletju — s Planine, tam je namreč bilo obilo kostanjevih gozdov. Planinci se začuda niso navadili gojiti vinske trte že v srednjem veku kot drugi Vipavci; tega so se naučili šele v devetnajstem stoletju! Tu ni mnogo starih hiš. Nekaj jih je uničila Napoleonova vojska, nekaj pa jih je porušila zadnja vojna. Že smo zunaj vasi, kjer se nekaj skromnih »borštov« menja s travniki. Tedaj je bilo vse ledeno, pomlad in pozna jesen pa tu nasujeta polno res pisanega rastlinstva. Pravijo, da je tu bilo nekoč keltsko gradišče. Prav na vrhu samevata dve skromni stavbi. Ena je zelo stara cerkev, druga pa je TV pretvornik.

S Pavlovega griča je čudovit razgled na vso zgornjo Vipavsko dolino, na Ajdovščino z njenimi tovarnami, na skromna primestna naselja; videti je Kovk in Čaven ter dolgi Selovski rob. Tudi Kras si lahko tokrat ogledamo, ker so drevesa še gola. Proti Slapu se grič kar precej strmo spušča, vsa strmina pa je preprejena s terasami vinogradov.

Danes je vse nekam pusto in rjavo, le sem ter tja se blešči še zaplata snega. Iz doline slišimo ropot avtomobilov.

Sonce ima pač še zimski urnik in je zato najbolje, da jo mahne v dolino. Poznate pot? Niti ne, pa tudi ni treba, saj je cest s Planine na Slap, kolikor je poti med vinogradi! Vse so izbrazdali težki traktorji in kmetijski stroji.

Kmalu smo v dolini, le kilometer nas loči od Slapenske vasi. Tu srečamo priletnega moža. Iz Gaberja je in je bil pri znancih na Slapu. Čez Sleme med vasmi se vrača domov. Hiteti mora, da ga mrak in zmrzal ne bi ujela. Samotna zimska mrzla nočna pot je tudi na Primorskem že marsikoga ugonobila. Ko so se mehke sence raztegnile čez dolino in so hlevarji ob Slapenski cesti še zadnjič pogledali k živi, preden so zaprli težka vrata hlevov in si izbrali najbolj topel kot, da bi pazili, če bo katera med kravami ponoči telila, ob tej že spokojni uri smo tudi me stopile mimo napisne table, ki nam je oznanjala, da smo v Vipavi, da smo doma.

BOGATIH SEDEMDESET LET ERNE MEŠKOVE

MARIJA LAH-VILDOVA

Ko so vile rojenice stale ob zibki deklice Erne Zdravčeve, so bile darežljive kot le malokdaj.

Živahen bo ta otrok, pošten, dobrega srca in naravo bo ljubil. Niso se uštele.

Deklica Erna, najstarejša izmed osmih otrok trgovca iz Loperščic pri Ormožu in matere Tončke Grizoldove iz Smolnika na Pohorju, je bila živahna, radovedna, delavna, predvsem pa odprte glave. Življenja se je veselila in ga jemala vedno le z lepše strani, čeprav ji že v zgodnji mladosti tudi s hudim ni bilo prizaneseno. Ko je bil oče vpoklican v vojsko, se je družina preselila na Smolnik. Tam je Erna začela hoditi v osnovno šolo, v Ruše. Dve uri navzdol do šole in še več po granitnih klancih navzgor. To je bila obenem njena prva planinska šola. O naravi in o planinah ji je pripovedovala Tončka Dolinškova, poznejša oskrbnica Hlebovega doma. Kmalu jo je tako navdušila, da se je

Erna Meško

že štirinajstletna vpisala v Podravsko podružnico SPD v Rušah. Takoj si je naročila tudi Planinski vestnik in od takrat je ujeta v planinski svet z vsem žarom svojega velikega srca.

Zanimala jo je planinska literatura, planinska fotografija — pač vse, kar ji je planinski svet približalo. Čeprav je po prvi svetovni vojni živela v domačem kraju daleč od gora, je prav prek planinske revije imela stalne stike z gorami pa tudi z dopisniki v PV: prof. Westrom, prof. Mlakarjem in drugimi. Če se je le našla primerna družčina, je rada zahajala v naše gore, v Savinjske in Julijce. Najdražje pa ji je vedno ostalo njeno zeleno Pohorje.

Visokih šol ni končala. Toda, kdor prisluhne njeni žlahtni govorici, bere njena pisma ali prispevke v PV, bi menil prav nasprotno. Rojenice, ki so ji prerokovale tudi delavnost in skromnost, se tudi tu niso uštele.

Mlada je zapustila službo v mariborski banki, poslušala glas srca in se poročila z Maksom Meškom, kmetom iz Lahonec pri Ivanjkojih — velikim ljubiteljem planin. Postala je kmetica.

V začetku srečnega zakona sta si še našla čas, da sta skupaj obiskovala izbrane vrhove, prej pa je bilo treba na kmetiji vse postoriti. Oba mlada in polna načrtov sta okrog sebe zbirala mlade kmečke fante in dekleta in jih vodila v gore. Tako se je v Lahoncih, večini Slovencev neznani vasi, začelo razvijati organizirano planinstvo.

Mnogo let je bilo potrebnih, da je iz skupinice, ki sta jo vodila prav Erna in Maks, nastalo prvo planinsko društvo v Pomurju in to v Ljutomeru. Danes lahko trdimo, da ima planinstvo že trdne temelje tudi v tem našem gričevnatem in ravninskem svetu ob Dravi in Muri.

Pozneje, ko so se drug za drugim rojevali otroci — devet jih je bilo, so obiski gora za Erno postajali vedno redkejši, ljubezen do njih pa je vedno bolj rastla. Ko pa so že doraščajoči odhajali v gore, je uživala že ob tem, ko jim je pripravljala hrano in jim svetovala. Na kmetiji pač vedno primanjkuje denarja, posebno če gre na pot kar po osem članov iz ene družine. Tiste prave, visoke gore pa so daleč od Lahonec. A Meškovi so pri srcu prav tiste strme in najbolj visoke.

V mislih jih je spremljala na poti, trepetala, da se jim kaj ne zgodi, in vsa srečna uživala, ko so ji ob vrnitvi podrobno pripovedovali o vtisih in doživetjih.

Ta doživetja je Maks opisoval tudi v PV.

Po njegovi smrti, pred dvanajstimi leti, je začela v Planinski vestnik pisati tudi Erna. V svojih potopisih nam odkriva prelepi svet okrog Runeča, Svetinj in Jeruzalema in nas spoznava z velikimi možmi te nekoč revne prleške pokrajine, kot sta Vraz, Miklošič in drugi. Ob njeni veliki ljubezni do zemlje in kmečkega življenja postajamo tudi mi bogatejši.

Vprašujemo se, kdaj le najde čas za tako bogato kulturno življenje in ustvarjanje.

Erna Meškova ni samo mati osmih živečih otrok, eden ji je zgodaj umrl, pa ji ga je nadomestil varovanec, ki ga je vsa družina nadvse toplo sprejela. Je skrbna, dobra babica enaindvajsetim vnučkom in vsakega novega se nadvse razveseli.

Vsa velika Meškova družina ljubi naravo in nadaljuje planinsko poslanstvo staršev. Erna pravi, da so ljubezen do gora podedovali vsi njeni otroci brez izjeme in da jim je to poleg poklicev najvrednejša dota od staršev.

Mi pa, ki jo poznamo še kot aktivno družbenopolitično delavko predvsem pri združevanju in izobraževanju kmečkih žena v občini Ormož, sodelavko Kmečkega glasu, zbirateljico narodopisnega blaga, se čudimo, od kod jemlje ta drobna, že rahlo sključena žena toliko moči in volje.

Še vedno je živahna, še vedno jo vse zanima, kar se dogaja v naši družbi, v njeni okolici in v planinski organizaciji — in povsod še plodno sodeluje po svojih najboljših močeh.

Sama rada poudari, da se ravna po Gregorčiču: »Ne samo, kar veleva ti stan, kar more, to mož je storiti dolžan.«

In Erna Meškova stori več, kot je dolžna, povsod tam, kjer poprime. Ne samo zaradi dolžnosti.

Z velikim veseljem pomaga domačemu sinu, ki je prevzel Meškovino, in srečna je, da se žrtvuje, da domačija ne bo propadla.

Srečna je, kadar lahko pomaga bolni sosedi ali mladi materi.

Erna Meškova je vedno srečna, a ne le zase.

Svojo srečo, ki ji odseva z obraza in se lesketa v njenih živahnih očeh, razdaja vsem. Ob sedemdesetletnici ji želimo, da bi taka ostala še dolga leta.

Sorško polje in Kamniške planine z Lubnika nad Škofjo Loko

Foto Albert Sušnik

IZLETI Z OTROKI

SILVO KRISTAN

Izletništvo in planinstvo se pri nas močno uveljavlja že v predšolskih vzgojnih ustanovah. Tekmovanje za športno značko in akcija »ciciban-planinec« sta najmočnejša pobudnika, da se je izletništvo razmahnilo v večini vzgojnovarstvenih zavodov v Sloveniji. Vedno več je planinskih sekcij v okviru šolskih športnih društev. Tudi mnogi starši bolj ali manj načrtno vodijo svoje otroke na izlete.

Kot z vsako dejavnostjo tako tudi z izleti lahko dosežemo pri otrocih dvojni učinek. Lahko jih navdušimo ali pa z neustreznim ravnanjem dosežemo ravno obratni učinek. Zato je prav, da se seznanimo z nekaterimi izkušnjami tovrstne dejavnosti z najmlajšimi.

Morda se čudno sliši pa je vendarle res, da na izletništvo in planinstvo pričenmo navajati že dojenčka. Že s 3—6 tednov starim dojenčkom naj bi odšli starši vsak dan na sprehod, ne glede na vreme. To velja tudi za zimski čas. Sprehod opustimo le v izjemnih vremenskih razmerah, kot so megla, močno sneženje, naliv ali huda vročina. Mraz — če le ni prehud — nas ne sme zadržati doma. Za sprehod izberemo kraj, kjer ne bo trušča, prahu in izpušnih plinov. Če na sprehod ne moremo, naj bo otrok nekaj časa na balkonu, na vrtu ali na zelenici pred blokom. Prvič naj ostane dojenček zunaj 15—20 min. Postopoma ta čas podaljšujemo. Kasneje bi moral biti vsak otrok najmanj dve uri na dan na svežem zraku. Otroci, ki so veliko na svežem zraku, so bolj utrjeni in manj obolevajo.

Ko otrok shodi, naj čimprej postane aktivni udeleženec izleta ali sprehoda. Tudi če ga odpeljemo od doma z vozičkom, poiščimo ustrezno mesto, kjer bo lahko hodil tudi sam. Otroku naj hodi v naravi vsak dan. Dolžina in čas hoje morata seveda ustrezati starosti in zmogljivosti vsakega otroka posebej. Starši, ki ne omogočijo otroku dovolj hoje in gibanja na prostem, ravnajo napačno. Zlasti mestni otroci so pri tem marsikdaj prikrajšani. Z avtomobili se vozijo v varstvo, v šolo, na obiske in na nakupe.

Otroka vzamemo s seboj na 1—2 urne izlete, ko še ni star tri leta. V tem primeru se oskrbimo s posebnim otroškim sedežem, ki si ga optamo na hrbet.

Ko je otrok star 3—4 leta, je že sposoben pol ure neprekinjeno hoditi. Preostali del poti ga seveda nosimo. Čas hoje postopoma podaljšujemo. Kdaj pa kdaj naj otrok izjemoma opravi nekoliko daljšo pot, kot je sicer vajen. Za dosežek ga moramo ustrezno pohvaliti. Naj ve, da je storil »veliko dejanje«. Navadno ni nevarnosti, da bi otroka preobremenili. Majhni otroci se sami varujejo pred velikimi napori. Ko so dovolj utrujeni, to jasno in največkrat odločno pokažejo.

Do šestega leta hodi otrok polovico počasneje kot odrasli. Zato je treba pri načrtovanju izletov to upoštevati. Namesto 4 km bodo v eni uri opravili le 2 km, namesto 400 m se bomo v istem času povzpeli le na 200 m.

Otroci, stari 6—7 let, so že precej bolj vzdržljivi. Velikokrat jih podcenjujemo. Otroci te starosti brez škode zdržijo tudi 5—6 ur hoje na dan, če le niso preveč pomehkuženi. Tudi zahtevnejši izlet v visokogorja za takega otroka ni izjemen napor. Če smo za izlet načrtovali 6 ur hoje, je potrebno to pot prehoditi v več etapah, ki naj bodo razporejeni čez ves dan. V prvi etapi prehodimo približno polovico poti, preostali del pa še v 2 do 3 etapah. Med vsakim delom naj bo dovolj počitka. Napornejšemu dnevu sledi manj naporen dan (2—3 ure hoje) ali dan počitka. Pri načrtovanju dnevnih etap upoštevamo vreme, težavnosti poti (vzpon, spust), višinsko razliko vzpona, prijetnost planinske postojanke z okolico, predvsem pa razpoloženje otroka.

Če majhen otrok toži, da je utrujen, moramo vedeti, da gre res lahko za pravo telesno utrujenost ali pa je samo pot nezanimiva in ga dolgočasi. Izkušnje kažejo, da med hojo marsikdaj otrok tarna, da je utrujen, ko pa pride na cilj, se podi okoli koč, raziskuje okolico in se še naprej giblje. Tedaj se je zanj pričela igra in ni več »utrujen«. Vedeti moramo namreč, da otroci narave ne doživljajo tako kot odrasli. Estetski čut za naravo pri otrocih še ni razvit. Odrasli imamo različne motive, ki nas ženejo v gore. Ti motivi so lahko tako močni, da nas venomer znova vodijo v gore, pa čeprav na takšnih pohodih dostikrat doživljamo izjemne napore. Majhnemu otroku gora sama po sebi ni vabljiva. Izlet kot fizična storitev otroka ne privablja. Tudi, če gre rad v naravo, je motivacija za hojo preslaba, da bi nadvladala občutke neprijetnosti, ki so včasih povezani z dolgotrajnejšo hojo. Iz tega spoznanja je mogoče črpati napotke za delo z najmlajšimi.

Na izletu se moramo otroku povsem posvetiti. Veliko se moramo z njim pogovarjati. Na izletu je priložnost za »zelo resne« razgovore med starši, vzgojitelji in otroci. Tudi kakšna pravljica »skrajša« marsikatero pot. Večkrat se moramo ustaviti in »raziskati« kakšno zanimivo stvar (mravljističe, drevo, votlino, staro stajo, skalno obliko ipd.). Če opazimo, da je otroku nekaj vzbudilo pozornost, pridružimo se mu v njegovi radovednosti. Tudi pesem (npr. o Kekcu) lahko popestri pot. Hojo popestrimo tudi z nekaterimi igricami, na primer:

— Otrok gre naprej in se ob poti skriva. Če ga je oče opazil, preden je prišel do njega, je zmagal oče. Če je šel oče že mimo skrivališča, je zmagal otrok. Odveč je poudarjati, naj čim večkrat zmagata otrok.

— Oče in sin se med potjo igrata »pokaži, kaj znaš« (pesem, recitacija, šala). Seveda, navadno zmagata otrok.

— Oče gre po poti nekoliko naprej in na vidno mesto odloži piškot ali kakšno drugo dobroto, ki jo mora otrok najti. Tako nastavljanje dobrot lahko traja dobršen del poti. Z malo domiselnosti si lahko izmislimo še vrsto podobnih prijemov, ki otroku popestrijo pot in pozabi na hojo. Če je otrok po daljši hoji resnično utrujen, potem ga tudi podobne »zvijače« ne razpolože. V tem primeru je pač treba narediti krajši ali daljši počitek, če pa nas priganja noč ali slabo vreme, navežemo otroka okrog pasu s pomožno vrstico (5—6 m, $\phi = 0,6$ cm) in mu tako pomagamo navkreber (Bedanec vodi Kekca v ujetništvo, neustrašni Kekec kuje načrt za pobeg in zbada Bedanca). Pri hoji navkreber pomagamo otroku tudi tako, da gremo tik za njim in ga rahlo potiskamo naprej. Če nimamo pomožne vrstice, uporabimo krajšo palico (smučarska palica). Otrok se drži palice, oče pa gre pred njim in prav tako drži za palico (tovornjak vleče težko prikolico, lokomotiva vleče težko naložen vagon). Podobno si lahko pomagajo otroci sami na skupinskem izletu.

Starši pogosto jemljejo otroke na izlet, tam pa se jim premalo posvečajo. Če otrok še nima otroške družbe, je resnično lahko nezadovoljen. Tak izlet otroku ni prijeten in vabljiv. V njem počasi usiha želja po hoji.

Otroci veliko lažje hodijo v družbi vrstnikov. Zato imajo prav gotovo skupinski izleti otrok določene prednosti. Tudi nekateri vzgojni vidiki (socializacija, kolektiv, solidarnostna pomoč) so na takih izletih lahko močneje zastopani.

Otroci od 6—7 leta naprej se lahko v družbi staršev ali zelo izkušenih vodnikov lotijo tudi zahtevnejših ciljev po zavarovanih in zaznamovanih plezalnih planinskih stezah. Nobena redkost ni, da takega junaka srečamo na Triglavu, Mojstrovki ali Prisojniku. Seveda pa mora biti tak otrok ves čas navezan, starši oziroma vodnik pa morajo dobro obvladati nego otroka. Navadno z otroci te starosti ni nepremostljivih težav. Otroci veliko raje plezajo kot hodijo. Plezanje je mnogo bolj zanimivo. Če načrtujemo z otrokom zahtevnejši poletni vzpon, ga moramo že od spomladi načrtno voditi na

izlete, ki se po zahtevnosti smotno stopnjujejo. Če je le mogoče, otroka že prej preizkusimo na krajši zavarovani stezi. Ljubljanačani imajo za to na Turncu odlično priložnost.

V predpuberteti in puberteti je zaradi neskladnosti razvoja različnih organskih sistemov zmogljivost otrok zmanjšana. V tem času se otroci razmeroma kmalu utrudijo. Ob tem je treba upoštevati še to, da otroci te starosti neradi priznajo, da so utrujeni, zlasti še, če so v družbi vrstnikov. Zato se lahko izčrpajo, če nismo previdni.

Otroke je treba čim manj siliti na zahtevne izlete. Tudi grobost med potjo ima največkrat nasprotni učinek. Zahtevnejše storitve ne smejo biti prepogoste. Ne vztrajamo za vsako ceno pri vzponu, če je otrok utrujen in nerazpoložen. Pravočasno odstopimo od nameravane ture. Otroci bodo veliko raje hodili, če jih bomo vključili v tekmovanje za športno značko, za značko ciciban-planinec ali pionir-planinec. V želji, da osvoje značko, bodo laže obvladovali nekatere nevšečnosti, ki so povezane z izleti. Primerne so tudi manjše lokalne planinske poti (transverzale).

Že majhnega otroka navajamo, da sam nosi nekaj opreme. Kupimo mu otroški nahrbtnik in v njem naj nosi sprva samo svojo priljubljeno igračo (medvedek, zajček, punčka). Kasneje mu damo v nahrbtnik na primer še rezervne nogavice. Postopoma ga navadimo, da sam nosi svoje rezervno perilo in oblačilo.

Do 16. leta naj otroci hodijo na izlete le v družbi staršev ali v organiziranih skupinah pod strokovnih vodstvom.

Izleti z otroci naj bodo kar najbolj poučni. Zahtevajo temeljito pripravo od tistega, ki bo izlet vodil. O vsem, kar pritegne otrokovo pozornost, ga poskušamo poučiti. Poučimo jih tudi o važnosti uravnavanja telesne temperature na izletu, o sedenju na mrzlih in vlažnih tleh, o žeji in uživanju tekočine, o gorskem cvetju, o varstvu narave, o gibanju v gorskem svetu, o nevarnosti v gorah itd. Navajamo jih na kulturno obnašanje in tovariško pomoč. Opozarjamo jih na vse lepo v naravi in poskušamo oblikovati njihova estetska merila.

Za otroka in mladince povprečne telesne zmogljivosti priporočamo načrtovanje obremenitve po tej tabeli:

Za starost 7—8 let: poldnevni ravninski izlet, 5—8 km hoje z vmesnimi prekinitvami, hitrost hoje 3 km na uro.

Za starost 9—10 let: celodnevni izlet, 8 km hoje z vmesnimi prekinitvami, višinska razlika do 400 m, hitrost hoje 3 km na uro.

Za starost 11—12 let: isto kot za starost 9—10 let, višinska razlika 500—700 m.

Za starost 13—14 let: celodnevni ali dvodnevni izlet, 8—10 km hoje dnevno, hitrost hoje do 4 km na uro, višinska razlika 1000 m.

Za starost 15—16 let: celodnevni ali dvodnevni izlet v sredogorje, 10—12 km hoje dnevno.

Za starost 17—18 let: dvodnevni ali tridnevni izlet v gore, 6—7 ur hoje dnevno s prekinitvami ali 15—20 km, po možnosti naj bo del po zavarovani plezalni poti.

Utrjen otrok in navajen hoje lahko brez škode prenese tudi večje obremenitve. Za manj zmogljivega načrtujemo manjše obremenitve od predlaganih. Pri skupinskih izletih vzamemo za merilo tistega člana skupine, ki po oceni zmore najmanj.

OŽIVELO LESJE POD BLEGOŠEM

MARIJAN KRIŠELJ

Nedelja je bila in praznična narava me je sprejela, otovorjenega z nerodnimi smučmi, z nahrbtnikom in s slovesno voljo. Tako, kot jo ustvari čisto bela narava, čisto jasno nebo, tako kot jo ustvari mraz, ki ti ne more blizu, ker hodiš navkreber, nosiš s seboj težo in le kdaj pa kdaj to težo preložiš na drugo ramo, da ti je udobneje.

Začel sem tam pri Kloužarju, na križišču, kjer se odcepi pot na Leskovičo in gre drugi krak do Suše in še naprej. Podse sem dal kar prvi breg; pot, ob kateri piše na rdeči tabli Čabrače. Sem in tja se vije in navzgor gre. Po gozdu in nič ni strma, še ledena ni, čeprav je tisti dan bilo prav vse ledeno.

Tam čisto na koncu te poti, tam, kjer te pozdravi cerkev sv. Jedrti pa značilen poljanski »kozu« in se ti odpro polje, senožeti pod vasjo, tam je bil tokrat moj cilj. Pri Francetu Tavčarju, kiparju, samorastniku. Francetu iz Čabrač, tako na kratko.

Vijugavo pot sem zamenjal kar za bližnjico, ki se je vila po belih njivah, čez prekopnine vse tja do Francetovega doma. Pozdravila me je žena Gabrijela, ki je v naročju držala živahno Kristinco. Pravi Francetovi varovanki. Njega pa ni bilo, čeprav sem vedel, da je

Vas Čabrače pod Blegošem

Foto Dokumentacija PV

doma, da celo ve, kako prihajam po bregu po kopninah in kako bo zdaj zdaj odprla vrata svoje delavnice, da bi me pozdravil.

Odpental sem smučič. Vedel sem, da sem neroden pa kaj bi. Izurjen smučar pač nisem, sem pa na njih toliko, da je narava še zmerom lepa, vožnja z njimi pa mi predstavlja doživetje. Posebej tedaj, ko se spustim po pobočju, na katerem še ni smučin...

ln France je res prišel. Prismehljaj se je. Njegov značilni smeh, ki je bolj prikrit kot očit, vendar pa najdeš v tem drobnem odtenu tisto nujno, kar je potrebno za prvi pozdrav — veselje, da sva se spet srečala, po tako dolgem času...

Povabil me je v svoj »ateljje«. Čisto preprosta izba je to, ne z velikimi okni, kot bi si človek lahko atelje predstavljal, ampak s takimi, čisto majhnimi, ki komaj dajo kaj svetlobe, čeprav je Francetu prav ta potrebna. Kmečka okna pač. Z vseh kotov, ko sem se privadil polteme, so me opazovali: tam na omari je brenkal na svoje brenkalo vaški godec, na mizi v kotu je pravkar dokončal svoj škarpet čevljar, zraven njega kmečka ženica v svojem naročju stiska sveže pečen kruh, vsemu navkljub pa čaka na svoje berač, tak kot so nekdanj hodili od hiše do hiše... Vaški original, znan in spoštovan.

ln tako sva bila naenkrat v svetu, ki Francetu ni tuj, je njegov in se z njim ume celo pogovarjati...

France pa se pogovarja, ja, s tem svetom, čeprav je sicer le redkobeseden. Smehlja se samo in le kdaj pa kdaj reče katero. Tista pa potem drži, to vsekakor.

Za tisto mizo, pred očmi vseh njegovih ljudi, kajti France pravi svojemu živemu lesju »moji ljudje«, je stekel pogovor.

Tak vsakdanji, kot sem ga bil spoznal že od nekdanj, že od tedaj, ko sem prvokrat bil tu v tem čabraškem svetu pod Blegošem. Ko sem na čebelnjaku opazil slike, ko sem na hiši Pri Janezu zagledal slikarje, tedaj, bilo je to sedemdesetega leta, ko je bilo Francetu le 19 let, ko je ta fant še le prav začel tole pot, pot med svoje ljudi, pot v iskanje živega lesja, iz katerega obuja spet in spet že skoraj pozabljeno kmetstvo. Ljudi, posebneže, značilneže, ljudi, ki jih skoraj ni več, so še v spominu. Tu le še žive pa kaj mu torej brani, da jih tako ne bi ohranil. Ne, ne gre za nobeno romantiko, za prizadevanje gre, za likovno prizadevanje, s katerim opredmeti prenekateri spomin, prenekatero značilnost.

Sicer pa je treba ta pogovor takole zastaviti: Likovni svet, ki nastaja v teh temačnih izbah in mu pripadajo čisto preprosti ljudje, je likovni svet našega predalpskega človeka. Človeka, ki mu življenje teče, ne da bi vedel, povezano z gorami, s strminami, z izročilom, z vsem tistih, kar ustvarja narava s tistimi čudnimi oblikami, z neznankami, ki so potem predmet razmišljanja, predmet gibov in material za klesanje, slikanje, za ustvarjanje. Tem pripada tudi France, njegove roke, njegova misel, njegov umetniški odnos do malce odmaknjenih neznankosti, ki so bile pravkar še vsakdanja podoba kmečke gorske vasi. Ne vemo, morda gre zgolj za naključje, da je recimo zbranih na enem

samem ožjem področju nesorazmerno veliko takih »nagnjenj«, takih talentov, ki se izpričujejo potem s sliko ali pa tudi v literaturi. Tako področje je recimo kar celotno škofjeloško pogorje, kjer je po vasicah precej ljudi, ki kažejo velik smisel za oblikovanje, sicer na svoj poseben način, ki pa v večini primerov kaže na določeno umetniško raven, na določeno vrednost, ki jo terja od predmeta, izdelka, če hočete, od zapisa, pesmi ali proze — umetniška izpovednost. Vsekakor je v teh likih, slikah in zapisih ujeto tisto življenje, ki je tam, kot ga umetnik, ljudski samorastnik, živi, mu je priča, vendar je to življenje ujeto vedno na način, ki ustreza umetnikovemu gledanju, umetnikovi izpovedni moči, obsegu in globini umetniškega prizadevanja. Zanimivo je, da je vse to ujeto v ljudsko razumevanje vsega izpričanega, vedno v nekem nesorazmerju z resničnostjo; sledi razmeram, ki segajo že malce v groteskni svet, kar je navadno poudarjeno še z močnimi barvami in nevsakdanjostjo v perspektivi. Tudi liki, ki so navadno v lesu, so taki, živi sicer, vendar praviloma v nepravem sorazmerju s predstavo v resničnem življenju. Z velikimi rokami na primer, vedno pa dobrotni in praviloma ujeti v delčku življenja, ki ga živijo, zato navadno izražajo neko presenečenje, ki jih ne mrtvi, ampak jih prav to ohranja žive.

* * *

Zakopal sem se v svoj mali dnevnik, časnikarsko beležko. Moja je čisto majhna, taka, rdeče rjave barve, v njej pa je vse polno dragocenosti. Mislim, dragocenosti, ki mi jih zaupajo ljudje, s katerimi takole poklepetam, kot sem tisto nedeljo klepetal s Francetom.

Kako da se s Francetom ne da klepetati? Da je vse preveč redkobeseden. Ne verjemite mojim besedam, ki sem jih natvezel takoj na začetku. France je zgovoren, pa še kako. Govori, da teče. Le tedaj, ko ga vprašam po njegovih ljudeh, po njegovi »notranjosti«, se pravi njegovih vezeh do teh ljudi, tedaj pa za kratek čas umolkne. Tedaj na videz le težko teko besede iz njegovih ust...

Pa sem pustil to temo za pozneje...

Sem markacist, vodja markacistov pri planinskem društvu v Gorenji vasi. Sem že nekaj s svojimi ljudmi naredil. Markirali smo pot na Blegoš. Sicer to delo še ni registrirano, še nima svoje kartoteke, opravljeno je pa že.

Začne se tam dol, kot sem že sam dejal, pri Kloužarju, na križišču poti, komaj sto metrov od kamnoloma Marmor v Hotavljah. Pot gre v Čabrače, sredi vasi se odcepi v breg, gre mimo cerkve, skozi gozd po poti do kmetije Pri Jezgorcu, potem pa gre po grebenu — Senožeti do Prve ravni, od Prve ravni pa gre naravnost na vrh alj pa na levo h koči na Blegošu. Črni kal pa ta pot pusti na desni. In še, koliko je dolga? V dobrih dveh urah jo je mogoče preiti. To je vse...

France Tavčar

Foto Dokumentacija PV

Francetovi ljudje

Foto Dokumentacija PV

Tako je zaključil France. To pot poznam še od tedaj, ko smo po njej hodili kar na pamet. Je lepa, celo razgledna, morda na najbolj razglednih, kar jih drži na Blegoš. Kakor da bi želel zaključiti to pripoved, je šel kar sam od sebe na drugo temo... Gledal je po svojih ljudeh...

»Sem prihajajo, radi, ja. Tudi novinarji in ljudje iz tujine. Gledajo moje kipce in jih včasih tudi kupijo... V glavnem pa me sprašujejo, da potem berem o vsem tem v časopisu. Nič nimam proti, če je tisto, kar je napisano, pravična kritika, resničen vtis, ni mi pa všeč, če je zapisano kar tja v en dan, kot se temu reče...« Tudi to se zgodi, je dejal, ne da bi ga po tem spraševal...

In nadaljuje, kot da je šel po snov za svoje glasno razmišljanje nekam globoko vase. »Zdaj sem že prišel do svojega stila, naprej ne morem več. V tem trenutku to čutim. Najbrž ne bom kaj prida več dosegel. To je vse, kar je v meni.«

Rekel bi, njegova izpovednost je v tem trenutku zaokrožena, je kompletna. Iskanja so se ustavila v njem samem. To zdaj dodeluje, tisto kar je v sebi odkril, črpa za svoja dleta, za svoj navdih. Od tam naprej pa ostaja prazen... Tako pravi. Pa se zaloti, da razmišlja naprej.

»Iskati bom moral nekaj novega, to zdaj že čutim, nekaj takega, kar še nisem našel. Pa vem, da je v meni. Ne bi smel biti sam s seboj zadovoljen, ne bi smel samemu sebi postavljati takih pregrad. Človek se razvija, dokler razmišlja, dokler je. To vem. Moral bom še v iskanje, čeprav, kot sem rekel, v tem trenutku ne vem, na katera svoja še skrivna vrata bi moral potrskati.«

France pa je še mlad in življenje se vendar ne zaključuje v eni sami točki.

France Tavčar je že znan kipar samorastnik, ki je nastopal večkrat tudi že v javnosti. Imel je dve samostojni razstavi. V Trebnjem in v Škofji Loki, večkrat pa je sodeloval pri drugih razstavah. Vsako leto ga je mogoče videti na razstavi likovnih samorastnikov v Trebnjem, v kiparskih kolonijah v Vidmu ob Ščavnici, tam je bil štirikrat, pa v koloniji Ernestinovo pri Osijeku. Največji kip, kar jih je doslej izdelal, je na Katarini v Polhograjskih Dolomitih, to je spomenik padlim partizanom. Tudi Matija Gubec pred staro šolo v Vidmu ob Ščavnici je njegov.

In tako Francetu, ki živi pod Blegošem, minevajo dnevi, ko kleše svoje ljudi in jih oživlja in to s tistim lesom, ki ga najde prav na pobočju te gore, z lesom, ki s svojo trdoto nekako simbolično izpričuje trdoživost teh ljudi, ki žive na teh strminah, kjer še češnje dozore šele tedaj, ko jih v dolini že pojedjo. In še je dejal, ko smo se poslavljali od njega in njegovega živega lesja:

»Svoje pokrajine ne zamenjam, nikakor ne... Zmerom manj me vleče tja dol... Bom kar tu ostal, živel med svojimi ljudmi in zanje...«

Počitek

Foto Jože Hribernik

društvene novice

BIL SEM NA SPOMLADANSKEM PLANINSKEM IZLETU

V soboto, 21. marca, se je planinska skupina OŠ Tone Žnidarič Ptuj odpravila na Boč. Bilo nas je okoli 40.

Z vlakom smo se odpeljali v Poljčane in od tam nadaljevali pot na Boč. Vodila sta nas tovarišica in tovariš. Naročila sta nam, naj hodimo v gosjem redu, mi pa smo hodili kot telički po pašniku. Pot je bila naporna, saj je bila strma in skalnata. Vreme je bilo sončno in lepo. V gozdu in na travniku se je že prebujala prava pomlad. Ptički so peli, trava je že ozelenela, toplo sonce pa je topilo zadnje krpe snega. Po uri in pol hoje smo prispeli do kočice na Boču (697 m).

Tokrat je bil z menoj prvič bratec Rok. Čeprav je še majhen, ni bil po hoji prav nič utrujen. Bil je zelo vesel, ker je lahko šel z nami. Tedaj je dobil tudi planinsko ime: Pink-panter.

V koči smo se okrepčali in pozabavali. Prehitro je čas minil in morali smo se vrniti na vlak in domov. Doma smo se

dolgo pogovarjali o Boču in drugih planinskih izletih.

Izlet v naravo je lepo in zdravo razvedrilo. Najlepše je, če nas gre veliko, ker ni dolgčas.

Vasja Robin,
3. a razred OŠ Tone Žnidarič
Ptuj

PD RUŠE

PD Ruše, ki praznuje letos 80-letnico, je imlo v marcu svoj redni letni občni zbor. Na njem so ruški planinci kritično pregledali sadove svojega dela ter načrtovali delo v prihodnje.

Društvo šteje danes 1400 članov, od tega 384 članov, 246 mladincev ter 770 pionirjev. Število je višje za 64 članov.

Društvo upravlja Ruško kočico pri Arehu na Pohorju. Koča je odprta množici planincev in smučarjev. Upravljanje kočice povzroča upravnemu odboru že resne težave. Sedanje zahteve upravljanja že niso več planinsko idealistične. Na občnem zboru so sprejeli nalogo, da adaptirajo že

močno dotrajano »Pionirsko koč« in tako pridobijo 8 sob z 32 ležišči. Predračunska vrednost adaptacije je 6 600 000 dinarjev. Pri finančni konstrukciji računajo na sovlaganje.

Delaven je mladinski odsek, saj ima svoje planinske skupine še na Fali, Zgornjem Smolniku, Selnici in Limbušu. Lani so organizirali 105 akcij od izletov, orientacijskih pohodov do prostovoljnih delovnih akcij. Organizirali so tudi smučarsko šolo za začetnike. Vodstvo mladinskega odseka je prevzel Vlado Rajh. Za dolgoletno nesebično aktivno planinsko delo so se oddolžili Josipu Teržanu, ko so ga imenovali za častnega predsednika društva. Občni zbor je sprejel obširni program dela ter finančni plan za leto 1981. Sprejet je bil tudi sklep o pristopu k družbenemu dogovoru o zaščiti, urejanju, varstvu in oskrbi razstave »Partizansko Pohorje« v Domu Pohorskega bataljona in spomenika poslednjemu boju Pohorskega bataljona pri Osankarici.

7. junija bo pri Ruški koči na Pohorju osrednja proslava 80-letnice obstoja društva. Tako bodo skozi vse leto organizirali razne akcije, izlete, predavanja itd. Za vodstvo novega 25-članskega upravnega odbora je bil ponovno izvoljen Pavel Jurič.

J. P.

PD RADOVLJICA

Občnemu zboru radovljiških planincev je prisostvovalo lepo število članov, med katerimi ni manjkalo mladih. Pogrešali pa so predstavnike družbeno-političnih organizacij, saj bi se tako lahko bolje seznanili z delom in težavami društva.

Društvo je kljub težavam dobro gospodarilo in uspešno zaključilo lansko sezono. Obisk v postojankah je bil zadovoljiv, zlasti v Pogačnikovem domu.

V Roblekovem domu so obnovili tla v jedilnici in vgradili cisterno za vodo. Dela so v glavnem opravili člani AO in GRS. Glavna skrb društva pa je dograditev prepotrebne žičnice na Križke pode. Dela so stekla že lani, vendar ni šlo brez težav. Helikopter je znosil nekaj materiala za zgornjo postajo, potem pa je nastopilo slabo vreme. Upajo, da bodo delo lahko nadaljevali, ko bo skopnel sneg. Izsekati bo treba spodnjo traso, postaviti stebre in dograditi postajo. Žičnica je velikega pomena za oskrbovanje, zato bodo ves denar vložili v to gradnjo, veliko pa bodo opravili s prostovoljnim delom.

Največ težav je imelo društvo zaradi pomanjkanja osebja v postojankah. Pomagali so si tako, da so člani odbora del svojega rednega dopusta porabili za delo po domovih. Za prostovoljno delo pa gre zahvala predvsem članom AO, GRS in tudi MO.

AO je opravil precej letnih in zimskih vzponov, organizirali so samostojno odpravo v gore Ekvadorja skupaj s člani sosednih AO v počastitev 85-letnice društva.

GRS na srečo ni imela veliko »dela«, vendar so stalno obnavljali in izpopolnjevali svoje znanje v reševanju. MO je pri Valvazorjevem domu organiziral že tradicionalni smučarski tečaj za mlade. Poleg smučanja imajo še razna predavanja o hoji, nevarnosti v gorah, prvi pomoči, reševanju itd., prirejajo pa tudi izlete v bližnjo okolico.

Društvo ima več kot 2300 članov, prizadevajo pa si to število še povečati. Razveseljivo pa je, da imajo tudi razna podjetja svoje planinske sekcije, ki so povezane in dobro delujejo z društvom.

Prof. Lapuh — lovec in velik ljubitelj planin ter vsega, kar v njih živi, je govoril o Gorski straži. Pred 10 leti so člani lovske družine postali člani GS, vendar meni, da imajo člani preozke pristojnosti, saj nikogar, ki ga zasačijo s šopkom planinskega cvetja, ne smejo legitimirati. Prijavijo lahko le tistega, ki ga osebno poznajo. Treba bi bilo kaznovati vse tiste, ki naše gore spreminjajo v smetišče in plašijo divjad.

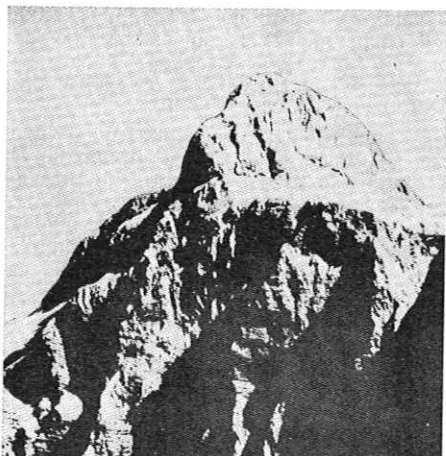
Društvo je izvolilo nov upravni odbor, za predsednika pa so izvolili Jožeta Smoleja. Po občnem zboru pa so udeleženci odprave v ekvadorske gore pokazali barvne diazitive in povedali marsikaj zanimivega o tej deželi.

V. M.

SPD TRIGLAV V ŠVICI

Deset let je minilo, odkar so začeli organizirano delovati v Zürichu planinci in ljubitelji narave, ki jih med delavci na začasnem delu v tej državi ni malo. Domenili so se, da bodo organizirali društvo z imenom Slovensko planinsko društvo v Švici — Slowenischer Alpenclub in der Schweiz in da bodo tako združevali v prostem času vse tiste, ki se radi zabavajo, radi hodijo v gore in na izlete: skratka, vse tiste, ki se ob koncu tedna ali pa tudi med tednom ob večerih žele srečati s svojimi in v domači besedi povedati to in ono, kar bi zanimalo tudi širši krog prijateljev, ki jih trenutno družijo tujina in skupno družino s skupnimi cilji in željami. Tedaj, ko je tekel ustanovni sestanek tega društva, ki je bil v mestecu Meilenu blizu Züricha, tedaj še ni bilo mogoče vedeti, kako velik odmev bo to društvo doživelo med našimi delavci v Švici. Brž se je namnožilo članstvo in brž so stekle prve organizacijske niti, ki so bile stkanne brez problemov in težav.

Sedanji predsednik Metod Fikfak je v uvodni besedi, ki jo je objavil informativni

Naslovna stran Informativne revije SPD Triglav v Švici

bilten tega društva, zapisal med drugim tudi tole:

»Letos praznujemo 10-letnico obstoja Slovenskega planinskega društva v Švici. Za nas, delavce v tujini, je to že dokaj dolga doba, doba združevanja Slovencev, navezovanja stikov z matično domovino, doba domotožja, vzgajanja naših otrok v dopolnilnih šolah ter v utrjevanju patriotične zavesti. V teh letih smo dajali poseben poudarek državnim praznikom naše domovine Jugoslavije. Na vseh naših priredit-

vah, proslavah in izletih nas je preveval patriotični duh do preljube Slovenije. V takem prepričanju vzgajamo tudi naše najmlajše, ki se bodo kot Slovenci v bližnji prihodnosti vrnili v svojo domovino, čeprav niso bili v njej rojeni.

Društvo ima naziv 'planinsko', saj Slovenci radi hodimo v hribe, vendar osnovni moto društva ni planinski pač pa je združevanje Slovencev z namenom povezovanja, navezovanja kontaktov z domovino, kulturno in telesnokulturno življenje, povezovanj s sorodnimi društvi ter utrjevanje patriotične zavesti članov.

Dragi rojaki! Ob praznovanju našega jubileja moramo še z večjo aktivnostjo dokazati našo pripadnost domovini, izobraževati naše otroke še z večjo prizadevnostjo in jih polnoštevilno pošiljati v slovenske dopolnilne šole. S povečanim elanom pri delu v društvu, v pridobivanju novih članov ter s še tesnejšimi kontakti z domovino bomo dostojno proslavili naš jubilej.«

PLANINCI v SAVINJSKI DOLINI

Planinci v Savinjski dolini ne poznajo planinske sezone, marljivi so vse leto. Že februar je bil zelo razgiban. Osrednje zanimanje je veljalo množičnemu vzponu na Stol. Iz Savinjske doline se je vzpona udeležilo okoli 300 planincev. Med udeleženci sta bila tudi Štefka in Božo Jordan, ki sta se vzpona udeležila že desetič in sta prejela posebne spominske plakete.

August Teropšič — prvi predsednik SPD Triglav v Švici

Povzpeli so se tudi na Snežnik in na Po-rezen. Samo tega spominskega vzpona se je udeležilo več kot 150 planincev.

V februarju so se pionirji iz PD Zalec in PD Zabukovica udeležili pohoda po poteh XIV. divizije; pohod je organiziralo PD Dramlje. Na seji MDO so sklenili, da bo ta pohod postal tradicionalen in želijo, da bi se ga udeležila predvsem mladina.

22. 2. 1981 sta PD Zabukovica in TVD Partizan Griže organizirala turni smuk Mrzlica—Zahom. V spomin na predvojne smučarske prireditve, ki jih je organiziral SKOJ. Kljub slabemu vremenu je tekmovalo 40 udeležencev.

Naslednjo soboto pa je PS PD Zabukovica organiziralo smučarsko tekmovanje za pionirje in pionirke, člane sekcije.

V marcu so bili občni zbori skoraj v vseh planinskih društvih občine Zalec.

PD Polzela je organiziralo orientacijsko tekmovanje »GORA 33«. Tekmovalo je 30 pionirskih ekip z okoli 100 tekmovalci, 6 mladinskih ekip in 4 članske.

Drugo trimesečje leta 1981 — jubilejnega leta — pa se je začelo z veličastnim pohodom »Dobrovlje 1981«. Organizator PD Polzela računa, da se je pohoda udeležilo okoli 1000 udeležencev, predvsem mladih. Savinčanom so se priključili pionirji, člani PD Železničar, Celje, iz OŠ Polule, ki so pohodnike povabili na Pohod v čast I. Celjske čete, ki je bilo junija 1981.

Franc Ježovnik

PD DOVJE-MOJSTRANA

Letno srečanje PD Dovje-Mojstrana je potrdilo delavnost planincev v tem delu Gorenjske, MO je organiziral smučarski memorial, čistilno akcijo na Triglavu; AO se lahko pohvali s 186 letnimi in 30 zimskimi vzponi; propagandni odsek je izdal brošuro o Aljažu itd. Člani so lani opravili 447 prostovoljnih delovnih ur. Delovni načrt za letos računa, da bodo obnovili dva bivaka, sodelovali pa bodo pri organizaciji 60-letnice TK Skala.

Na zboru je Avgust Delavec prejel državno odlikovanje Red dela z zlatim vencem, najbolj delavni pa so prejeli častne znake PZS. Po zboru pa so udeleženci spremljali film o reševalnih akcijah GRS.

M. K.

KOBARIŠKI PLANINCJ SO ZBOROVALI

Leto 1980 je minilo umirjeno, stabilizacijsko, saj je PD z neodobrenimi finančnimi sredstvi za gradnjo planinske koče pod Krnom izgubilo precej volje in zagona. Ta koča bi kobariške planince bolj povezovala tako v delu kot v razvedrilo. Tako je bilo rečeno v uvodu poročila, ki ga je prebral predsednik Vojko Rot na

rednem občnem zboru planincev v marcu letos v Kobaridu. Če društvo ne bo dobilo zaprosenega denarja, bo moralo gradnjo črtati iz načrta za srednjeročno obdobje 1981—85, čeprav so načrti že nared in je društvo s prostovoljnimi delom v zadnjih letih že napeljalo elektriko od vasi Krn do nove koče; zgradili so že 500 metrov dolg nov vodovod do gradbišča, posekali in obtesali so les za kočo, pripravili so že okrog 20 kub. metrov gramoza in potrebne jeklene mreže za betonske plošče itd. Preusmeriti se bodo morali na Matajur, kjer bi usposobili objekt nekdanje obmejne karavle, ki jo je pred leti zrušil velik sneg, v malo planinsko postojanko z nekaj ležišči. Material, prevoze in delovno silo bi društvu ponudili graničarji. Obenem pa bi dokončali še manjša popravila na koči na Kobariškem Stolu, ki jo je pokvarilo silno neuje lani. Postojanka na Matajurju (1300 m) bi bila privlačna še posebej pozimi in spomladi, saj so tu idealni tereni za turno smuko in za tek na smučeh.

Izleti na Karavanški Stol, Kobariški Stol, Porezen, prvomajski izlet na Krn ter izlet na Dan planincev na Morizno s tradicionalnim piknikom so bili opravljeni. Dolgo pa bo ostal v spominu izlet v Števerjan (Italija), povezan s srečanjem s planinci v zamejstvu. Podoben izlet je društvo načrtovalo za letošnje srečanje s planinci Slovenske Benečije v Cedadu.

Lani so poslušali tudi 4 predavanja z diapozitivni. Društvo je uspešno zastavilo tudi akcijo za vključevanje novih članov. Zdaj jih je 434 (prej jih je bilo 291), od tega je 193 članov, 48 mladincev in 193 pionirjev. Letos bo društvo dobilo tudi svoje prostore. Predsednik je dejal, da UO ni posvečal dovolj skrbi najmlajšim planincem, kar bodo v prihodnje morali popraviti in sicer tako, da bodo okrepili vodstvo mladinskega odseka, ki ga bo vodil Zdravko Likar iz Kobarida. 21 najmlajših planincev je za Dan mladosti obiskalo Kobariški Stol, 40 pa Krnsko pogorje.

Planinsko šolo so končali že 10. aprila, obiskovalo pa jo je blizu 40 mladih planincev.

V živahni diskusiji, udeležilo se je je 14 planincev, je sodeloval tudi predsednik PD Tolmin tov. Rauh, ki se je udeležil zboru kot gost. Na zboru so izvolili tudi novo vodstvo.

Ivan Kurinčič

NA KRATKO O DELU PD IDRİJA

Idrijski planinci so bili v minulem obdobju kar marljivi. Lani so oddali postojanko na Vojskem upravljalcu — Industrijsko montažnemu podjetju v Idriji; to podjetje je postalo tudi lastnik stavbe. PD Idrija ni zmoglo investicij, ki so bile potrebne za obnovo tega objekta, ko to terjajo pred-

plasi, zato so se odločili za ta korak, pri držali pa so si pravice, kot so jih imeli prej v domu.

Letos bodo poskrbeli, da bodo končali lani zastavljena dela na drugih postojankah. Na Hlevišah bodo napeljali vodovod, na Jelenku uredili sanitarije, na Javorniku pa vodni rezervoar, ki ga je pokvaril mraz. Poleg teh del pa bodo skrbeli tudi za oskrbovanje postojank. Idrijski planinci so bili dejavni tudi pri organiziranju izletov in pohodov, ki so vse bolj množični. Poleg drugih spominskih pohodov bo letos osrednji spominski pohod skupaj z ZRVS, ZB in drugih, k domačiji pri Mrzlikarju nad Jaznami, k spomeniku 37 padlih borcev Gradnikove brigade. Na srečanje bodo povabili tudi planince iz Cerkna in Sovodnja.

Alpinisti prednjačijo pred drugimi alpinisti na Primorskem, saj so se uvrstili med vrhunske športnike-alpiniste v Sloveniji.

MO je med najštevilnejšimi v Sloveniji; starejši in mlajši mentorji skrbe za planinsko šolo in za taborenje, ko opravijo zaključne izpite planinske šole. Organizirajo tudi orientacijska tekmovanja. Letos bo MO PD Idrija organizator republiškega orientacijskega tekmovanja.

Markacisti so obnavljali markacije na Slovenski planinski transverzali in na Idrisko-cerkljanski poti. To delo bodo nadaljevali tudi letos. Markirali pa bodo tudi novo pot iz Idrije do Razpotja. Svoje delo je odlično opravil tudi propagandni odsek in seveda odsek za izlete in pohode.

Lani so idrijski planinci praznovali 25-letnico planinske kočice na Hlevišah, ki je vse bolj priljubljena izletniška postojanka. Skupaj z občinskim odborom ZZB Idrija so postavili spomenik 47 padlim Gradnikovcem na Javorniku in organizirali proslavo ob odkritju. Tradicionalen je postal tudi spominski pohod na Javornik.

Janez Jeram

PD ZABUKOVICA

V marcu je bila v dvorani Društva upokojencev Griže redna letna konferenca PD Zabukovica. Med gosti so bili Rudi Cilenšek, predsednik OO ZB Žalec, Jože Jan, predsednik IS SO Žalec, Adi Vidmajer, sekretar TKS Žalec, Božo Jordan, predsednik IO TKS Žalec, predstavniki sosednjih PD, predstavniki krajevnih družbenopolitičnih organizacij itd.

Težišče lanskega leta je bilo pogojeno s 30-letnico društva. V ta namen so organizirali osrednjo proslavo na Homu, pohod ob spomenikih NOV in večer transverzali, na katerem so podelili značke, ki so jih planinci osvojili lani. Lani so obnovili postojanko, organizirali brigadirski dan, na katerem so skupaj z OO ZSMS Griže ure-

dili okolico šole in kresovanje na večer pred proslavo.

Lani so opravili več kot tisoč prostovoljnih ur.

Ob jubileju je postojanka dobila telefon; pri napeljali so pomagali tudi teritorijalci KS Griže.

Poleg več ali manj organiziranih pohodov je v društvu razvito tudi izletništvo. Hodijo predvsem v kraje, ki so znani iz NOV; udeležujejo se tudi pohodov na Stol, Osankarico, Porezen, Bolnico Celje, Dobrovlje itd.

V letošnjem jubilejnem letu bo društvo organiziralo osrednji pohod ob spomenikih NOB.

Aktivna je sekcija na OŠ Griže. Iz poročila je razvidno, da so lani organizirali 19 izletov, predvsem v kraje znane iz NOV; izletov se je udeležilo 470 pionirjev. Uspešni so bili tudi na orientacijskih tekmovanjih, redno urejajo omarico na šoli itd.

Glede na to, da šteje društvo danes okoli 1500 članov, si v društvu prizadevajo, da bi delo organizirali po različnih planinskih skupinah. Delavna je skupina v KIL Liboje, pa tudi v Sigmii, na UJV v Celju itd. Pri izvajanju nalog je pomagala TKS Žalec, saj so namenili društvu 100 000 dinarjev. V društvu dela tudi skupina mladinskih in planinskih vodnikov. Sprejeli so tudi program društva; člani društva premejo ta program ob plačilu članarine za tekoče leto.

Marljivost planincev je pohvalil tudi Rudi Cilenšek, ko je omenil posebno skrb društva za prenašanje tradicij NOV na mladino. Tov. Adi Vidmajer je ovrednotil planinsko amatersko delo, ki še vedno prevladuje v planinskih organizacijah, Boris Cilenšek, predsednik OO ZRVS Griže, pa je spregovoril o bistveni vsebini SLO in o deležu planinske organizacije na tem področju, ing. Božo Jordan je pohvalil delo mladinskih in planinskih vodnikov, delo gorske straže in markacistov, Branko Hriberšek pa je spregovoril v imenu KS in krajevnih DPO, ko je dejal, da je društvo postalo del življenja KS Griže.

Na konferenci sta člana PS Cinkarne Celje pokazala nekaj diapozitivov in film o vzponu na Atlas.

Franc Ježovnik

PD ZAGORJE

To društvo sodi med aktivna PD tudi zavoljo izredno razgibane mladine, saj prirejajo pohod, planinsko šolo, obnavljajo markacije, se udeležujejo prostovoljnih delovnih akcij. Lani so povečali Kočo na Čemšeniški planini, na Zasavsko goro so napeljali telefon, članstvo pa so povečali na 1841. Društvo je od občinske TTKS prejelo le 30 000 dinarjev za svojo široko zasnovano dejavnost.

Razprava je pokazala tudi nekatere probleme. Predvsem so govorili o povračilu plačanega prometnega davka, o oprostitvi davka na pogodbeni dela in pa o zagotovitvi sredstev za amortizacijo. V razpravi so poudarili, da bi 20-letnico Zasavske planinske poti bilo potrebno ustrezno označiti, saj je doslej prejelo že 3767 planincev značko o prehojeni poti. Menijo tudi, da bi PZS morala delno dotirati gradnjo Koče na Čemšeniški planini, saj bi tako delali še z večjim zagonom. V razpravi so sodelovali tudi delegati zasavskega MDO, PD Dol pri Hrastniku, PD Litija in PZS. Podelili so tudi društvene diplome in pa častne znake zasavskega MDO.

M. K.

USPEŠNA TEČAJA MO LJUBLJANA-MATICA NA USKOVNICI

Vsakoletno prirejanje planinskih šol pri MO Ljubljana-Matica je med mladimi planinci zelo priljubljeno, tako da so morali letos organizirati kar dve taki šoli. Mladi, med katerimi je največ srednješolcev in študentov, so bili na Uskovnici zares lahko zadovoljni. Vreme je bilo lepo, oskrba v koči je bila zelo dobra pa še poceni počitnice so preživeli. Nad ceno se res nihče ne more pritoževati, saj je 1400 din za teden dni resnično malo, če upoštevamo sedanje cene. Letošnje ugodno vreme so udeleženci planinske šole dobro izkoristili, saj so se povzpeli na številne vrhove v okolici planine Uskovnice: Veliki in Mali Draški vrh, Viševnik, Sleme in Močile. Turno smučanje v tako ugodnih razmerah pa je udeležence tako navdušilo, da se bodo udeleževali tudi tistih turnih smukov, ki jih organizira MO Ljubljana-Matica vsako leto.

Tako uspešne planinske šole že dolgo ni bilo, saj je veliko udeležencev začelo redno obiskovati sstanke MO, ki so vsak petek na Trdinovi ulici v Ljubljani. Več aktivnih članov pa pomeni tudi lažje in kvalitetnejše delo z mladimi planinci, ki jih je čedalje več. Tudi letos bodo poslali svoje člane na tečaje za MV, ki jih organizira MK pri PZS, in ti člani bodo nosili glavno breme pri delu v prihodnjih letih. Sodeč po zagnanosti mladih članov se za razvoj planinstva pri nas ni bati, kar je najbolj razveseljivo.

Boštjan Lajović

PISANA PLANINSKA AKTIVNOST

Raznolika društvena dejavnost, množičnost in izredna delavnost — vse to so značilnosti novogoriškega PD v letu 1980, saj j bilo potrebno v zvezi z gradnjo koč ob Krnskem jezeru pokazati še več delovnega poleta. Če povemo, da je bilo ob

gradnji tega objekta opravljenih kar 5300 prostovoljnih ur, potem je razumljiva tudi ugotovitev, ki so jo povedali na občnem zboru: gradnja koč je planince razgibala in povezala. Pa ne samo novogoriške planince. Ob tej priložnosti so se izredno izkazali tudi planinci drugih slovenskih društev in planinskih skupin.

Tudi drugim rednim nalogam so posvetili enako skrb. Posebno MO je bil spet zelo aktiven. Člani so obiskali devet gora in se v velikem številu udeležili planinskega tabora v Lepeni. Tudi na izobraževanje niso pozabili, saj prav iz njihovih vrst prihajajo bodoči vodniki. Precej se jih je udeležilo planinske šole, organizirali pa so tudi akciji ciciban-planinec in pionir-planinec.

Ostale aktivnosti društva so prav tako v redu potekale. Lepo so poskrbeli za izletništvo, za predavanja na temo »planinstvo, alpinizem in turizem«; markirali so večino poti, vzdrževali postojanke, pozabili pa tudi niso na varstvo narave in okolja. Izredno lepe uspehe so dosegli tudi alpinisti, saj je 17 članov opravilo kar 490 vzponov.

Tudi za letos imajo novogoriški planinci obširne načrte. Organizirali bodo 20 društvenih izletov, 11 izletov in planinski tabor za mlade planince, nadaljevali bodo delo za goriško planinsko pot, poskrbeli za vzgojo in izobraževanje mladih kadrov in aktivno sodelovali s planinskimi društvi, Planinsko zvezo Slovenije in občinsko zvezo za telesno kulturo. Gradnja koč ob Krnskem jezeru se je ustavila, objekt pa bodo zaščitili. S prostovoljnim delom nameravajo postaviti brunarico na zgornji postaji tovarne žičnice, dokončati vodovod in kanalizacijo in urediti okolico koč. Tako bo za planince spet dovolj priložnosti, da z lastnimi rokami opravijo čimveč dela.

Metka Zalar

SEDMIČ V SNEGU NA SNEŽNIK

Tudi letošnji sedmi zaporedni zimski vzpon na Snežnik — udeležencev je bilo okoli 3500 — je znova dokazal, kako vabljev je Snežnik.

Zimski vzponi na Snežnik so postali največja športno-rekreativna manifestacija v občini Ilirska Bistrica. To manifestacijo vodi domače PD, uspešno povezuje več kot 150 soorganizatorjev iz vrst radioamaterjev, smučarjev, delavcev zdravstvenega doma, gozdarjev, članov ZB NOV, RK, teritorialne obrambe, postaje milice, JLA, civilne zaščite, preventive in drugih ter mnoge domače delovne kolektive, brez katerih tako obsežne aktivnosti ne bi mogli tako uspešno izpeljati.

Letos je zimski vzpon na Snežnik že drugič trajal dva dni, v soboto, 14. in v nedeljo, 15. marca, kar se je pokazalo za ustrezno, saj je tako neprimerno bolj poskrbljeno za varnost pa tudi več obi-

Kolona na Snežniku

Foto Vojko Čeligo

skovalcev pot na Snežnik opravi do kraja. Živahen vrvež je oba dneva bil tako na Sviščakih kot na vrhu Snežnika pa tudi na vsej dolgi vijugasti poti v snežni gazi proti Snežniku. Prišli so iz Maribora, Gorenjske, Ljubljane, Zasavja, iz vseh PD Primorske, reških društev, celo iz Zagreba in slovenskih prosvetnih društev iz Trsta in okolice. Ilirskobistriški planinci pa so bili še posebej veseli udeležbe iz vrst svojih pobratimskih PD Ljuboten iz Tetova, PSD Prej Mostar in PD Kamenjak iz Reke.

Pisani množici je Snežnik prvi dan ponudil sonce in bleščeč razgled po Kvarnerju tja do Triglava, naslednji dan pa je Snežnik pokazal svoj drugi obraz z meglo in vetrom. Kljub temu so se udeleženci vračali v dolino zadovoljni in navdušeni. Tudi tokrat je bil vzpon posvečen junaškim bojem borcev Istrskega partizanskega odbora v krajih pod Snežnikom. Predstavniki odbora te partizanske enote so že leta 1977, ob tretjem zimskem vzponu na Snežniku izročili domačim planincem listino o prevzemu stalnega pokroviteljstva nad to prireditvijo. Kot sopokrovitelj pa je že drugo leto tudi kolektiv Primorskih novic, ki je skupaj z mnogimi novinarji in reporterji poskrbel, da je glas o Snežniku in o letošnjem uspešnem vzponu šel daleč v svet.

Z nedeljske spominske slovesnosti na Snežniku so tudi letos bistriški smučarji ponesli na smučeh spominski venec k spomeniku padlih na Sviščakih. Tokrat pa

je v imenu vseh udeležencev položila sveže cvetje tudi tov. Anica Strle-Debevec iz Jesenic, dolgoletna, tudi za domače planinsko društvo zaslužna planinka, ki je pred 30 leti, točno 12. avgusta 1951, odkrila prav ta spomenik — skromno oddolžitev bistriških planincev vsem padlim junakom v snežniških gozdovih.

Na letošnjem zimskem vzponu so podelili prvih 32 zlatih značk zimskega vzpona vsem, ki so se zvesto udeleževali vseh sedmih dosedanjih vzponov.

Prvo zlato značko so organizatorji namenili družini Cigler iz Ljubljane v spomin na Milana Ciglerja, velikega ljubitelja slovenskega planinskega sveta in še posebej Snežnika, ki pa se je le nekaj dni pred tretjim zimskim vzponom v Kamniških Alpah smrtno ponesrečil.

Drugo zlato značko pa je prejel iz rok predsednika društva tov. Janko Muha, pobudnik zimskih vzponov na Snežnik in tudi vodja organizacijskega odbora vseh dosedanjih pohodov na Snežnik. Njegova želja, pa tudi želja vseh sodelujočih je, da bi bili zimski vzponi na Snežnik tudi vnaprej tako uspešni in bi vabili nove ljubitelje narave. In da bi med njimi bilo kar največ Bistričanov!

Na zimske vzpone na Snežnik organizatorji še posebej vsako leto vabijo ženske, zdaj z geslom »1000 žensk na Snežniku« in so jim tudi letos, ko jih je bilo že krepko čez tisoč, namenili darilce. Najstarejša udeleženka letošnjega zimskega vzpona, 73-

letna planinka Lucija Sikirič, članica PD Učka z Reke pa je prejela lepo sliko planinskega cvetja izdelano v lesu, darilo domačina Jožeta Gärtnerja, ki na podoben način že vrsto let prijetno preseneča udeležence vzpona na Snežnik.

Vojko Čeligoj

PD POLZELA

Na zboru, ki so ga polzelski planinci imeli na začetku aprila, ko so pripravili tudi bogat kulturni program, so pregledali svoje delo. Stane Štorman je v poročilu omenil predvsem veliko aktivnost, ko so nastili 134 različnih planinskih dejavnosti, v katerih so ti planinci sodelovali. Med prvimi v dolini so začeli pohode na Stol, Porezen, potem na Osankarico, po poteh Celjske čete, sami pa so organizirali v okviru MDO že dva pohoda na Dobrovlje. Po eno tekmovanje na leto v orientaciji pa je njihova stalna skrb. Člani so obiskovali domače gore, tokrat v tujini niso bili pa tudi odprte planinske šole ni bilo. Veseli so — to razberemo iz poročilo blagajnika Milana Orešnika — da jim Ob TKS Žalec zdaj namenja več denarja kot prej. Ta denar porabijo za prevoze mladih, za organizacijo planinskih pohodov in za udeležbo na orientacijskih tekmovanjih. Zbora so se udeležili tudi predstavniki OO ZK, OO ZB in hortikulturnega društva, od sosednjih PD pa le predsednik PD Zabukovica, s katerimi dobro sodelujejo. Ernest Jelen je ob tej priložnosti prejel ob svojem življenjskem jubileju — 70-letnici — plaketo TKS Žalec, prav tako tudi Ilonka Pfeifer — za 60-letnico. Izvolili so tudi novega predsednika, Vilija Vybihala, zahvalo za delo pa je prejel dosedanji predsednik Stane Štorman, saj je pod njegovim predsednikovanjem društvo prejelo bronasti znak OF slovenskega naroda.

Med naloge, ki čakajo novi odbor, je treba šteti predvsem — Dom na gori Oljki, ki zdaj propada, potreben je pa še kako zdravi rekreaciji vseh občanov. Tudi vzgojno delo bo eno temeljnih nalog društva pa povezava z OŠ, do kraja je treba izpeljati zamisel o odprti planinski šoli, opraviti tečaj za GS, pripraviti in urediti pa bodo morali tudi nov vodnik po Savinjski planinski poti.

B. J.

ORIENTACIJSKO TEKMOVANJE

V okviru akcij savinjskega MDO je PD Polzela organizirala orientacijsko tekmovanje »Gora 733 — 81«. Udeležilo se ga je 30 pionirskih ekip s 95 udeleženci (OŠ Griže, Šempeter, Polzela), 6 mladinskih ekip z 21 udeleženci in 4 članske ekipe s 15 udeleženci. Dve članski ekipi sta šli na

progo zunaj konkurence in sta dosegli zavidljive rezultate.

Start je bil na železniški postaji Šmartno ob Paki, cilj pa pri Jugu na Dobriču. Tekmovalna proga za člane in mladince je vodila po Ponikevski planoti in je imela 8 KT ter cilj. Najvišja točka je bila Gora Oljka. Pionirska proga je šla čez Hudi potok na Goro Oljko. Prvo progo so pripravili Oto Zagoričnik, Stane Štorman in Božo Jordan, ki je tekmovanje tudi vodil. Pionirsko progo sta pripravila Vili Vybihal in Milan Orešnik. Zanimiv je morda še podatek o času. Povprečni čas za pionirje je bil 78 min (minimum 51 min!), mladinski je bil najdaljši 195 min, ki so ga člani zmogli kar v 142 min. Le ena mladinska ekipa ni našla vseh KT, in dve pionirski. Odgovori na vprašanja niso bili na zavidljivi ravni.

B. J.

SAVINJSKI MDO IN POT XIV. DIVIZIJE

Sredi marca so govorili v okviru zasavskega MDO o problemih, kako bi obnovili Pot XIV. divizije. Razgovora se je udeležilo več delegatov PD, predstavnik PZS in RK ZSMS.

Ob tej priložnosti so ustanovili iniciativni odbor, ki bo poskrbel za to, da bi pot ponovno uredili, da bi jo označili in na njej uredili vse potrebno, kar terja taka planinska pot (na novo določiti traso poti, urediti opise poti, dnevnik za odtise žigov, preskrbeti žige, se dogovoriti o kontrolnih točkah in o značkah in pa imenovati tudi komisijo, ki bi skrbela za vzdrževanje).

Dogovorili so se, da je nosilec te akcije PD Celje, sodelovala pa bi še PD Senovo, Železar (Štore), Šentjur, Dramlje, Vitanje, Velenje, Šoštanj, Ljubno in Luče.

M. K.

JK ČRNI GALEB, PREBOLD

Sodelovanje med jamarским klubom »Črni galeb« Prebold in PD Zabukovica je po krajšem zatišju spet oživel. Jamarji so že pred leti odprli turistično neopremljeno jamo. Širši javnosti so hoteli pokazati lepote podzemlja, ki so več ali manj neznan. V zadnjih letih je bilo teh pohodov manj, letos pa so se spet začeli.

V aprilu so organizirali obisk Krapljetove jame na Čreti. Med udeleženci pohoda so bili jamarji in člani PD Zabukovica. Obisk jame so povezali z obiskom spomenikov NOV na tem področju. Pohodnike je pot vodila iz Nazarij v Kokarj in naprej do Krepketove domačije pod grebenom Črete. Pri domačiji jih je počakal tov. Franc Selišnik-Silvo, komandir kurirske postaje S-22, ki je delovala na Čreti. Ob obeležju, ki spominja na to kurirsko postajo, je spregovoril tov. Silvo; na prizorišču preve-

ga frontalnega boja štajerskih partizanov, oktobra 1941, je spregovoril predsednik JK tov. Naraglav; opisal je potek bitke in razvoj partizanstva na tem področju. Pohodniki so končali pohod v planinskem domu PD Vransko.

Franc Ježovnik

DEŽURANJE V PLANINSKEM DOMU NA MENINI

Planinci PD Gornji grad smo se po končani sezoni odločili, da bomo svoj dom na Menini oskrbovali tudi pozimi. Organizirali smo dežurstvo. Za dežurstvo smo izbrali 20 članov PD. Polovica od teh je bila iz planinske šole. Mlade smo izbrali predvsem zato, da bi tudi oni spoznali zimske razmere v gorah ter se usposobili za poznejše samostojno opravljanje del v planinskem domu tedaj, ko ni redno oskrbovan.

Dom smo imeli odprt vsako soboto in nedeljo ne glede na vreme in sneg. Dežurstvo sta opravljala vedno dva. V vsaki izmeni je bil po eden starejših planincev, predstavnik planinske šole pa mu je pomagal. V domu smo planincem nudili čaj in pijačo ter prenočišče v zakurjeni sobi. Dežuranje pa je potekalo takole:

V soboto zjutraj sva se z Ježičem, pomočnikom, dobila pri trafiki v Gornjem gradu. S tega mesta sva šla potem na zahtevno pot proti planinskemu domu. V prejšnjih dneh je zapadlo kakih 30 cm snega. Pot proti planinskemu domu je bila povsem zasnežena. Na nekaterih mestih so bili zameti tudi po meter visoki. S sabo sva vzela smuči, da bi laže premagala zamete in se po končanem dežurstvu

hitreje vrnila. Zimska pot na Menino gre čez Šemprimožnika. Po treh urah vztrajnega gaženja sva zagledala naš planinski dom, ki je bil do oken v snegu. Očistila sva sneg s stopnišča, odkidala pot do rezervoarja za vodo. Ko sva uredila poti okoli doma, sva zakurila krušno peč in štedilnik. Pristavila sva za čaj, ki bo morebitnim gostom po naporni poti še kako dobrodošel. Čeprav pozimi ni veliko planincev, ki bi obiskovali planine, na Menini ni bilo dolgčas nikoli. Ta dan sta prišla dva planinca iz okolice Celja. Postregla sva jima s čajem in pijačo. Postali smo prijatelji. Ko se je stemnilo, smo vrgli karte.

Zjutraj smo se prebudili okoli 6. ure. Odšli smo na Vivodnik, od koder je lep razgled na Savinjske Alpe, Karavanke, Julijce, Peco, Olševo ter Uršljo goro. Obiskali smo tudi Jespo. To je votlina, v kateri sneg in led ostaneta vse leto.

Okoli 12.00 smo se vrnil v dom. Pripravili smo kosilo z vsemi dobrotami, ki smo jih imeli v nahrbtnikih. Po kosilu smo se pripravili za pot v dolino. Uredili smo dom in se s smučmi zadovoljni vrnil v dolino.

Rafko Žerovnik

POPRAVEK

V sestavku »Bili smo na Pohodu po poteh Pohorskega bataljona« — (PV 4/81, 191 do 192) je bil spet na delu tiskarski škrat. Tako se pravilno verz glasi: »Postoj, kdor mimo greš! Ta kraj je svet, izpran krvi je mučeniške sled...« ne pa ... izbran krvi je mučeniške sled.

Uredništvo PV

Veliko poti drži na Menino

Foto Lovro Vodušek

ŽIVLJENJE V PLANINAH

Planine so kraj, kamor ljudje vse pogo-
steje zahajamo, da bi se spočili od svojih
vsakdanjih skrbi in da bi se navžili svežega
planinskega zraka. V mestih je mnogo to-
varn, avtomobilov kar mrgoli po cestah, iz
dimnikov so vali dim in še mnogo je takih
reči, ki onesnažujejo zrak, osnovni vir
našega življenja.

V planinah pa je vse drugače. Tam je
mir, tišina, gore samevajo pod modrimi
oblaki; le tu pa tam se s kakšnega grma
oglasi ptica, ki popestri dan, ali pa na za-
puščenih stezicah srečamo planinca, ki
počasi, korak za korakom, uživa v prelepi
naravi. Zato je v planinah ob lepem vre-
menu kot v raj.

Toda mi ljudje ne znamo spoštovati teh
dobrin, ki nam jih dajejo planine. Vse
preveč gledamo samo nase. Samo da nam
je dobro, samo sebe vidimo. Ne vidimo
pa narave okoli sebe, ki jo vse bolj uni-
čujemo s svojo malomarnostjo.

Polotili smo se tudi trganja planinskih
cvetic. Kljub prepovedi in mnogim opo-
zorilom se tega le malo držimo. Zato je
v naših planinah vse manj tistega cvetja,
ki zaljša planine.

Na koncu naj zapišem misel Jaka Čopa.
Takole pravi:

»Prepotoval sem mnogo tujih dežel in ob-
skal njihova gorstva. V daljavah in višavah
tujine sem še globlje občutil ljubezen do
svoje zemlje in lepoto našega gorskega
sveta, v katerem sem preživel mladost in
najlepše ure svojega življenja.

Res so tuje gore mogočne, velike in lepe,
toda kje je še na tako majhnem delu sveta
združeno toliko raznolikosti, tihe domač-
nosti in vznemirljive lepote; kje je še to-
liko divjih in nedostopnih sten, z bohot-
nim gorskim cvetjem posutih livad in groz-
ljivega vzdušja neviht in megla? Kje naj
bi še našel tako dobre ljudi, kot so ljudje
pod našimi gorami, ki sem jim dolžan za-
hvalo za gostoljubje na svojih samotnih
gorskih popotovanjih?«

Mislím, da ima Jaka prav.

Alenka Lenarčič,
Planinka — OŠ Pivka

NARODNI PARK RISNJAK

Risnjak leži v zahodnem delu Hrvaške v
Gorskem kotaru. Od Reke je oddaljen
samo 15 km zračne črte. Risnjak je mejno
območje med slovenskimi in hrvaškimi
Dinaridi.

Zakon o razglasitvi Risnjaka za narodni
park je bil sprejet leta 1953. Narodni park,
ki meri 3014 ha, obsega osrednji del ma-

siva in se razprostira od izvira Kolpe do
Gornjega Jelenja in od Crnega Luga do
Snježnika. Park je razdeljen v dve ob-
močji: strožje zaščiteno območje meri
2104 ha, blažje zaščiteno pa 910 ha. Naj-
višje se masiv vzdigne z vrhom Velikega
Risnjaka (1528 m).

Med razlogi za razglasitev Risnjaka za na-
rodni park je znani hrvaški botanik Ivo
Horvat navedel tudi naslednje:

— Na majhni površini je veliko število
naravnih pojavov in lepot.

— V preteklosti ni bilo večjih gospodar-
skih posegov, tako da je vegetacijska
slika ostala več ali manj nespremenjena.

— Na Risnjaku srečamo tipične značil-
nosti Dinarskega gorstva, ki so izražene
tako v geomorfološki zgradbi, v geološki
sestavi ter v rastlinskem in živalskem
svetu.

— Masiv predstavlja izrazito klimatsko in
vegetacijsko pregrado med Hrvaškim Pri-
morjem in celinskimi deli sosednje re-
publike.

— Risnjak je najbolj značilen primer vi-
šinske razčlenitve vegetacije na Hrva-
škem.

— V številnih vrtačah z mraziščnim zna-
čajem je razvita vegetacijska inverzija.

— Risnjak predstavlja tudi naravno mejo
med Alpami in gorovji na Balkanskem
polotoku.

— Že več kot sto let je važen objekt
naravoslovnega raziskovanja.

— V neposredni bližini Risnjaka lahko
obiščemo mnoge naravne znamenitosti.

— Na Risnjaku je ohranjena najbolj zna-
čilna vegetacija zahodnega dela Dinari-
dov.

Višji deli masiva Risnjaka so sestavljeni
iz jurskih apnencev in dolomitov, v katerih
so se oblikovale mnoge oblike visoko-
gorskega krasa kot na primer škraplje,
žlebiči, jame, vrtače, uvale... Vznóžje je
sestavljeno iz starih silikatnih kamnin
permakarbonski peščenjaki, skrilavci, kong-
lomerati), delno pa iz mehkejših triasnih
plasti (laporji).

Rastlinska odeja Risnjaka je zelo pestra,
na njem je razvitih okrog 30 rastlinskih
združb, od tega je deset gozdnih. Največ-
je površine porašča gozd bukke in jelke
(*Fagetum croaticum abietetosum*), ki sega
do nadmorske višine 1240 m. V večjih
višinah je jelka vedno redkejša in mešani
gozd polagoma prehaja v subalpinski
gozd bukke (*Fagetum croaticum subalpi-
num*), ki sega do višine 1400 m. Bukve so
zaradi kratke vegetacijske dobe majhne,
skrivencene, poleggle. Nad višino 1400 m
pa prehajajo v pas ruševja (*Pinetum
mughi croaticum*). V globokih vrtačah z
mraziščnim značajem so razvite oaze smre-
kovih in jelovih gozdov. Tik pod samim

vrhom Velikega Risnjaka pa je razvita značilna flora alpskih trat, melišč in skalnih razpok. Naštejmo le nekaj vrst iz bogate zakladnice rastlinstva: dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*), črna murka (*Nigritella nigra*), planika (*Leontopodium alpinum*), planinski pelin (*Achillea clavinae*), alpski srobot (*Clematis alpina*), veliki alpski zvonček (*Soldanella alpina*), dvocvetna vijolica (*Viola biflora*), travno-listna vrčica (*Edraianthus graminifolius*), Scopolijev repnjak (*Arabis scopoliana*), alpska možina (*Eryngium alpinum*) ...

Zdravilni košutnik ali rumeni svišč, ki je pokrival pobočja Risnjaka v velikih množinah, pa so nabiranci zdravilnih zelišč že pred letom 1953 skoraj docela iztrebili. Podobno kot na našem Notranjskem Snežniku se na Risnjaku mešajo alpski in dinarski florni elementi. Skozi tako imenovana »hrvaška vrata« (prek Risnjaka in Snežnika) so med ledenimi dobami potovale alpske in arktične vrste na jug.

Favna Risnjaka je bogata, vendar se ne razlikuje bistveno od sosednjih hribov. V gozdovih prebiva okrog deset rjavih medvedov, v skalah pa se pase trop gamsov, ki so se doselili s Snežnika. V sredini prejšnjega stoletja pa so iztrebili zadnje rise, po katerih je masiv verjetno dobil ime.

Z vrha Risnjaka se nam odpre pogled na Kvarnerski zaliv, na vzhodu in jugovzhodu vidimo Kapelo, Plješevec in Velebit, na severu in zahodu pa se v daljavi dvigujejo Alpe, ki jih bolj slutimo, kot vidimo. Spoznali smo še delček naše naravne dediščine, enega izmed štirih narodnih parkov Hrvaške.

Nada Praprotnik

UŠIVEC IN GRADNJA JEZU

Nekako trideset let je že bil belocvetni ušivec (*Pedicularis furbishiae*) na seznamu izumrlih vrst v ZDA, ko je botanik Charles Richard ob reki Saint-John našel še nekaj rastišč, na katerih je uspevalo še približno 250 rastlin. Vendar je tudi tem poslednjim primerkom grozila nova nevarnost — rastišča naj bi bila uničena z zaježitvijo reke Saint-John. Pojavilo se je vprašanje: ali zgraditi jez ali ohraniti rastlinsko vrsto. Pred desetletji bi ta problem zelo lahko rešili — zgradili bi jez, ne glede na to botanično posebnost. Danes pa je biološka zavest že višja, posameznim vrstam pripisujemo mnogo večji pomen, saj vemo, kaj pomeni siromašenje genskega sklada tako v ekološkem kot tudi etičnem pogledu. Prav zato je bilo težje najti ustrezen rešitev. Botaniki so preučili rastiščne pogoje ušivca in ugotovili, da bi bilo možno presaditi rastline z ogroženega področja na bližnje, nepotopljene predele in jim tako omogočiti, da bi uspevale še naprej. Rešitev bi bila sprejemljiva tudi za

graditelja, saj predstavlja tako »preseljevanje« v denarnem pogledu ob 1,2 milijarde dolarjev veliki investiciji pravo drobtinico. V letu 1978, ko je izšel članek (Vogt, H.-H., Kosmos, 74, 1978, 8 : 558) po katerem povzemamo to notico, izid še ni bil znan, avtor pa pravi: »O problemu se pogovarjajo — že to je dosežek za varstvo narave!«

Podobne probleme srečujemo tudi pri nas ob večjih posegih v okolje, pri katerih bi utegnil biti uničen celotni biotop (melioracije, zaježitve — Solkan, Mavčiče, projekt Cerkljansko jezero in Planinsko polje). V naših primerih gre navadno za uničenje enega od rastišč neke rastline, zavedati pa se moramo, da s tem, ko izginjajo posamezna rastišča redkih in ogroženih vrst, narašča tudi možnost, da bi te rastline — izumrle.

Pa se vrnimo še za hip k ušivcem. V Sloveniji bi seveda zaman iskali Furbišijin ušivec, saj uspeva le na omenjenem omejenem območju. Zato pa ta rastlinski rod planincem ni neznan, saj v naši ožji domovini uspeva kar dvanajst vrst ušivcev. V gorah je najbolj pogosten rdečecvetni vretenčasti ušivec (*Pedicularis verticillata*) na obrobju melišč in na kamnitih tratah. Med naše najbolj znane ušivce pa sodi nedvomno bledorumeni ušivec (*Pedicularis friderici-augusti*), ki ga je v prejšnjem stoletju našel na Slavniku tržaški botanik M. Tommasini. Novo vrsto je opisal in imenoval po saškem kralju Fridericu II. Augustu, znanem ljubitelju botanike. Če ne drugače, ga poznamo po obisku Polhograjske Gore v letu 1838, ko si je kralj v naravi ogledal blagajev volčin. Na ta dogodek spominja kamnit obelisk pri Polhovem Gradcu in seveda ljudsko ime za blagajev volčin — kraljeva roža.

Peter Skoberne

NARODNI PARKI V NEPALU

S široko naravno paleto, od subtropskih gozdov v Teraju do najvišjih vrhov Himalaje, zavzema Nepal v bogastvu in različnosti favne in flore izjemno mesto v Južni Aziji.

Kljub stoletnemu delovanju človeka, je nepalska narava še vedno bogatejša kot marsikje drugod v Aziji.

Bogate džungle Teraja so bile v preteklosti prizorišče obsežnih lovskih pohodov, na katerih so pobili na desetine nosorogov, tigrov, krokodilov in druge divjadi. Uspešen boj proti boleznim, kot je malaria, je odprl nova področja za naseljevanje in pridobivanje novih obdelovalnih površin. V zadnjem času pa tudi vse številnejši turizem z vsemi svojimi posledicami pušča nove rane in neizbrisne sledi v tej deželi pod mogočnimi vrhovi, ki je bila do nedavnega eden zadnjih skritih kotičkov našega planeta.

Kljub nerazvitosti dežele pa tudi tukaj posebej vse večjo pozornost varstvu in ohranitvi prvobitne narave. Prav gotovo jih k temu neusmiljeno priganja čas zaradi vse večje ekonomske odvisnosti od turistične industrije.

1973. leta so v Nepalju ustanovili urad za Narodne parke in varstvo narave. Poleg ustanavljanja in upravljanja narodnih parkov tudi vzgaja ljudi v mestu in na podeželju o nalogah in ciljih pri ohranjanju prvobitne narave.

V slabem desetletju svojega delovanja so ustanovili 4 narodne parke in tri rezervate. Jugo zahodno od Kathmanduja je v Teraju Royal Chitwan National Park, nekoč meka lovcev na veliko divjad, danes pa eno najatraktivnejših turističnih področij v Nepalju. V tem parku je poleg slonov, tigrov in krokodilov med drugim tudi okrog 300 indijskih nosorogov, kar je druga največja populacija te vrste na svetu. 1976 je bil ustanovljen Sagarmatha National Park, v katerem je najvišji vrh na svetu — Everest. Istega leta je bil ustanovljen tudi Langtang National Park, ki je največji med vsemi, razteza pa se od subtropskih področij do ledenikov in zasneženih vrhov Langtang Himala. Najmanjši in tudi najbolj oddaljen od glavnega mesta je Lake Rara National Park, ki je na zahodu dežele ob največjem nepalskem jezeru Rara.

Vsi trije rezervati (Royal Suklaphauta Wildlife Reserve, Royal Karnali Wildlife Reserve in Kosi Tappu Wildlife Reserve) so v Teraju na jugu dežele ob meji z Indijo. Zanimivo je, da ti narodni parki niso zgolj na papirju. Dežela ob pomoči razvitih držav in Združenih narodov posveča precej pozornosti ne le varovanju in vzgojno popularizacijskem delu, ampak tudi znanstveno raziskovalnemu delu na teh področjih. Za delo pri varstvu narave sta zelo zainteresirana in tudi aktivno angažirana nepalski kralj in kraljica.

Ignac Sivec

NOV PRAVILNIK ZA OBISKOVALCE V TATRAH

Uprava narodnega parka v Tatrah je nedavno tega preučila stanje v visokogorju z vidika zaščite in varstva narave in glede na veljavna določila zakona o narodnih parkih. Po daljši razpravi se je odločila uveljaviti naslednje nove ukrepe, s kate-

rimi naj bi predvsem omejili vse več obiskovalcev v tamkajšnjih gorah:

a) z veljavnostjo od 1. julija 1980 so zaprte naslednje označene planinske poti:
— od Monkove doline čez Široko sedlo na Kopsko sedlo (zeleni znaki),
— od Širokega sedla do Zdiarskega vidla (rumene oznake),
— od Prednega handla do Krivanskega Zelenega jezera,
— od Laliovega sedla do sedla Zavory;
b) z veljavnostjo od 1. novembra 1980 so vsako leto v času od 1. novembra do 30. junija zaprte naslednje označene planinske poti:
— Ticha dolina do Kasprovega vrha (rumeni znaki),
— Ticha dolina do Tomanove doline (rdeči),
— Ticha dolina do Gladkega sedla (rdeči),
— Koprova dolina do Zavory (zeleni),
— Temne smrečeny (rdeči),
— Koprova dolina čez Koprovsko sedlo do Popradskega jezera (modri),
— Tri studničky do Krivan (zeleni),
— Jamske pleso (jezero) do Krivan (modri),
— Mlynska dolina (slap Skok) čez sedlo Bystre v Furkotsko dolino, vse do sedla Solisko (rumeni),
— Mengusovska dolina do Rusy (rdeči),
— Velicke pleso do Poljskega grebena (zeleni),
— Bielovodska dolina—Prielom—Razbojniška koča (modri),
— Razbojniška koča—Prično sedlo—Terijejeva koča (rumeni),
— Javorova dolina—Sedičko—Terijejeva koča (zeleni),
— Skalnate pleso—Velka Svištovka—Brnčalova chata (rdeči),
— Byvala Kežmarska chata—Kopske sedlo—Zadnje Medodoly (modri),
— Brnčalova chata—Jahnači štít (rumeni).
Na vsem visokogorskem področju v Tatrah so postavljeni ustrezni napisi v slovaščini in nemščini. Taborjenje in parkiranje je dovoljeno izključno na označenih prostorih. Vsi planinci si morajo oskrbeti veljavne izkaznice, v katerih jim TANAP (uprava narodnega parka v Tatrah) potrdi izbrane smeri. Tako torej poslej v Tatrah, kot to povzemamo po reviji »Visoké Tatry«, zdi pa se, da smo od takšne upravičene ali morda tudi pretirane skrbi za ohranitev visokogorskega sveta pri nas še precej daleč.

M. A.

RAFKO DOLHAR: MOJI KRAŠKI SPREHODI

(Založil: Tržaški tisk, dc. 1980)

Za eno samo kratko popoldne prijetnega branja, ker je knjiga drobna, skromna po obsegu, bogata po vsebini.

Za mnogo dni podoživljanj vsega tistega, kar je avtorju dalo pero v roke, kar mu je z ljubeznijo šepetalo, kar mu je narekovalo: Kras, ljudje na njem, v jasnini, na blatnih stezah, gladkih, asfaltiranih, širokih poteh, v skritih kotih, na dvoriščih belih primorskih, kraških hiš, kjer se za obokanimi vrati toči zlahetni teran in kjer na žerjavici cvrče klobase, da se cedi z njih in se širi po prostoru duh blaginje...

To je le del vtisov, ki jih bralcu zapusti Dolharjeva knjiga *Moji kraški sprehodi*.

Drugi del je obsežnejši, širši, bi dejal. Se sporeče s samim seboj, je žalosten, ko ne more gledati goratih Julijcev pa neizmerno vesel, ko se zablešče tam daleč na obzorju. Tedaj, ob vsakem takem trenutku, mu v duši vznemirjeno zadoni mogočna beseda — domovina. Sploh je to skrivnostna beseda zanj, da, celo sveta, ki ji najde vselej tedaj, kadar sam doživlja, sam sprejema vase zlahtnino kraške zemlje, tista, ki obarva njegovo, včasih tudi otožno razpoloženje, vselej pa prelito z neizmerno ljubeznijo do vsega, kar dehti po domače, kar zveni po domače, kar misli po domače in kar je sklesano iz samega trdega kraškega kamenja.

Dragoceno branje. Za vse, ki jim je tak svet pri srcu. Kateremu od nas pa ni? Ta kras, ta plemenita trdota, iz katere celo priteče zlahtnina, črna sicer, pa okusna, domačega vonja...

Drobne slike, ki so nastale iz avtorjevih potepanj po Krasu, pravzaprav jih je narekovalo njegovo razpoloženje, ki se je prebujalo vselej tedaj, kadar se je znašel v tem okolju, sporočajo nam, ki smo dlje od tega sveta, živo resnico: Da tudi tam »doli« ob morju tako rekoč, živi naš človek, z našo besedo, navadami, z vsem, kar sodi v izročilo domovine, torej tudi z bolečino, ki jo sporoča svetu po svoje.

V tem primeru morda z neizmernostjo veselja, ki ga rojeva v slehernem srcu, tistega, ki se prvič sreča z drobnimi veličinami kraškega sveta. V slehernem spoznanju, da je v preprostosti skrito tisto neznanost, ki vzbuja željo po razgledih in je boleče tiho, kadar gre za sodobno pomehkuženost, samosvojskost, odtujenost, ko se zanimanje za svet, za vse okoli nas, ne prebije dlje kot do mestnega hišnega praga...

In še bi lahko našli drobnih na videz, v resnici pa pomembnih spoznanj, ki jih človeku navrže življenje kar takole, mimo-

grede pa čeprav se samo po naključju spominja svojega šolskega izleta nekam na neznan vrh, s katerega je vendarle razgled tak, da ga ohrani zase vse življenje. Rafko Dolhar se s pisanjem ukvarja že dolgo. Rodil se je 1933. leta v Trbižu in je doštudiral v Padovi medicino. Zdaj živi v Trstu in opravlja, poleg svojega poklica, tudi delo na družbenopolitičnem področju. Poleg številnih strokovnih tekstov, ki jih je objavil v slovenskem tržaškem tisku pa tudi na radiu, tako v Trstu kot v Ljubljani (z njegovimi teksti je na primer začela oddaja *Odmevi z gora*, ki je še danes na sporedu), je objavil še tele knjige: *Pot v planine* (1965), *Človek in cesta* (1971), *Pot iz Planin* (1974), *Moji kraški sprehodi* (1980). Ta, zadnja, najbolj značilno sporoča njegovo izpovedno moč, saj ji je le stežka najti recimo že vsebinsko opredelitev. So skice pa so obenem temeljiti zapisi vsakdanjih podrobnosti; so kratki teksti pa je njih kratkost pogojena s sporočilom; so navržene misli pa so obenem izredno prefinjeno sporočilo o razpoloženju človeka, ki recimo preživlja čisto nepomembno popoldne na katerikoli dan. Je bolečina v njih in je veselje, predvsem pa je v njih narodova pripadnost, ki se odslikava v vsaki podrobnosti, le da mu daje tudi najbolj skromno možnost za tako delo. Govorica v pripovedi je preprosta, kraška, zato sem in tja morda stilno nenavadna, enostavna, obenem pa razumljiva, razsežna. Tudi s sodobnim problemom, z varstvom narave, se srečuje. Po svoje sicer, sporočilno, sem in tja z liričnimi toni, toda ostro in neizprosno. Tako kot teče njegovo življenje v tistem velikem okviru, ki mu ga nudi vsakdanjost, ki jo tako rad zamenja za Kras in za njegove ljudi.

M. Krišelj

ODGOVOR NA OCENO PREVODA KNJIGE WALTERJA BONATTIJA »MOJE GORE«

Nekega majskega jutra sem s prijatelji v dnu Velske doline odvezoval smučke, ko so se zaslišali glasovi. »...U...A...« je vršalo gor in dol proti Hribaricam. Vrteli smo glave, dokler ni nekdo pokazal na dve postavitvi na vrh Vernarja. »To sta pa Košir pa Boro,« je rekel.

Ne verjamem, da bo notica, ki jo je Mitja Košir napisal ob izidu Bonattijevih »Mojih gora« za Planinski vestnik imela tak odmev, kot ga je imel tistega jutra gerundij onega glasila, za katerega Angleži porabijo štiri črke, varčni Gorenjci pa samo tri. No, pa vseeno majčken odmevček.

V svojem pispu se Košir namreč potoži, da bi bilo dobro, ko bi knjigo prevedel »strokovnjak« ali nekdo, ki mu je alpinistična terminologija »blizu«. Narekovaj na strokovnjaku je Koširjev, ne moj, tako da mi ni jasno, ali se je ironije te besede zavedel že sam ali pa sta mu narekovala nekako ušla izpod prstov. Kakorkoli že, besedo je treba jemati »resno«.

Kar se plezarije tiče, nisem poseben »strokovnjak«. Tistih nekaj deset smeri, ki sem jih zlezel, bi bilo kakemu Marjonu za pomladanskih trening. Vsekakor sem vse smeri opisane v Bonattijevi knjigi, ki sem jo prevedel, videl le od daleč ali pa sploh ne.

Košir je za razliko od mene drugačen kaliber. Bera smeri, ki jih je imel že tedaj, ko sem se jaz prvič spoznal s klinom, kladivom in vrvjo, je impozantna. Vsekakor lahko za dosti smeri, ki jih Bonatti opisuje v knjigi, reče, da jih je prelezal tudi sam. Za to ima tudi priče: »Im grossen Dach hänst einer!« sagte Erich aufgeregt, kot piše Messner v svojem opisu vzpona čez Fréney.

Kar se poznavanja smeri, o katerih piše Bonatti, torej Koširju vsekakor (pa še nekaj deset drugim Slovincem) dam prednost in vse priznanje, kar se te »strokovnosti« tiče.

Vprašanje je samo, ali lahko »strokovnjak« za gore govori ex cathedra o prevajanju in literaturi. Roko na srce, na vse se spozna samo Bog oče. Zato mu je ušla tudi po nepotrebnem pripomba o tem, da prevajalcu ni uspelo preliti tistih odtenkov, ki »izpričujejo avtorjev odnos do gora s poetičnim izrazjem, kakršno je dano italijanskemu jeziku in ki jo tudi slovenščina more in zmore.

Le potruditi se je treba«. (Stavek, oziroma odstavek, je primerno daljši, a le bistveno iz njega). Tri srca, govoril sem.

Vzemimo za primer obratni problem: želeli bi v italijanščino prenesti delo kakega slovenskega alpinista, vzemimo kar Koširja. Recimo tale stavek:

»Sonce zaključuje svoj lok in izginja nekam za Innominato, ko imava z Marjanom prostor za bivak pripravljen. To bo za naju največičastnejši bivak v življenju.«

Mirno bi lahko namesto Marjana napisali Andreo, pa bi bil to stavek iz Bonattija. Kaj bi dejali o kritiku, (vzemimo kar Bonattija), ki bi napisal, da prevajalcu ni uspelo uporabiti poetičnega izrazja, ki ga pozna slovenščina in ki jo tudi italijanski jezik more in zmore. Mislili bi si, da Bonatti pozna verjetno samo Prešerna, pa malo Cankarja, in sedaj misli, da znamo vsi Slovenci tako pisati. Potem bi zamahnili z roko in rekli: »Bonatti že spet naklada.«

Naloga prevajalca je na veren način prevesti original, ne pa ga popravljati. Tudi Bonatti, kot Košir, se je na svoj poklic reporterja privajal; sam pravi, da nima dru-

gega namena, kot spraviti na papir svoje izkušnje in doživljanje. Če bi mu kdo rekel, da bi moral pisati svojo prozo kot Dante poezijo, bi verjetno nedolžno vprašal »Zakaj pa?« Zahtevati od prevajalca, da knjigo, ki nima nobenih literarnih pretenzij, nategne na Prokrustovo posteljo, s katero merijo literarni nivo nekega naroda, je nesmiselno. Posebej, če to počne človek, ki ni literarni kritik.

Alpinizem sem v tistih časih, ko sem prevajal (leta 1974, med služenjem vojaščine), poznal toliko, da sem preprečil take lapsuse, kot je v Terrayerovi knjigi prevod francoskega poziva »Au mou« v »Na krave« namesto »Popusti«. Ko bi zahtevali od prevajalca kaj več (da na primer prepleza vsako od smeri, ki je navedena v knjigi), bi potem tudi upravičeno zahtevali od prevajalcev Dostojevskega, da so epileptiki in kriminalci (vsaj po rodu), od prevajalcev Korenin pa, da so Mandiškega porekla.

Za konec pa, kot bi Čopov Joža rekel: »Pa bohlonej, k' smo prjatl.«

V. Smolej

Teško bi se sprijaznil s trditvijo, da je Hermannu Buhl boljši pisatelj kot Walter Bonatti, in vendar bi, sodeč po prevodih v slovenščino, le moral priznati, da zveni Buhlovo pisanje drugače, čistejše kot Bonattijevo. Buhlovo knjigo »Achttausend drüber und drunter« (Nanga Parbat) je prevedla Lilijana Avčin, Bonattijeve »Le mie montagne« (Moje gore) pa Vitomir Smolej. Teško bi se sprijaznil navkljub Smolejevemu zatrjevanju, da je naloga prevajalca »na veren način prevesti original, ne pa ga popravljati«. Ne bom navajal dolgih citatov iz obeh prevodov, saj jih lahko vsi, ki žele potrditve mojih trditev, preberejo sami, dodal bi le, da za prevajanje ni dovolj le obvladati jezik, iz kate-rega naj bi prevajal, temveč tudi, če ne celo predvsem svojo materinščino. Skratka, da prevajanje ni zgolj verno prenašanje originala iz enega v drug jezik, temveč v našem primeru slovenjenje originala, prelivanje piščeve misli iz ene v drugo jezikovno prakso, ki prinaša s seboj vse jezikovne zakonitosti, nastajajoče skozi zgodovinski in kulturni razvoj nekega naroda, kar lahko preberemo v kateremkoli resnejšem tekstu o prevajalski problematiki. To velja za sleherni prevajalski napor, tudi za prevajanje planinskih tekstov.

Še glede vprašljivosti in spornosti »strokovnosti« (narekovaji so se mi nemara res zapisali, kajti tekst je bil pisan za radijsko oddajo »Odmevi z gora« in ga je šele kasneje urednik objavil v PV). Kar zadeva alpinistično terminologijo, naj si nekaj prevajalskih cvetk, nabranih v knjigi Moje gore Smolej ogleda v 10. številki Alpinističnih razgledov, kjer pa, roko na srce, nisem imel prstov zraven, lahko dodam le, da že napačno prevajanje alpi-

nističnih izrazov, čeprav ne gre le za te (npr. planina namesto gora, itd.), poruši stavčno zgradbo do te mere, da ne zveni več, temveč sem ter tja krepko zaškriplje. Prevajalec pa se potem tolaži, da pač prevaja knjigo, ki nima literarnih pretenzij, kot da bi ne vedel, da vsaka knjiga sodi v krog neke nacionalne literature, pa naj to sama hoče ali ne.

V letu in pol, kar urejum kot sourednik Dnevnikovo sobotno priloga »Svet v knjigah«, sem napisal že vrsto knjižnih ocen, tudi o planinskih knjigah, nekaj so jih objavili tudi radijski »Odmevi z gora« in Planinski vestnik, a vse doslej še nihče ni ugotovil, da to počne človek, ki ni literarni kritik. Literarnih kritikov namreč ne »producirajo« visokošolske ustanove, literarni kritiki nastajajo skozi svoj vrednostni odnos do literature, čeprav nikdar ne bodo vsi Vidmarji ali Inkreti, ker je vsak lahko le tisto, kar je skozi svoje lastno branje, lastno skušnjo, lasten odnos do življenja in sveta, ki ga utemelji na ustreznem teoretskem znanju. Vse, kar sem doslej napisal o planinski literaturi, je skušalo to literaturo obravnavati kot *literaturo* in zato sem tudi Bonattija bral kot literaturo ter prišel do ugotovitve, da prevod ne ustreza, morda razvajen ob prevajalski suverenosti obeh Avčinov in Lipovška in to ne samo v prevodih Kugyjevih del.

Toliko o tem, kajti moje mnenje nikogar ne obvezuje, le opozarja na nekaj, končno sodbo pa naj si ustvari bralec sam. In tako, Vitek, naj le velja, kar je nekoč za brusil Čopov Joža.

Mitja Košir

KRÁSY SLOVENSKA 1, 2, 3/81

Letos stopa slovaška revija, ki z vseh vidikov obravnava naravo, v svoje 60. leto. Ob tem lepem jubileju so s uredniki (glavni

* Uredništvo PV meni, da je s pričujočima zapisoma tema, ki jo je narekovala ocena prevoda knjige Walterja Bonattija *Moje gore*, zaključena.

ur. je dr. Tibor Sásik) še posebno potrudili za mikavno vnanjo podobo, ki je že poprej zaslužila priznanje.

Poleg člankov (L. Čavojský, J. Pacl) in krajših zapisov, ki se nanašajo v 1. številki na jubilej, piše ing. I. Houdek o Slovaški v Ptolemejevem času, M. Šaradin o dolini Vrátna, 32. nadaljevanje razpravljanja o tatranskih vrhovih (I. Bohuš) je posvečeno Ganku (33. in 34. v naslednjih številkah pa M. Kežmarskemu štítu in Mengusovskim vrhom). Ing. V. Bárta si je izbral Bansko Štiavnico, J. Durček popotuje po Bukovinskih vrhovih, D. Dugas išče razgledne poti, J. Vričan popotuje po Visokih Javornikih, medtem ko dr. J. Barta razpravlja o najstarejših prebivalcih slovaških jam.

Uvodna članka v 2. številki govorita o turizmu (ing. M. Kováčik) in turistiki (ing. L. Kányai). J. Vričan nas vabi na gorski hrbet Beskidov, M. L. Gažik na Križno, D. Dugas na razgledni Volovec. Na leseno cerkveno arhitekturo opozarja T. Sásik. O najmodernejši tehniki v jamarstvu razpravlja G. Stibrányi, o ameriškem prostem plezanju (bouldering) na Slovaškem pa I. Koller. Z opremo za smučarsko turistiko se ukvarja ing. L. Leder, s smučarskim alpinizmom pa S. Melek in M. Marenčák. Zimske čare Račkove doline opisuje K. Špánik.

V 3. številki najdemo med drugim prikaz Žiline (A. Franek), rimske, velikomoravske arhitekture (dr. V. Plachá, ing. arch. J. Hlavicová), o 30 letih varstva narave pa govori ing. M. Jurka. V prilogi je opis Slovaškega rudogorja (dr. J. Durček). D. Dugas si je izbral Oslí vrh. Nov način varovanja z zagozdami opisuje V. Procházka. Naravovarstveno problematiko obravnava ta V. Demianová in I. Thurzo.

Bogate so tudi rubrike z novicami iz različnih področij, ki sodijo v vsebinski okvir te revije, ki ima 20 000 naročnikov.

F. V.

DUH KOSI JOŽE ZUPAN

Nekoč bom iztrgal skrivnost tej reki.
Zasadil ji bom vesla v razpenjene grudi
in planil po njenih silovitih brzicah.
Dokler ne bo daleč stran mirno in pohlevno
obležala pod mojimi nogami, kakor dekle
po ljubezenski noči.

RAZPRAVA O ŠPORTNEM PLEZALSTVU »KAM GREŠ, PLANINEC?«

Svoje osebno mnenje v razpravi o športnem plezalstvu, ki jo je spodbudilo glasilo Avstrijskega alpskega združenja, 1981/1, je v letošnji prvi številki objavil med drugimi tudi znani dunajski alpinist in planinski pisatelj Hans Barobek. Takole se je razpisal:

Stara resnica je, da več potrošnikov po-
gojuje tudi manjšo kakovost blaga. Je to-
rej tudi planinstvo potrošniško blago? Ni
treba reči takoj ne. Najprej premislite!
Plezalske vrvi in cepini, ki jih množično
ponujajo v velikih blagovnih hišah, bi
utegnili dati prvi odgovor na tako zastav-
ljeno vprašanje. Če zasledujemo idejo po-
trošništva in pri tem pomislimo na pla-
ninska društva, bomo kaj hitro prišli do
potrošniških združenj. Kajti združevanje
potrošnikov naj omogoča skupne nakupe
za članstvo. Pravzaprav nič slabega. Se-
veda pa je vsaka množica »družba z ome-
jeno zavezo«, če naj verjame nekemu
nemškemu satiriku. In ta množica je tisto,
kar me moti. Tista strnjena oblika, ki po-
trebuje povelja, da bi na gori počela, kar
je početi treba.

Vem, da bi mi ne dali prav, če bi dejal,
da bi v sedanjem položaju planinska zdru-
ženja utegnila več rešiti, če bi ne storila
nič drugega, kot da bi množico oblikovala,
organizirala in usmerjala. Značilnost mno-
žice je, da nima nikoli dovolj prostora.
Ali ni strašno, če pri tem mislimo tudi
na gore. Šele posameznik si vedno najde
svoj prostorček, ne da bi ga bil pravza-
prav iskal. Seveda vem, da bo zdaj sledil
ugovor, češ da množica ni vse. Toda pro-
stor postaja vse bolj utenjen. Zgublja se
na poti, ki je bila nekoč osebna in za-
sebna. Sem torej zagovornik egoizma? Ni-
kakor ne! Le pozabiti bo treba na vse
tisto zvišeno, kar nas je nekoč vodilo in
kar tudi še danes tako radi uporabljamo
za svoj alibi.

Vrnimo se še enkrat k potrošništvu, pred-
vsem pa k izvedenskemu mnenju, da gora
ni posebno težko spremeniti v tržno blago.
Oglejmo si v tej zvezi plezalske šole,
ki v vsaki boljši gorski dolini poganjajo
iz tal kot ljubeznive rožice. Vsi bi bili
radi udeleženi pri donosnem poslu. Seve-
da pod geslom, da gre pri tem izključno
za varnost v gorah. Torej trgovina tudi z
varnostjo!

Planinstvo ima seveda številne oblike. Sla-
bo je, če nobena ni dovolj »velika«, da bi
pokazala, kako majhni smo v primerjavi
z gorami. Take nepopolnosti pa množica
ne bo nikoli doumela. In kaj početi s poj-
mi, ki so pomenili tudi zame v začetku
»parodijo plezalstva«, dokler nisem odkril,

da sem prespal rojstvo »nove« znanosti:
plezanje z rdečimi pikami, uporabo magne-
zije, »buldiranje«, »anarhošport«. Vse to
kopičenje duhovnih abstrakcij privablja
mrožico, da bi se preskusila tudi v taki
pustolovščini.

Priznam, da sem zašel v skrajnost, vendar
si iz tega lahko tudi sam pomagam. Vrnimo
se torej znova k vsakdanjiku in si
oglejmo vse tisto, kar ne pomeni nič manj-
ših stisk in nadlog: društvene pisarne kot
potovalne urade za alpske pokrajine, za-
vetišča kot gostilne brez obratovalnih
omejitev, množice rekreativcev na ozna-
čenih gorskih poteh, lažna potrdila o uspo-
sobljenosti za hojo in plezanje v gorah,
zagotovljeno doživetje gora za predpisano
pristojbino, vse planinsko slovstvo, ki je
eno samo poročilo o drznih odpravah. Se-
veda priznam: vse to in sploh vse, kar
sem povedal, so pretiravanja. Ne priznam
pa tega, da bi naj pozabili, da so tudi
pretiravanja resnica, ki je izgubila svoj
mir. Sam sem svojega že davno izgubil
in ne sramujem se tega tudi povedati.
Res, zanimivo »parodiranje« ...

M. A.

ALPINIZEM NA SPOMINSKIH KOVANCIH

Poljska alpinistična zveza (Poljski Związek
Alpinizmu) je v januarju letos izdala bro-
nasto odličje kot častni spomin na prvi
zimski vzpon na Mt. Everest. Načrt je
napravil znani slikar in medaljer, rektor
umetnostne akademije v Krakowu, prof.

Mt. Everest 17. 2. 1980
Design: Bronislaw Chromy — 100 × 107 mm

Foto Josef Nyka

Bronislaw Chromy. Vlitek prikazuje — velik je 100×107 — na obeh straneh Mt. Everest karavano s plezalnimi prizori. Napis pa je v angleščini in sicer: »Mt. Everest first winter ascent 17. Febr. 1980 — Polish expedition — Andrzej Zawada leader.« Potem pa sledo imena udeležencev, zveznega oficirja in štirih šerp. Spominski kovanec ima pri numizmatikih veliko veljavo, saj je bilo vlitih le 50 primerkov — za udeležence v ekspediciji, podpornike in zaslužne sodelavce.

Josef Nyka

ŠPORTNO PLEZALSTVO V SOVJETSKE ZVEZI

Začetki športnega skalnega plezalstva, kot to zvrst imenujejo v Sovjetski zvezi, segajo v leto 1947, ko ga je na tečaju za inštruktorje na Kavkazu utemeljil zaslužni trener I. Antonovič. Že leto zatem so priredili na Kavkazu prvo tovrstno uradno tekmovanje. Dve leti nato so ga preselili na Krim, kjer od takrat naprej potekajo vsa pomembnejša državna tekmovanja. Prve tekme so bile zgolj v posamičnem plezanju v 30 do 40 metrov visokih stenah. Udeleževali so se jih vodilni alpinisti iz vse države. Leta 1952 je bilo izvedeno prvo državno prvenstvo. Takrat so uvedli še plezanje v navezi, ki sodi odtlej s svojima variantama (Krim ali Dombai) v standardni program.

Najboljša plezalca v 50. letih sta bila med drugimi Boris Romanov, sedanji predsednik sovjetske planinske zveze, in Nikolaj Krajnov, zdaj predsednik komiteja za skalno plezanje.

V Sovjetski zvezi je športno plezanje danes poleg alpinizma druga disciplina plezalstva. Z njim naj bi pripravljali mlade športnike za visokogorski alpinizem, aktivnim alpinistom pa ponujajo možnost treniranja skozi vse leto. Seveda je zdaj takšno plezalstvo številnim poglavitna športna disciplina, v kateri si prizadevajo doseči visoko usposobljenost. V najnovejšem času sodeluje na različnih tekmovanjih letno nekako 9000 aktivov iz 86 klubov. Vsako drugo leto je na vrsti zvezno prvenstvo na Krimu, poleg tega pa prirejajo še prvenstva sindikalnih športnih združenj, republiška, področna in študentska prvenstva ter številna manjša tekmovanja. Sedanji vrhunski tekmovalci so mojster športa Valerij Balezin in Aleksander Demin iz Sverdlovska ter Mihail Turkevič iz Sevastopola. Valerij Balezin je sicer tudi kandidat za mojstra športa v alpinizmu: leta 1980 je opravil 12 vzponov na pamirске vrhove s težavnostno stopnjo V B.

Tudi za naraščaj prirejajo tekmovanja, in sicer za mladino od 12. leta naprej, prav tako pa obstajajo posebne skupine za tre-

ning na nekaterih otroških in mladinskih športnih šolah. Tako v Sverdlovsku delujeta kot trenerja že omenjena Balezin in Demin.

Mednarodna tekmovanja prirejajo v Sovjetski zvezi v tej športni zvrsti od leta 1976 naprej, in to vsako drugo leto. Najprej so potekala v strminah ob jezeru Riza na Kavkazu, pozneje pa so jih prav tako preselili na Krim. Sestavek, v katerem — toliko za pojasnilo — ni niti besedice o nevarnostih tega športa, kaj šele o morebitnih nesrečah pri tem, smo povzeli po letošnji marčni številki vzhodnonemške planinske revije »Der Tourist«.

M. A.

POJDI PLEZAT V LEDU!

Kadar govorimo o plezanju v ledu, običajno pomislimo na dejanja alpskih klasikov, denimo v Eigerju ali na Monte Rosi. Toda kot se pri plezanju v skali težišče vedno bolj prenaša na športno in prosto plezanje, so zadnja leta prinesla tudi v ledu znatne premike. Vendar tudi v takih primerih ne bi smeli pozabljati na resnične podvige pionirjev. Če samo pomislimo, s kako skromnimi tehničnimi sredstvi so bile preplezane vse velike stene v Alpah, tedaj nam pač ne preostane nič drugega kot občudovanje.

Dandanes skoraj ni mogoče več natančno določiti, v katerem času so si plezalci prvič drznili v poledenele strmine. Engandinski gorski vodnik Christian Klucker sodi gotovo med nje, saj je že leta 1890 skupaj z nekim gostom preplezal severovzhodno steno Piz Rosega, v istem letu pa je že našel tudi prehod skozi severovzhodno steno Lyskamma. Kljub razmeroma primitivnim pripomočkom so zatem iz leta v leto preplezali vedno težavnejše stene. In ni minilo veliko časa, ko so bile obvladane skoraj vse velike ledene strmine.

Med drugo svetovno vojno je bilo v alpskih stenah tiho, toda že kmalu nato se je nadaljevalo iskanje še težavnejšega ledu. Tako je leta 1962 Walter Bonatti skupaj s Cosimom Zapellijem postavil nov mejnik, ko se jima je posrečil vzpon čez poledenelo in divjo severno steno Grand Pilier d'Angle v montbliškem pogorju. Takrat in še precej let zatem je veljala ta skoraj navpična smer za najtežjo alpsko plezarijo v ledu. Tako so že takrat preplezali večino slovityh alpskih sten tudi v ledu in zdelo se je, da so poslej možne le še variante.

Toda nova generacija plezalcev v ledu je pred nekaj leti našla docela novo možnost — poskušati so se začeli na zamrznjenih slapovih. Možnosti so se našle v Kanadi, na Norveškem in Škotskem. Že pri ogledu takih smeri se je bilo mogoče

dodobra nalesti strahu. V središču zanimanja pa so se bolj in bolj znašli škotski slapovi. In tako ledni plezalci iz vsega sveta potujejo vsako zimo v Fort Williams, da bi se tamkaj preizkusili. Domala navpični zaledeneli curki se ponašajo z višinami do 400 metrov. Četudi so večino smeri preplezali že pred leti, te v nobenem primeru niso lahke.

Prav v zadnjem času si je pridobilo športno plezanje v strmem ledu obilo privrženecv tudi v Alpah. Več primernih smeri so odkrili v Franciji in Švici, kjer je za tovrstno zabavo posebno primerna soteska Schöllenen. Sicer pa na zamrznjenih slapovih priporočajo plezanje s pomočjo 45-metrске vrvi, varovanja so možna le s pomočjo lednih vijakov ali cevastih spiral, v kolikor si plezalci ne uredijo primernih stojšč ob robu ledenega slapu.

K opremi plezalcev v ledu sodijo poleg trdnih derez in čelade dve ledni kladivi oziroma kladivo in sidrni cepin. V načelu je mogoče v ledu plezati prav tako kot v skali. Gotovo pa je, da je plezanje v ledu izredno zahteven in nemara tudi zato tako navdušujoč šport, zato ga tudi gojijo v skladu s tem. Plezalci morajo biti vsekakor telesno in duševno na višku svojih

sil. Nadalje so nujno potrebne izkušnje ter sposobnost pravilnega ocenjevanja toplotnih in lednih razmer. Pretenka plast zmrznjenega slapa zlahka počí, se prelomi ali celo zruši vso ledeno kaskado. Tudi nenadne otoplitve z gotovostjo vodijo k enakemu izidu. Nadaljnje podrobnosti o najnovejši tehniki plezanja v ledu in različnih tovrstnih smereh je najti v lanski juljski številki revije »Alpinismus« v daljšem članku z naslovom »Go climb an Ice«, ki je opremljen tudi z odličnimi in zelo nazornimi fotografijami.

M. A.

900 SKAL

Doslej je že dvajset vzhodnonemških alpinistov preplezalo vseh 913 peščenjakovih skal »Saške Švice«. Po mesečniku Der Tourist povzemamo, da se je kot dvajseti priglasił Heinz Kittner, star 52 let, iz Radeberga, aktiven planinec in funkcionar DWBO. Avgusta 1980 je kot zadnjo preplezal Jäckelfels. Kittner pleza že 35 let in je doslej preplezal že 4700 smeri in variant.

Józef Nyka

razgled po svetu

SPOTOMA NA RIBOLOV

Tudi na Norveškem je to lažje reči, kot storiti, četudi imajo v tej deželi skoraj četrť milijona postrvjih jezer. Kljub temu si ni mogoče niti zamisliti skandinavske ture — piše samo z začetnicama označeni poročevalec v eni izmed številčk revije »Alpinismus« — na kateri ne bi spotoma poprijel za ribiško palico. Pri tem ne gre niti za zagrizeno ribištvo niti za lov na izjemno dragega lososa. Kar vam hočem povedati, je le to, da si na poti po Norveški kdajpakdaj sami specite sveže ujeto postrv.

K predlogu naslednje informacije: vsak trnkar mora imeti na Norveškem najprej državno ribiško dovoljenje za sladke vode, na morju ali ob njem je ribarjenje prosto in brezplačno. Letos velja takšno dovoljenje nekako 30 kron, dobiti pa ga je mogoče na vsaki pošti. Toda k temu pogosto potrebujete še dodatno krajevno dovolilnico, kajti tekoče vode in jezera so na Norveškem večinoma v zasebni lasti. Šele nato lahko pride do namakanja. O tem pa vedo seveda največ domačini. V nasprotnem primeru vam priporočamo knjigo »Ribolov

na Norveškem«. Mimogrede rečeno je ribolov zanimiv zgolj na severu in vzhodu Norveške.

Upoštevati je tudi določilo, ki pravi, da je treba vse ribiške priprave, ki so že bile v porabi zunaj Norveške, najprej razkužiti. Izkušnje so jih namreč izučile, da je mogoče njihove čiste vode zlahka spraviti iz ravnotežja. Dokazano je tudi, da je zahodnoevropska industrija doslej že v znatni meri škodovala norveškim vodam. To je bilo najbolj očitno v južnem delu pokrajine Telemark in na visoki planoti Setesdal. Tamkaj prihaja v rekah in jezerih vsako pomlad do ribjega pomora, ki ga povzročajo nesnaga in plini iz evropskih tovarn. Velike količine škodljivih snovi potujejo v ozračju deloma tudi proti severu in dežujejo nad južno Norveško. Čez zimo obležijo strupene snovi na snegu in ledu, spomladanske odjuge pa jih nato v kratkem času odplaknejo v reke in jezera. Ribe prav v tistem času množično poginjajo zaradi pravcate zastrupitve. Na prvi pogled sicer neverjetno, vendar žal še preveč resnično!

M. A.

VISOKOGORSKO SMUČANJE S HELIKOPTERJI

Po švicarski planinski reviji (DIE ALPEN — LE ALPI — LAS ALPS — LES ALPES), ki jo vsak mesec izdaja švicarski alpski klub, povzemamo zanimivo razpravo o omejevanju in prepovedi visokogorskih smučskih helikopterskih poletov v planinski svet.

Naš cilj, zagotavlja avtor tega sestavka E. Widmer, je varovanje planinskega sveta pred intenzivno turistično izrabo tudi s helikopterji, ki so namenjeni predvsem za turistično-letalsko dejavnost. Pri tem ne gre za učne polete niti ne za polete za prenos materialov za gradnje niti ne za oskrbovanje planinskih postojank, za razne meritve itd., seveda pa so pri tem izzeti poleti za reševanje ponesrečencev v celotnem pogorju. Zanimivo je poročilo delovne skupine, ki je imela nalogo preučiti problematiko »turističnih poletov v planinah«.

Takole pravi poročilo:

Mir pred viharjem — oziroma pred novo smučarsko sezono? Reklamni vrvež za »Heli-Skiing« (helikopterski smuk), tako se ta zvrst iz Kanade in ZDA, uvoženega smučanja pač imenuje, se je spet pričel z vso vnemo.

Problem turističnih poletov v planinah torej ostaja odprt še naprej. Še več, zaradi pritožb proti uveljavitvi »uporabnostnega dovoljenja za natančno označbo planinskih pristajališč s koordinatami«, je to dovoljenje švicarski zvezni urad za promet in energetsko gospodarstvo preklical že 13. julija 1979. Zavaljo tega se je ta delovna skupina ravnala po tem dejstvu in ni pozivala, naj bi javljali »nedovoljene helikopterske polete v gorah« (tako kot je na primer to objavil mesečnik Die Alpen).

Seveda pa je ta preklic sprožil nekaj živahnih intervencij, predvsem pri švicarskem aeroklubu SAC. Želeli so predvsem zvedeti, kateri vzroki so narekovali ta preklic. Omenjena skupina pa na vse to odgovarja na kratko: Če se aeroklub SAC zavzema za upoštevanje zakonske pravice po »predpisih o zračnem prometu LfV«, potem to ne pomeni nobenih ugodnosti in privilegijev za člane aerokluba SAC, temveč je to elementarna dolžnost, ki jo mora spoštovati sleherni državljan. Naše aktivno delovanje, nadaljujejo, ima namen, da bi gorski svet obvarovali pred tehničnimi pritiski — sem pa seveda sodijo tudi helikopterji. Navedeni predpis o omejitvah pa ne izključuje niti učnih poletov niti ne poletov za prenos gradbenih materialov ne poletov za oskrbovanje planinskih koč, poletov za meritve itd. Nikoli ne bomo privolili, zagotavljajo v svojem poročilu, da bi podpirali kakršnekoli špekulacije nekaterih podjetij, ki skušajo svojo preveliko helikoptersko kapaciteto prodajati tudi na tak način. Vzemimo za primer komite

z oznako RFGOE (regionalna planska skupina Oberengadin). Izdelal je projekt, po katerem naj bi prestavili in povečali planinska pristajališča v Oberengadinu. Po dvomljivih podatkih o sodelovanju z raznimi organizacijami, npr. z aeroklubom SAC, so bili osnutek, ki je obšel pravilno pravno pot, neposredno izročili uradu za zračni promet in ga od tu usmerili v zahtevni postopek. Izkazalo pa se je, da aeroklub SAC ni odprl razpravnega postopka in zato o tem še nima (ne more imeti) svojega uradnega stališča.

V začetku leta je potekal razgovor med delegacijo delovne skupine in predstavniki zveznega urada za civilno zračno plovbo. V razpravi so obravnavali seznam planinskih letalskih pristajališč, njihovo natančnejše označevanje in postopke pri vsakodnevni prekrških. Pri tem ni šlo za morebitne odločitve, ampak le za izmenjavo informacij in mnenj.

Aeroklub SAC, njegove sekcije in člani tega kluba se ne bodo samo »verbalno«, tako kot imajo zapisano v statutih, zavzemali za gorski svet, temveč tudi v praksi. Delovna skupina se zato upravičeno sprašuje: Ali je problem zaščite v današnjem času in v obstoječem pravnem sistemu sploh mogoče še kako drugače rešiti? To vprašanje se spričo najnovejšega primera še bolj glasno zastavlja: v Franciji so v sedemdesetih letih predpise o helikopterski smuki občutno postrlili in to šele po tem, ko so ugotovili mnogo prekrškov in drugih pripetljajev. Zavaljo tega so zelo zmanjšali planinska letalska pristajališča. Po najnovejših napovedih pa bo v letošnji zimski sezoni v Franciji prepovedana vsakršna helikopterska smuka v gorskem svetu.

B. T.

ŠTIRI NAJVAŽNEJŠE SVETOVNE PLANINSKE REVIIJE:

IWA TO YUKI — Japonska, izhaja dvakrat na mesec v japonskem jeziku in v povzetku tudi v angleščini. Naslov: The IWA TO YUKI, ed Tsunemichi Ikeda, Yama to Keikoku CO Ltd., 1-1-33 Shiba Daimon, Minato-ku, Tokio, 105 — Japonska.

MOUNTAIN — Anglija, izhaja dvakrat na mesec. Naslov: Mountain Magazine, 3, Edgedale Road, Sheffield 7 — Velika Britanija.

RIVISTA DELLA MONTAGNA — Italija, izhaja četrtletno. Naslov: Rivista della montagna, Corso Moncalieri 23/d, I-10131 Torino, Italija.

LA MONTAGNE & ALPINISME — Francija, izhaja četrtletno, naslov: La Montagne & Alpinisme, C.A.F., 9, rue la Boétie, F-75008 Paris, Francija.

**NA KAJ NAJ BO AMATER —
FILMSKI SNEMALEC PRI NASTAJANJU
PLANINSKEGA FILMA
PREDVSEM POZOREN**

Kritične pripombe in uporabne napotke je znani nemški alpinist in amaterski filmar Ulrich Link strnil v naslednje:

Najprej ugotavlja: Združevanje vzponov v poletnih in zimskih razmerah gotovo ne omogoča nastanka dobrega filma, hkrati pa še tudi ne pomeni dokumentacije. Med vzponi in spusti posnete sekvence iz smeri same le redko zadoščajo za temeljito informacijo. Drugače povedano, kar bi bilo treba informativno prikazati o posameznem področju, vrhu ali plezalski smeri, je to mogoče neprimerno natančneje storiti ob statičnem diapozitivu kot pri tekočem in sinhroniziranem filmu. Kdorkoli ima torej v mislih takšen informativen film, naj že poprej natanko premisli, če bo s svojimi sredstvi in možnostmi lahko dosegel svoj namen.

Za vsak filmski podvig je pač neizogibna dosledno izpeljana rdeča nit. Film je treba vselej zasnovati in izpeljati na čimbolj zaključeno temo. Tako kot pripoved ne prenese miselnih preskokov, tako se je treba tudi pri filmu izogibati časovnim skokom in neurejenosti.

Prav tako se je treba pri logični gradnji filmskega dogajanja izogibati slikovnih skokov. Snemalec bi moral med delom prestando misliti na končno podobo filma. Nasploh sodijo časovni in slikovni skoki pri amaterjih med najpogostejše napake. Na filmsko-tehnično področje pa sodi naslednje: avtomatična osvetlitev sicer znatno olajšuje snemanje, toda avtomatika sama ne more odločati, ali je slikovno najpomembnejši motiv, po katerem bi bilo treba naravnati osvetlitev, tudi v resnici pravilno osvetljen. Tudi »zum« je gotovo čudovita zadeva, toda preveč podjetnosti pri njegovi uporabi je vse prej kot smotrna slikovna režiža.

Naslednje zelo občutljivo poglavje tvorijo ton, glasba in besedilo. Popevkarske plošče so za opremo planinskih filmov izjemno redko uporabne. Enako ni nikakršne potrebe, da bi tovrstne filme opremljali s pretiranim vriskanjem ali celo jodlanjem. Skrajna previdnost je na mestu tudi pri klasični glasbi, saj neprimerno razvrščanje Beethovna, Mozarta, Čajkovskega, Sibeliusa, morda pa tudi Brucknerja in Wagnerja, ni samo grozotno, ampak že prav barbarstvo.

Popolna tišina je največkrat, če je pravilno postavljena, še najboljše sredstvo, da dosežemo napetost.

Komentar ali besedilo načelno ne smeta nikoli pojasnjevati slike, razen če niso pojasnjevalne pripombe nujno potrebne za

razumevanje slike. Filmska besedila morajo biti hkrati govorljiva, kar vnaprej pripravljene stavke vse prevečkrat niso. Pa še nekaj: kdo neki si sploh lahko zapomni med ogledom filma vrsto enkrat omenjenih številok o višinah posameznih vršacev. Pa imena, še zlasti manj znana, bi kazalo izgovarjati jasno in razumljivo. Pri vsem tem pa bi gotovo ne smeli pozabiti, da mora biti besedilo seveda docela usklajeno z zaporedjem slik in motivov.

In končno, kar smo že nič kolikokrat povedali in zapisali — začetek in konec vsakega filma sta rez in montaža. Načelno velja, da pri obojem ne moremo biti nikoli dovolj dosledni. Docela nemogoče bi bilo, če bi gradivo preprosto zleplili tako, kot smo ga bili posneli. V prvem postopku je treba izrezati vse neposrečene posnetke, še zlasti tiste, ki so bili napačno osvetljeni. Nato je treba iztrebiti vse nepotrebne dolžine. Na tej stopnji filmskega oblikovanja mora biti vsak avtor do samega sebe do skrajnosti strog in pripravljen na odpovedovanje. Seveda je vsakdo čustveno navezan na svoje posnetke, toda kaj mu to pomaga, prav tu je treba biti najbolj neusmiljen.

Kot je znano, je filmanje lahko, pravijo celo, da je lažje kot fotografiranje. Toda ustvariti film, čisto pravi film, tega pa je treba oblikovati po temeljitem razmisleku, s točno zastavljeno idejo in po načrtu. Prav v tem pa je najhujša težava. Največkrat je to izrecno dolga in naporna pot, ki je polna ovir in razočaranja. In vendar je hkrati ta pot neizmerno očarljiva in vabljiva, saj prinaša bogate izkušnje tako na tehničnem kot tudi na duhovnem področju.

M. A.

**PRIPOROČILA UIAA ZA EKSPEDICIJE
IN TREKINGE**

Ekspedicije in trekinci prinašajo deželam, ki so njihov cilj, nekatere pozitivne stvari, kot so to finančni dohodki in medčloveški stiki. Prinašajo ali povzročajo pa tudi prenekatero težavo ali problem. Razdelitev dohodkov od odprav in trekingov še povečuje že tako huda nesorazmerja, iz katerih se nato rojevajo dodatne človeške in socialne težave.

Domače prebivalstvo, ki je še zelo navezano na zemljo in naravo, doživlja ob takšnih priložnostih pravcate šoke, ko se mora nenadoma in vse pogosteje soočati z visoko tehnično civilizacijo. To velja še prav posebej za velike odprave z najmodernejšo opremo, seveda pa tudi za komercialno organizirane trekinge, ki zagotavljajo udeležencem takšno udobje, ki ni

ma niti najmanjšega opravka z značilnostmi obiskane dežele.

Posebno poglavje je uporaba ali izraba domačih virov za preskrbo odprave ali trekinga, saj posredno ali celo neposredno ogroža redno preskrbovanje domačega prebivalstva. Posebno uporaba lesa za taborne ognje in kuhanje že sili domačine k temu, da si morajo iskati les za svoje potrebe vedno dlje od naselij. Vse hujše postaja tudi onesnaževanje okolja, posebno s fekalijami v bližini običajnih počivališč, in s številnimi drugimi odpadki. Tudi njihovo zakopavanje še posebno v baznih taboriščih ni trajna rešitev.

Za odpravo vseh naštetih in še prenekaterih drugih pomanjkljivosti bodo morali poskrbeti najprej organizatorji oziroma vodje odprav ali trekingov, na vse tovrstne probleme pa bo treba opozoriti tudi vlade prizadetih držav. Posebna komisija UIAA zato predlaga med drugim, da bi morale biti v prihodnje vse odprave preskrbljene z zadostnimi količinami goriva za ogrevanje, kuho in tudi za potrebe nosačev. Vodje odprav bi morali poskrbeti, da bi sami nosači po nepotrebnem ne uničevali že tako skromnih gozdov. Glede onesnaževanja okolja komisija predlaga, da bi bilo treba v prihodnje vse odpadke obvezno sežgati na kraju samem ali pa jih odnesti nazaj v dolino, če so iz negorljivih snovi. Nujno bo treba poskrbeti tudi za razkužitev fekalij. Če teh priporočil ne bi upoštevali, bi imelo za posledico preklic soglasja za nadaljnje odprave. Izdelati pa bo treba tudi natančen seznam vseh prepovedanih materialov, kot so to na primer najrazličnejše posode za spreje, zaradi njihove eksplozivne nevarnosti. (Po objavi v letošnji februarjski številki švicarske revije »Die Alpen«.)

M. A.

IZ TURISTA 2/81

V uvodniku so prikazani Bosňáci v so-seščini Krkonošev (prof. Z. Šmid). A. Chromý razmišlja o osnutku zimskih izletov do 1985; ob bližnjem poletnem turističnem zletu se nanj navezuje opis Nachoda in njegove okolice (dr. K. Sokol). J. Hégr opozarja na Jiráskovo pot (153 km) po Orlickih gorah (najvišji vrh 1115 m). R. Slavík opisuje Hazmburk, ing. J. Rachota Liberec, V. Doušek v sliki in besedi enega izmed kotičkov v Slovaškem raju (Prielom Hornádu), ing. E. Loudňová pa Kubínsko hol'ó (zah. od Tater). Poljsko stran Jizerskih gor prikazuje dr. B. Zelin-ka. T. Palata opisuje spalne vreče v ČSSR. Z učnima potema na Křivoklatskem nas seznanja J. Čeřovský. O zimski hoji razmišlja F. Martiš.

F. V.

PETR RYBÁŘ: ČELENKA MATKY ZEMĚ

Expedice do Kašmírského Himaláje. Hradec Králové, Kruh 1980. 224 str.

1. septembra 1976 je iz Kraljevega Gradca odšla s posebnim tovornjakom na pot 14-članska češka alpinistična odprava. Njen cilj je bila gorska skupina Nun-Kun v Kašmírski Himalaji. Bazno taborišče (4950 m) so postavili 1. oktobra, naslednji dve v 1800-metrski SZ steni Nuna v presledkih nekaj dni, in 27. in 28. oktobra se je prvenstveni vzpon čez steno na mogočni piramidasti vrh (7135 m) zmagovito končal. 9. decembra so bili doma. V obe smeri so potovali čez Jugoslavijo.

Dr. Petr Rybář (r. 1944), po stroki zoolog, je eden izmed vodilnih čeških naravovarstvenih delavcev in član mednarodnega naravovarstvenega združenja pri Unescu. Napisal je vrsto strokovnih člankov, zraven tega potopisov in drugih prispevkov. Kot odličen fotograf je posnel na desetih zavarovanih ozemel doma in na tujem, v Evropi in Aziji. Bil je edini naravoslovec, ki se je udeležil odprave, zato ne opisuje samo njene gorniške plati, ampak opozarja v besedi in sliki tudi na pokrajino, po kateri so potovali, ne nazadnje z vidika njenega zavarovanja.

Čeprav ne gre za osemtisočak, ampak za trezno premišljen in mojstrsko izpeljan vzpon na odmaknjeno goro v senci najvišjih vrhov in za zgleden grafični dosežek, še moramo zamisliti nad naklado: 28 450!

F. V.

MILAN ČEPELKA, ING. LADISLAV JIRÁSKO: JULSKÉ ALPY

Lysá nad Labem, TJ Slovan 1979. 72 str. 9 grebenskih zemljevidov.

Agilna planinska delavca v odseku za visokogorsko turistiko pri lyškem športnem društvu Slovan sta za češke obiskovalce naših gora pripravila izveček informacij o Vzhodnih Julijskih Alpah. Pri tem sta se ozirala na planince, tabornike in turiste, ne glede na to, kako bodo prišli k nam. V uvodnem poglavju so splošni podatki o gorstvu, o poteh in kočah, kampih in dostopih, dolinah in izhodiščih, ponazorjeni s shematskimi zemljevidi in risbami. V šestih poglavjih o posameznih gorskih skupinah (Triglav, Krn in Bohinjske gore, Škratica, Razor in Prisojnik, Jalovec in Mangart, Kanin) najdemo opise, podatke o planinskih kočah, dostopih in vzponih na vrhove.

Kljub zunanji skromnosti bo vodnik opravil svoje poslanstvo: v nekaj mesecih je prva naklada pošla.

F. V.

INFORMATOR

PD Viharnik v drugi letošnji številki svojega »Informatorja« objavljala poročilo z občnega zbora. Iz kronike društvenih izletov (Snežnik), Kako smo hodili na Čebine, Dva dni na Vršiču, V grapah Begunjščice itd. Informator izhaja že 4. leto, urednik pa je Miha Lesar.

SIGNALI, POSEBNA IZDAJA

Poštarji tudi v posebni izdaji svojega glasila, ki so ga izdali ob 20. letnici Podjetja za PTT promet, Ljubljana, niso pozabili planincev. V njem sporočajo, da imajo zdaj že 1500 članov. Društvo sestavljajo skupine PTTT podjetja iz Kranja, Nova Gorica in Novo mesto in seveda, ljubljanska skupina.

V tej številki med drugim tudi piše: »PD PTT Ljubljana aktivno sodeluje tudi z drugimi PTT in planinskimi društvi v ljubljanski regiji in zunaj nje. Še posebej se trudi, da bi poglobili bratstvo in sodelovanje med planinskimi in drugimi društvi v Sloveniji in Jugoslaviji, gojili tradicije NOB in jih prenašali na mlajše rodove, utrjevali organizacijo PD in v svoje vrste vključili čim več novih, mladih aktivnih članov.«

SPD STARA GORICA

SPD Stara Gorica bo v kratkem pripravila proslavo ob 70 letnici, ko bodo ob tej priložnosti organizirali tudi razstavo o začetku planinstva v Posočju. Predvideno je, da bi ta prikaz organizirali sredi novembra letos. V ta namen planinci SPD Stara Gorica že resno pripravljajo program, v katerega žele vključiti tudi film Triglav-ske strmine in pa bogat kulturni program.

NARODNI PARKI V NEMČIJI

V Zvezni republiki Nemčiji je 66 narodnih parkov in pet širših zaščiteneh področij. Najmanjši park meri 3800 ha, največji pa 290 800 ha. Skupaj pa ti parki merijo 5 500 000 ha, z zaščiteneimi področji pa 5 610 000. Zvezna republika Nemčija meri 247 971 km², torej predstavljajo ta zaščitena področja dobrih 25 % skupne površine.

PD VUZENICA-MUTA

PD vključuje v svoj krog že blizu 300 članov, predvsem imajo razvito področje dela med mladimi planinci, saj so jim uspeli

akcije ciciban-planinec in pionir-planinec. Treba je poudariti, da sodelujejo v teh akcijah tudi starši. Akcije društva podpirajo TTKS, SLO in krajevna skupnost. Letošnji program dela vsebuje med drugim tudi nalogo, da bodo uredili kočjo Planinec.

PLANINSTVO IN LOKALNI ČASOPISI

Da se planinstvo vedno bolj pojavlja v lokalnih časopisih potrjujejo tudi Savinjske novice, glasilo Občine Mozirje.

V februarški številki najdemo oceno Fickove knjige »Kamniške in Savinjske Alpe«. V marčevi številki pa Franc Pahovnik piše o planinsko-smučarskem tečaju na Menini in o Gornjegrajčanih, ki so bili na Stolu (med njimi je bilo 37 mladincev). V prispevku je govora o zblíževanju med planinci Gornje Savinjske doline.

Želeli bi, da bi bilo to zblíževanje širše. Zato je škoda, da PD Gornji grad ni vključilo v program MDO in v program PZS zleta planincev in borcev Savinjske in Tuhinjske doline, na Menini 4. 7. 1981. Zlet in morebitni pohod ob spomenikih NOV bi bila lepa priložnost, da bi planinci spoznali partizansko gibanje na tem področju.

Franc Ježovnik

ZANIMIVO JE TUDI »OBROBJE SAVINJSKE DOLINE«

Med planinci, ki radi zahajajo na obrobje Savinjske doline, so tudi člani PD Ljubljana-matica. Pred leti so skupaj opravili Savinjsko planinsko pot. Zadnje nedeljo v marcu pa so prehodili Trimčkovno planinsko pot. V začetku marca so se povzpeli na Kamnik, Hom, Golavo, zadnje nedeljo v marcu pa na Dobrovlje.

To značko je doslej prejelo okoli 2000 planincev. To potrjuje, da je obrobje Savinjske doline vedno bolj obiskano. In še: MDO za Savinjsko pot komaj sproti izdaja nove vodnike.

Franc Ježovnik

GORSKI POPOTNIK

PD SAP-VIATOR je izdalo prvo številko glasila Gorski popotnik. Osnovni namen je obveščati člane o delu v PD. Že na drugi strani zasledimo ponudbo pomoči sindikatu v posameznih TOZD pri organizaciji izletov. Na naslednjih straneh je kratek opis možnosti bivanja v koči na Planini jezero, ki jo ima PD v najemu in jo v poletnih mesecih redno oskrbuje. Potem sledijo opisi izletov in program tur

za letos: pohod na Triglav, Grossvenediger, Velebit, Mojstrovka, Ojstrica, po Slovenski planinski poti itd. Mladi planinci opisujejo vtise in doživetja s tabora pionirjev-planincev v Bavšici. Ne manjka pa tudi utrinek doživetja s prve plezarije. Glasilo zaključuje še drobna obvestila o tem kdo zbira članarino, kdaj si je možno sposoditi opremo ali knjige z lastne knjižnice itd.

Naslednja številka Gorskega popotnika bo izšla jeseni.

Marinka Koželj

PD PTT LJUBLJANA

PD PTT Ljubljana in Planinsko smučarsko društvo »Poštar« iz Novega Sada sta podpisala listino o pobratenuju obeh društev. To se je dogodilo v slovesnem vzdušju v soboto dne 11. aprila v dvorani Podjetja za PTT promet v Ljubljani.

MO PD ŽELJEZNIČAR, ZAGREB:

Mladinska sekcija tega društva občasno izdaja svoje glasilo z naslovom OSA. Glasilo je razmeroma obsežno, težave pa imajo s tiskom in distribucijo. List je ciklostiran, vsebinsko pa je orientiran na mladinsko planinsko dejavnost v tem društvu. Prosijo za morebitne prispevke.

TRENTARSKA MUZEJSKA ZBIRKA

Bogata zbirka, ki je na voljo planincem, turistom in izletnikom, je v poletnih mesecih deležna razmeroma velike pozornosti. Oskrbnik muzejske zbirke Mirko Zorč nam je dejal, da jih je vsak dan čez 30. Muzej bi potreboval tudi ustrežnejšo propagando v tujini, ker se tuji turisti za take zbirke zelo zanimajo. Lahko bi uredili tudi muzej s planinsko floro, pa za zdaj ta ideja ni naletela na razumevanje, čeprav so za to prostori na voljo.

VELESALOM »MENINA« 1981

V nedeljo, 22. 3. 1981, je bilo na Menini planini že četrtič meddruštveno tekmovanje planinskih društev občine Mozirje. Tekmovanje je spremljalo lepo vreme; snežne razmere so bile ugodne.

Na okrog 1000 m dolgi progi z 35 vratci so med posamezniki zmagali:

Mladinci do 15 let: 1. Rajko Škrubej, PD Luče, 2. Franjo Naraločnik, PD Ljubno, 3. Robi Stradovnik, PD Gornji grad.

Mladinci od 15—35 let: 1. Marko Krznar, PD Gornji grad, 2. Darko Kovšak, PD Gornji grad, 3. Jože Kramer, PD Solčava.

Dekleta — enotna kategorizacija: Erika Podmeninšek, PD Ljubno, Jožica Tiršek,

PD Gornji grad, Marija Roban, PD Solčava. Starejša skupina — moški nad 35 let: Stanko Podmeninšek, PD Ljubno, Peter Deleja, PD Mozirje, Bojan Naraločnik, PD Ljubno.

Ekipno je zmagalo PD Gornji grad. Skupaj je tekmovalo 86 planincev. Zahvaljujemo se vsem, ki so pomagali pri organizaciji tekmovanja, zlasti radioamaterjem PD Domžale.

Na svidenje na 5. meninskem veleslalomu leta 1982!

Ivko Poličnik

OD BOHORJA DO KUMROVCA

Planinci železničarji iz Zagreba radi obiskujejo slovenske gore. Večja skupina je pred kratkim obiskala Zasavske gore od Bohorja do Kumrovca. Šli so od vasi Raštanj do Pokojnika, ko so na Gorah pri Bistrici ob Sotli srečali skupino prijateljev — planincev; v sami Bistrici ob Sotli pa so se pridružili planincem-železničarjem, ki so se sem pripeljali z vlakom. V planinskem domu na Gorah niso dobili juhe, ker prodajajo le kompletna kosila, kar so sprejeli z negotovanjem (upravičenim). V Kumrovcu so obiskali rojstno hišo tovariša Tita in Spominski dom borcev in mladine Jugoslavije. Pot, po kateri so hodili, sodi v planinsko vezno pot Kumrovec—Kum, na kateri je 15 kontrolnih točk.

Josip Sakoman

NAŠ PLANINEC

PD Dol pri Hrastniku v svojem glasilu Naš planinec (letnik 5, št. 16) objavlja med drugim: Uvodnik — Planinska pot spominov NOB občine Hrastnik, programe izletov za letos ter programe dela odsekov društva. List Naš planinec so tokrat izdali v 200 izvodih, ureja pa ga uredniški odbor Franc Klemenc, Drago Kozole in Toni Paulič.

PLANINSKI POHOD DOBROVLJE

PD Polzela je v aprilu organiziralo drugi planinski pohod na Dobrovlje. Osnovni namen je bil, spoznati del Dobroveljske planote in spomenike padlim borcem pod Grmado (898 m).

Zborna mesto je bilo nad kmetijskim posestvom Zovnek. Kolona je šla čez Srednji Podvrh, mimo Hlasteja, Strojanška, Orešnika in Brezovnika. Od tu pa po »partizanski cesti« do spomenika NOB. Pri spomeniku je bila krajša spominska slovesnost.

Vračali so se po stari opuščeni planinski poti (Destovnik—Orešnik), po novi vozni poti od Orešnika do lovske kočice pod Grmado. Tu so udeleženci dobili čaj in si odtisnili poseben spominski žig. V dolino

so se spustili mimo razvalin žovneškega gradu (411 m) in ob novo nastalem žovneškem jezeru (zajezitev Trnavce) prišli na zborna mesto.

Pohod je bil posvečen 40-letnici OF. Pokrovitelj pohoda sta bila savinjski MDO in ObTKS Žalec.

B. J.

TRADICIONALNO SREČANJE PLANINCEV IZ SLOVENIJE IN HRVATSKE

Ob Dnevu železničarjev so planinci PD Železničar iz Zagreba organizirali srečanje, na katerem so se pozdravili planinci iz Celja, Ljubljane, Maribora in Gospiča. Srečanje je bilo na Oštrcu. Na Oštrcu se križajo vezne poti in sicer Po planinah Hrvatske, Samoborska pot, Pot bratstva Ljubljana—Zagreb, Pot planincev-železničarjev Jugoslavije, Višinska transverzala itd. Prihodnje leto bo srečanje organiziralo PD Železničar iz Gospiča na Visočici.

Josip Sakoman

ODMEVI Z GORA V JUNIJU

V juniju bodo na sporedu štiri oddaje Odmevi z gora. Petkove teme, ki obravnavajo najzanimivejše z gora, iz planinskega življenja, s področja varstva narave in okolja, začinjajo v juniju že s številko 831, kar pomeni, da je doslej bilo na sporedu toliko oddaj s tem naslovom in s tako vsebino.

Petega junija ima besedo Mitja Košir, ko bo zbral gradivo o tem in onem iz planinskega življenja. Naslednji petek bo Helena Giacomelli spregovorila s »čisto mladimi planinci«. 19. junija bomo poslušali temo Ko spregovore številke. To bo povzetek najtehtnejših podatkov, ki zadevajo temno plat planinskega življenja in je v planinski statistiki izkazana pod naslovom »nesreče v gorah«. Podatke bo obdelal Janez Bizjak. Zadnja oddaja pa je namenjena botanični temi in sicer Botaničnim vrtovom v gorah, kar pomeni, da bo Nada Praprotnik, ona je namreč avtor te oddaje, govora o rožah na sploh pa tudi o problematiki, ki jo srečamo na tem področju ali pa nastaja z množičnim obiskom gorskih predelov.

Uredništvo oddaje Odmevi z gora si pridržuje pravico do sprememb vsebine oddaj, če to narekujejo aktualni dogodki. Oddaje so na sporedu vsak petek na II. programu in sicer ob 17.40!

DRUGI POHOD PLANINCEV ŽELEZNIČARJEV BOROVNICA—VERD

V čast Dneva železničarjev in 40-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti je PD Železničar iz Ljubljane orga-

niziral pohod od železniške postaje Borovnica mimo Pokojišča na Verd. Pot je bila dolga 30 kilometrov. Na tej poti se je srečalo več kot petsto planincev iz Ljubljane, Celja, Maribora, Jesenic, Beograda, Vršca, Skopja, Zagreba in iz drugih mest. Organizacija je bila izvrstna. Vsak udeleženec je prejel tudi spominsko značko pohoda.

Josip Sakoman

LHOTSE — JUŽNA STENA* TONE ŠKARJA

V soboto 9. maja 1981 sta člana naše odprave Viki Grošelj in Marjan Kregar v južni steni Lhotseja 8200 m nad morjem in le dobrih 300 m pod vrhom gore postavila zadnji, šesti tabor. Tako je odprava prišla do izhodiščne točke za zaključni vzpon proti vrhu. Naslednji dan — bila je nedelja — sta lahko napela po gladkem stolpu, ki je zapiral greben, le 50 m vrvi, potem pa morala pred močnejšo naravo obrniti. Pričela se je drama, dolga deset dni. Iz skopih poročil, skrajšanih v šifre, smo lahko razbrali sneg, veter in mraz pa tudi ljudi, ki so delček za delčkom trgali metre nedotaknjene sveta, vendar se niso mogli prebiti čez ključno mesto. Zadnja dva — Franček Knez in Vanja Matijevec — sta potem, ko sta obrnila v stolpu, skušala doseči vsaj rob stene. Spustila sta se pod tabor 6, prečila snežišče nad lijakom in po levi rampi dosegla grebenske opasti, ki pa so bile prevelike in preveč nevarne, da bi jih lahko premagala ali prekopala. Po steni desno od njih sta se povzpela še nad greben, vendar na sam rob nista mogla izstopiti. Ob pol štirih ponoči, 19. maja sta dosegla tabor 4. Tako se je končalo zadnje dejanje prvega resnega poskusa vzpona po enem največjih himalajskih »problemov« — južne stene Lhotseja.

Uspeh ali neuspeh? V anale vpíšejo tisto odpravo, ki opravi vzpon do vrha. Vendar so v tej steni poskušali že tudi drugi. Italijani pod vodstvom Riccarda Cassina — med njimi je bil tudi za naše alpiniste tako dražljivi Reinhold Messner — so se Lhotseju sploh umaknili v steno grebena, ki se z Nuptseja dviga k Lhotseju — pa tudi tam niso dosegli roba. Japonci so prišli dvakrat, vstopili pa le enkrat. Težavam v srednjem delu so ušli v »slepo ulico«, ki jih je sicer hitro vodila navzgor, vendar v nepreplezljiv svet. Zdi se, da jim je na koncu šlo le za to, da dosežejo čim višjo točko, čeprav brez možnosti nadaljevanja (to se je dogajalo tudi v jugozahodni steni Everesta). Francoz Nicholas Jaeger pa je sam plezal v desnem delu — proti Lhotse Šaru

* Ta sestavek vsekakor sodi na prvo stran Planinskega vestnika, ker pa so se dogodki odvijali drugače kot pa tečejo roki za nastajanje številke, smo za najnujnejše, kar je bilo znanega 25. maja o VIII. JAHO — Lhotse, našli tale prostor za objavo.

Uredništvo PV

— in za vedno izginil nekje v steni. Naši so prišli po smeri, ki so si jo načrtali, pod sam vrh gore.

Seveda za vsako našo odpravo upamo, da bo uspela. Pa vendar se v Himalaji nikoli nismo lotevali poceni lovorik, oziroma gotovih potov. Skoraj vedno je šlo za novo smer, nedosežen vrh. Tak izbor ciljev je tvegan, uspeh je vprašljiv, ker gre pač tudi za odkrivanje neznanega.

Šele leta 1960, sedem let po prvem vzponu na Everest, smo se Jugoslovani pojavili v Himalaji, zato smo morali pohiteti. In 15 let pozneje smo samo z južno steno Makaluja dosegli svetovni vrh himalaja in ga vse doslej nismo zapustili. Pravzaprav v nobeni veji alpinizma nismo tako uspešni kot prav pri klasično organiziranih odpravah na najvišje gore sveta. V Alpah, Andih in drugih pogorjih držimo neko stalno solidno raven, med velesilami pa nismo. To je čudno le na prvi pogled, kajti zadostna sredstva in kvalitetne alpiniste združujemo le za himalajske odprave, povsod drugod pa nastopajo skupaj ali samo dobri alpinisti ali samo znatna sredstva, oboje skupaj nikoli. Posamezne naveze zmorejo z lastnimi sredstvi opraviti dobre letne vzpone v Alpah, posamezni odseki in društva lahko zberejo dovolj sredstev, da potrdijo našo navzočnost skoraj v vseh pogorjih sveta, ne moremo pa na ta način pozimi preplezati najtežjih sten v Centralnih Alpah, ne moremo potegniti najtežjih smeri v patagonskih Andih pa v Kanadi in na Aljaski. Tam bomo morali

združevati najboljše alpiniste in sredstva, sicer bomo le vedno hitreje plezali domače stene, pa nič več. Triglav je za nas legenda, ni pa svetovna arena.

Čemu te misli? Lhotse je najbrž naša zadnja velika ekspedicija. Že za Everest smo tako rekli, vendar smo imeli takoj za njim premalo časa in denarja, da bi lahko organizirali dve zaporedni manjši odpravi. Cenejša je bila ena sama, čeprav večja. Upamo, da bo usoda pravična in nam bo omogočila dokončati delo. Potem pa v tej smeri alpinizma nimamo več kaj iskati — kar se je dalo, smo dosegli. Naprej bi le še ponavljali. Na vrsto morajo priti majhne, cenene odprave v zahtevne stene Himalaje in Karakoruma. To področje je še slabo obdelano, nudi mnogo možnosti. In šola za te vzpone morajo biti zimske Alpe pa Patagonija itd. Taka povezava je bolj naravna, manj zmot je mogočih. Morda je med največ nekaj dni trajajočimi vzponi v navezah in med dvomesečnim skupinskim garanjem v Himalaji res prevelika razlika pa posameznik težko izlušči svoj prispevek in s tem tudi vzpodbudo, če jo išče v njem. Mora biti še nekaj vmes, za prehod ali tudi samo za cilj.

Vsi veliki dosežki so posledica velikih dejanj. Doslej največje dejanje v južni steni Lhotseja je opravila naša odprava. In ko bo vrh dosežen po njeni smeri, bo z veličastnim dosežkom končana druga era v zgodovini Himalaje — doseganje najvišjih vrhov po najtežjih smereh.

VRNIL SE BOM JOŽE ZUPAN

Odhajali smo že ob reki, ko se je Alisia obrnila
in rekla: Ali se boš vrnil?

Nekaj je bilo v njenih očeh,
sedaj vem:

To so bili večni snegovi njene domovine,
molk popotnih Indijancev ob tabornem ognju,
bose noge otrok v jutranji rosi.

Melanholično petje v starodavnem hramu,
to je bil — smeh v džungli.

NOVO V PLANINSKI ZALOŽBI

Naša alpinistična odprava v južno steno Lhotse je izdala:

	<u>Cena</u> din
— Značke — Lhotse v dveh izvedbah — srebrni in bronasti	20
— Obeski za ključce — Lhotse v beli in rdeči barvi	50

Poleg planinskih edicij in značk, ki smo jih že objavili v PV št. 3/81 ima planinska založba na zalogi:

KNJIGE:

— Everest — Tone Škarja	800
— Alpska flora — Hedi — prevedel in dopolnil Tone Wraber	460
— Odsevi in obličja — Janko Ravnik — Marijan Lipovšek	700
— Moje steze — Pavel Kunaver	340
— Moje gore — Walter Bonatti	440
— Pet stoletij Triglava — prevedel Marjan Lipovšek	380
— S prijatelji pod macesni — Matjaž Kmecl	280
— Moja hoja na Triglav — Janez Mencinger	260
— Triglav, gora naših gora — Tone Strojín	450
— Congma je hodil spredaj — Danilo Cedilnik-Den	260

Vse navedeno lahko kupite v Ekonomatu Planinske zveze Slovenije ob ponedeljkih med 14. in 18. uro, ob torkih, sredah, četrkih in petkih pa med 8. in 12. uro.

Pri nakupu, najmanj petih izvodov ene knjige, oziroma dvajset kosov značk — obeskov, dajemo 15 % rabata.